

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

BEDİR SAVAŞI'NI HAZIRLAYICI ETKENLER VE
SONUÇLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MEHMET ALİ KAPAR

HAZIRLAYAN
TAHSİN EKİM

KONYA -2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Tahsin EKİM

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Tahsin EKİM tarafından hazırlanan Bedir Savaşı'nı Hazırlayıcı Etkenler ve Sonuçları başlıklı bu çalışma 30/06/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Ali KAPAR	Başkan	İmza
Prof. Dr. A. Turan YÜKSEL	Üye	İmza
Prof. Dr. Zekeriya GÜLER	Üye	İmza

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Kaynakları.....	1
2. Araştırmanın Amacı	4
3. Araştırmanın Metodu.....	5
4. Kavramlar.....	5
a. Gazve.....	5
b. Seriyye	8
c. Ganîmet	9
d. Esir	10
e. Cihâd Kavramı Hakkında Bir Mülâhaza.....	10

I. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI ÖNCESİNDE MEKKELİLERLE OLAN İLİŞKİLER	16
1. Mekkelilerden Gelen Mektuplar	16
2. Bedir Savaşı Öncesi Yapılan Seferler.....	19
a. Râbiğ Seriyyesi.....	19
b. Harrâr Seriyyesi.....	20
c. Ebvâ Gazvesi	20
d. Sîfü'l-Bahr Seriyyesi	21
e. Ubeyde b. Hâris Seriyyesi.....	21
f. Buvât Gazvesi	22
g. Sefevân Gazvesi	22
h. Uşeyra Gazvesi.....	23
1. Abdullah b. Cahş Seriyyesi.....	23

II. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI'NIN HAZIRLIKLARI VE SAVAŞTA YAŞANANLAR..... 27

1. Savaş Hazırlıkları	27
a. Müşriklerin Hazırlıkları.....	29
b. Âtike'nin Rüyası.....	31
c. Hz. Peygamber ve Ashabının Hazırlıkları.....	33
2. İlk Hareket Kervana.....	34
3. Gerekli Bir İstişare.....	36
4. Bedir'e Hareket	37
5. Ordunun Savaş Düzenine Sokulması.....	40
6. Savaş Başlıyor (17 Ramazan 2 h./13 Mart 624 m.).....	43
a. Mübâreze (Teke Tek Düello) ve İlk Şehit.....	43
b. Allah'ın Müslümanlara Yardımı	47
7. Savaş Esnasında Yaşananlar	49
a. Hz. Ebû Bekir ile Oğlu.....	49
b. Bir Mucize.....	49
c. Hz. Umeyr'in Şehit Düşmesi.....	49
d. Hz. Ali'nin Gördükleri.....	50
e. Hz. Muâz b. Amr'ın Kolunu Koparması.....	51
f. Ölen Müşriklerle Hz. Peygamber'in Konuşması	53

III. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI'NIN SONUCU VE SAVAŞA KATILANLAR..... 55

1. Esirler.....	56
2. Ganîmetler ve Ganîmet Mallarının Dağıtılması.....	60
3. Bedir'de Şehit Düşen Sahabîler	61
4. Bedir Savaşı'nda Öldürülen ve Esir Edilen Müşrikler	62
5. Bedir Ashabının Üstünlüğü.....	63
6. Savaşa Katılanlar	64

IV. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI'NIN YANKILARI VE BEDİR SAVAŞI HAKKINDA SÖYLENEN ŞİİRLER.....	76
1. Savaş Sonucunun Yankıları	76
a. Bedir Zaferinin Mekke'de Etkisi	76
b. Bedir Zaferinin Medine'de Etkisi.....	78
c. Yahudilerin Tepkileri.....	80
2. Sahabîlerin Bedir Gazvesi Hakkında Okudukları Şiirler.....	81
a. Hz. Hamza b. Abdülmuttalib'in Şiiri	81
b. Hz. Ali b. Ebî Tâlib'in Şiiri	82
c. Hz. Hassân b. Sâbit'in Şiiri	83
d. Hâris b. Hişâm'ın Şiiri.....	85
e. Hz. Hassân b. Sâbit'in İkinci Şiiri	85
SONUÇ	87
BİBLİYOGRAFYA.....	90
EKLER.....	97

KISALTMALAR

a.g.t.	: Adı geçen tez
a.s	: Aleyhi's-Selâm
b.	: Bin, İbn
bk.	: Bakınız
bt.	: Bint
c.c.	: Celle Celâlühü
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
HÜİFD	: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
İİGYA	: İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi
m.	: Milâdî
Nşr.	: Neşreden
r.a	: Radıyallâhü anh
s.	: Sayfa
s.a	: Sallallahü Aleyhi ve Selem
sad.	: Sadeleştiren/ Sadeleştirenler
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
thk.	: Tahkik
ts.	: Tarihsiz
v.dğr.	: Ve diğerleri
yy.	: Yayın yeri yok

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinin kaçınılmaz bir gerçeği olan savaş; dini, ırkı ve rengi ne olursa olsun her milletin yaşayabileceği acı bir olaydır. Tarih boyunca cereyan eden savaşlardan doğan istenmeyen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, bunların hukuk tanımazlığın geçerli olduğu ortamlarda meydana geldiğini anlamak hiç de zor değildir.

İnsanlık tarihi dikkatle incelendiğinde savaşların ne kadar önemli bir yekûn tuttuğu görülecektir. İnsanlar yaratılışlarından günümüze kadar birçok sebeplerle savaşmışlardır. Bu savaşların önemli bir kısmı din uğruna yapılan savaşlardır. Tebliğ ettikleri dini geniş halk kitlelerine yaymaya muvaffak olan bütün peygamberlerin de hayatlarında savaşlar önemli bir yer tutar.

İslâm Peygamberi Hz. Peygamber'in hayatında da askerî harekâtlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple Hz. Peygamber'in hayatını tam manasıyla anlamak için onun savaşlarını ve bu savaşların neden ve sonuçlarını bilmemiz gerekmektedir. Hz. Peygamber bir hadis-i şerifinde:"Ben rahmet peygamberiyim, ben harp peygamberiyim." buyurmuştur. Kendisinin de vurguladığı gibi O, önce rahmet peygamberidir veya Kur'ân'ın tabiriyle âlemlere rahmettir. Onun savaşçı olma özelliği ikinci planda gelir. Hz. Peygamber'in peygamberlik görevinin önemli bir kısmını oluşturan Medine Dönemi'nin önemli bir kısmı savaşlarla geçmiştir. Fakat Hz. Peygamber'in bu savaşları dünya tarihinin en insancıl savaşlarıdır. Muhammed Hamîdullah'ın (1423/2002) da belirttiği gibi, Hz. Peygamber son nefesini verdiği sıralarda İslâm üç milyon kilometrekarelik bir alana yayılmıştı. Bu kadar büyük bir alanı fethetmek için öldürülen düşman sayısı ise sadece iki yüz elli kişi civarındaydı. Müslümanların kaybı ise on yıllık bir dönemde ayda bir şehitti. Hz. Peygamber yaptığı savaşlarda uyguladığı ilkelerle insanlığa savaşın da bir ahlakı ve gayesi olduğunu göstermiştir. Hz. Peygamber her konuda olduğu gibi bu konuda da bizler için "Üsve-i Hasene" yani en güzel örnek olmuştur.

Hicret sonrası Hz. Peygamber Medine'de bir devlet kurmuştur. Devlet olmanın getirdiği zorunluluklar ve sorumluluklar gereği askerî bir potansiyelin de oluştuğunu

düşünmek yerinde olur. Mekke'de iken sosyal bir grup görünümündeki Müslümanlar, Medine'de oluşturulan siyasal yapı ile daha güçlü hale gelmişler ve kendilerine yönelik saldırılara artık cevap verebilecek imkânı bulmuşlardır. Aralarında savaş şartlarının geçerli olduğu kabile ve toplulukların birbirlerine karşı almaları gereken önlemler çerçevesinde ilk olarak kervanlara yönelik keşif ve düşmanın hareket imkânlarını sınırlama amaçlı askerî seferler yapılmıştır. Bu faaliyetler, İslam Tarihi'nin büyük savaşlarının yaşandığı bir süreci beraberinde getirmiştir. Zira bu süreç var olmak ya da yok olmak adına bir hesaplaşmadır.

Çalışmamız giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş'te konuyla ilgili kaynakları inceledikten sonra konumuzla ilgili olan kavramları açıkladık. Birinci Bölüm'de Bedir Savaşı oluncaya kadar düzenlenen seriyye ve gazveler incelendi. İkinci ve Üçüncü Bölüm'de Bedir Savaşı'nda cereyan eden hadiseleri inceleyerek tartışmalı konulara açıklık getirilmeye çalışıldı. Son bölümde ise taraflar arasında bıraktığı izlere değinildi.

Elbette ki bu çalışma bu alanda yapılmış kapsamlı bir çalışma değildir. Bundan sonra yapılacak olan başka çalışmalara yardımcı olmasını ümit ediyoruz.

Bu çalışmanın hazırlanmasında desteklerini esirgemeyen tüm dostlarıma, özellikle tez hocam Sayın Prof. Dr. M. Ali KAPAR'a, teşekkürü bir borç biliyorum.

Tahsin EKİM

Akhisar-2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tahsin EKİM	Numarası:054246011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi Ve Sanatları / İslam Tarihi	
	Danışmanı	Prof.Dr. M.Ali KAPAR	
Tezin Adı		Bedir Savaşı'nı Hazırlayıcı Etkenler Ve Sonuçları	

ÖZET

İslam tarihinde dönüm noktasını oluşturan Hz. Peygamber dönemi savaşlarından biri olan Bedir Savaşını Hazırlayıcı Etkenler ve Sonuçları başlıklı bu araştırma, savaşın elde edilen detaylarını ortaya koyarak Hz. Peygamber devri siyasî yaşamının bir kesitinin anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Araştırmamızda konumuzla ilgili bilgiler büyük ölçüde tarih, siyer ve megâzî kitaplarından elde edilmektedir. Bu kitapların yanı sıra hadis, tefsir ve tabakât türü eserlerin de zengin bilgiler sunduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmamız neticesinde Bedir Savaşını hazırlayıcı etkenlerin Mekke Müşriklerinin Medine'de bulunan Müşriklere ve Ensara, müslümanlar aleyhine tahrik edici mektuplar göndermeleri, Abdullah b. Cahş (r.a) komutasındaki seriyenin haram aylarda bir müşriki öldürmeleridir. Bunun üzerine Kureyş müslümanlarla savaşmak için Ebu Süfyan'ın önderliğinde Şam'a büyük bir ticaret kervanı göndermiştir. Hz. Peygamber de bu kervanın mallarını ele geçirmek suretiyle Mekke Müşriklerinin İslam'ın yayılmasını önleme çabalarını boşa çıkarmak için kervanın geçiş yolu olan Bedir kuyularına hareket etmiştir. Ancak kervanın basılacağı haberini alan Kureyşliler kervanlarını kurtarmak için hazırlanırlar ve Bedir'e doğru onlar da yola çıkarlar. Bu arada Ebu Süfyan sahil yolundan giderek kervanı baskından kurtarır. Fakat Kureyş savaşmak ve Hz. Peygamber ile taraftarlarını ortadan kaldırmaya kararlıdır. Savaş kaçınılmazdır. İki ordu Bedir'de karşılaşır. Babanın oğlu ile, dayının yeğeniyle, yeğenin amcası ile taraf oldukları bu savaş iki taraf için de zorlu bir sınav olmuştur. Kibirlenen Kureyş beklemediği bir hezimetle karşılaşır. Kureyş ileri gelenlerini savaş meydanında bırakarak geri dönmüştür. İslam küfür karşısındaki ilk var oluş sınavını başarı ile geçmiş, askeri anlamda da bir güç olduğunu ortaya koymuştur.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tahsin EKİM	Numarası:054246011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları / İslam Tarihi	
	Danışmanı	Prof. Dr. M. Ali. KAPAR	
Tezin İngilizce Adı		Causes and Consequences of the of Badr	

SUMMARY

With the study titled *Causes and Consequences of the Battle of Badr*, which is the turning point in the history of Islam, we aim to contribute to be understood the political dimension of the Prophet Muhammad's time and mission by investigating the details of the battle.

Main sources of the study are books of history, *sirah* and *maghazi*. Besides, books of *hadith*, *tefsîr* and *tabaqat* (biographies) have rich details on the subject.

The result of this study shows us that causes of the battle are that polytheists of Mecca has sent provocative letters against Muslims to the polytheist of Medina and al-Ansar and that a polytheist was killed during a campaign (*seriyye*) commanded by Abdullah b. Cahş. Therefore Kuraysh sent a caravan guarded by Abu Sufyan to Damascus in order to prepare a campaign against Muslims with the benefit of the caravan. The Prophet aimed to catch this caravan to fail Kuraysh's plans of preventing advance of Islam. When the news riched as the caravan was captured by Muslims, Kuraysh set out to rescue. Meantime Abu Sufyan rescued his caravan by following alternative route near to the shore. But Kuraysh was settled to fight and kill Muslims. The battle was inevitable and two armies met at Badr. It was a hard test for both side because fathers-sons, uncles-nephews and brothers were against each other. Arrogant Kuraysh tribe suffered an unexpected defeat and returned leaving its most powerful men in the battleground. Islam won a victory in the struggle of existence and proved itself as political power.

GİRİŞ

1. Araştırmanın Kaynakları

Hız. Peygamber (s.a) döneminde gerçekleşen ve tarihi süreçte Müslümanlar lehine bir dönüm noktası oluşturan savaş, “Bedir Savaşı”nı Hazırlayıcı Etkenler ve Sonuçları” başlığı tezimizin konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmamızda Hız. Peygamber’in savaşlarından birisi incelendiği için bize bu konuda en fazla kaynaklık teşkil eden eserler Hız. Peygamber’in savaşlarını konu edinen Meğâzî kitapları ve Hız. Peygamber’in hayatını bütünüyle inceleyen siyer kaynakları oldu. Çalışmamızda öncelikle ilk dönem siyer kaynaklarını kullandık. Bunun yanı sıra konuyla ilgili çağdaş araştırmalardan ve ansiklopedilerden de imkân nispetinde faydalandık. Fakat İslâm literatürü bir bütün içinde kesin bir ayrıma tabi tutulamayacak kadar kompleks bir yapıya sahip olduğu için çalışmamızda sadece İslâm tarihi ile ilgili eserleri değil aynı zamanda tefsir, hadis, fıkıh ile ilgili eserleri de taradık. Çalışmamızda kullandığımız bütün eserler kaynakça bölümünde gösterilmiş olup biz burada konumuz açısından önemli olan bazı kaynaklar hakkında bilgi vermeyi uygun buluyoruz.

Meğâzî konusunda en önde zikredilmesi gereken eserlerden biri Vâkıdî’nin (207/822) *Kitâbü’l-Meğâzî*,¹ isimli eseridir. Hemen hemen bütün İslâm Tarihi klasiklerinin kaynaklarından olan Vâkıdî, Hız. Peygamber’in savaşları ile ilgili rivâyetleri kapsamlı anlatımlar ve de sebep-sonuç ilişkileri bağlamında sunması nedeniyle bizim için son derece önemli bir müracaat kaynağı olmuştur. Hız. Peygamber’in gazve ve seriyyelerinin kronolojik bir yapıyla ele alındığı bu eserde rivâyetler dağınık olarak verilmektedir. Ahmed b. Hanbel (241/855) ve Buhârî (256/870) gibi çok önemli hadisçiler tarafından zayıf olarak kabul edilmesine karşın bir kısım hadisçiler tarafından da güvenilir olarak kabul edilmiştir.² Bize göre Vâkıdî günümüzdeki akademik anlayışa yakın bir şekilde kendisine ulaşan tüm rivâyetleri eserine almış ve çoğu zaman doğru veya yanlış olduğunu düşündüğü rivâyetleri belirtmiştir. Bu sebeplerle çalışmamızda hatırı sayılır bir çoklukla kullanılmış olup,

¹ Vâkıdî, Muhammed b. Ömer b. Vâkıdî, *Kitâbü’l-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, London 1965.

² Şeşen, Ramazan, “*Vâkıdî*”, İA, XIII/ 151, İstanbul 1986.

bu eserdeki yanlışlık ve eksiklikleri İbn Hişâm'ın, *es-Sîretü'n-Nebeviyye* isimli eseriyle mukayeseli bir şekilde gidermeye çalıştık.

İkinci başvuru kaynağımız ise İbn Hişâm'ın (218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*³ isimli eseridir. İbn Hişâm'ın önemi ise İmam Şâfi'nin (204/819): “Meğâzi'de derinleşmek isteyen kimse Muhammed b. İshâk'a muhtaçtır.”⁴ dediği İbn İshâk'ın, *Siretu İbn İshâk* adıyla meşhur olan *Kitâbu'l-Mübtede'* ve *'l-Meb'as ve 'l-Meğâzi*'sini yeniden tertip etmiş olmasındadır. İbn Hişâm şöhretini bu esere borçludur. İbn Hallikân (681/1282), Zehebî (748/1347), İbn Kesîr (774/1373), Sehâvî (902/1497) ve İbnu'l-İmâd (1089/1679) gibi müellifler, bu eseri Hz. Peygamber'in hayatına dair en iyi siyer kitabı olarak kabul etmişlerdir.⁵

Tabakât kitapları arasında yer alan Vâkıdî'nin talebesi İbn Sa'd'ın (230/845) eseri *et-Tabakâtü'l-Kübra*⁶, Hz. Peygamberin hayatını anlatırken savaşımlara ve sebeplerine ilişkin bilgiler de vermiştir. Vâkıdî'nin kitabı ile benzer özellikler taşıyan İbn Sa'd'ın kitabı, yer yer farklı rivâyetleri ile de dikkat çekmektedir. İbn Sa'd eserinde Hz. Peygamber'in hayatını ve sahabîlerin biyografilerini inceler. Konumuz açısından değerlendirdiğimizde özet mahiyetinde bilgi veren bu eser güvenilirlik ve kaynaklık teşkil etme yönünden çok büyük bir öneme sahiptir.

Yine kaynak kitaplar arasında yer alan eserler arasında Belâzürî'nin (279/892), *Ensâbu'l-Eşraf* ve *Futûhu'l-Buldân* isimli eserlerini zikredebiliriz. Sistemli umumî tarihçiliğin ilk örneğini veren kişi olarak nitelendirilen⁷ Belâzürî'nin özellikle *Ensâbu'l-Eşraf* isimli eseri çalışmamız açısından önemli bir eserdir. Hz. Peygamber'in hayatından ve sahabîlerin biyografilerinden bahsedilen bu eserde Hz. Peygamber'in savaşları da özel bir bölüm halinde aktarılmıştır.

Genel tarih kitapları içinde Taberî, kronolojik sıraya göre Hz. Peygamber dönemi hâdiselerini vermiş ve savaşımlara da geniş yer vermiştir

Ayrıca konumuz hakkında muhtasar bilgiler ihtiva eden İbn Habîb'in (245/859), *Kitâbu'l-Muhabber*'i⁸, İbn Abdilber'in (463/1071), *ed-Dürer fi İhtisari'l-*

³ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Dâru's-Sahâbe, yy. 1995.

⁴ Fayda, Mustafa, “*İbn İshak*”, DİA, XX./ 94, İstanbul 1999.

⁵ Fayda, Mustafa, “*İbn Hişâm*”, DİA, XX/ 71-72, İstanbul 1999.

⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Riyad Abdullah, Beyrut, 1967.

⁷ Hizmetli, Sabri, *İslâm Tarihçiliği Üzerine*, s. 131, Ankara 1991.

⁸ İbn Habîb, el-Bağdâdî (245/859), *Kitâbu'l-Muhabber*, Haydarabad, 1361.

Meğâzî ve 's-Siyer ve *el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*'i⁹ ve İbn Hazm'ın (469/1076), *Cevâmi'u-Sîreti'n-Nebeviyye*'¹⁰si çalışmamız açısından değerli bilgiler ihtiva etmektedirler.

İlk dönem kaynaklarından son olarak İbnü'l-Esîr'in (630/1233), *el-Kâmil fi't-Târih*'i¹¹, Zehebî'nin (748/1347), *Târihu'l-İslâm ve Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*'sı¹² ve İbn Kesîr'in (774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*'si¹³ çalışmamız açısından çok değerli kaynaklardır.

Hız Peygamber Dönemi savaşlarını inceleyen İslâm dünyasında çok sayıda araştırmanın varlığını, memnuniyetle görmüş olduğumuzu ifade etmeliyiz. Ancak tezimizin başlığına uygun muhtevada bir araştırmanın bulunmayışı dikkat çekicidir. Bununla birlikte siyer çalışmalarının tamamında, savaşa ilişkin bölümler bulunmaktadır. Hamîdullah'ın savaşlarla ilgili eseri¹⁴ daha çok büyük savaşları ele almış, konumuzla ilgili değerlendirmeler yapmayı ihmal etmemiş ama daha çok savaşların coğrafi ve tarihsel ayrıntılarını aktarmıştır. Bu özellikleri görmemiz bakımından yararlı olmuştur.

Mahmut Şit Hattab, *Komutan Peygamber*¹⁵ isimli çalışmasında, savaşları ve seriyeleri tek tek ele almış onların sebeplerini sunmuştur. Bu anlamda savaşların kaynaklardaki sebeplerine tek tek atıfta bulunmuştur. Bununla birlikte savaş sebeplerine ilişkin geleneksel kapalılığın giderilmesi yönünde bir katkı sağlamak noktasında eksik kaldığını, Mekke Dönemi'ni yeterince işlemediğini söyleyebiliriz. Ayrıca bu savaşlarda Müslümanlar açısından ve Müşrikler açısından savaşların meşruiyetine işaret etmiş olması önemli görülebilir.

Türkiye'de yapılan çalışmalara gelince, M. Âsım Köksal'ın (1419/1998), *İslâm Tarihi* isimli eseri çok büyük bir gayretin meyvesi olduğunu peşinen söylemek yerinde olur. Hz. Peygamber dönemine ilişkin savaşları müstakil olarak ele alan çalışmaların azlığını ifade etmeliyiz. Serdar Özdemir'in *Hız Peygamber'in*

⁹ İbn Abdilber, *ed-Dürrer fî İhtisârî'l Meğâzî ve 's-Siyer*, thk. Şevki Dayf, Kahire, 2002.

¹⁰ İbn Hazm, *Cevâmi'u-Sîreti'n-Nebeviyye*, Beyrut, 1986

¹¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Tarih* çev. Ahmet Ağırakça v.dğr. İstanbul, 1994.

¹² Zehebî, *Târihu'l-İslâm ve Vefeyâti'l-Meşâhîr ve'l-A'lâm: Meğâzî*, Beyrut, 1990.

¹³ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut, 1996.

¹⁴ Hamîdullah, Hamidullah, *Hız Peygamber'in Savaşları*, İstanbul, 2002.

¹⁵ Hattab, Mahmud Şit, *Komutan Peygamber*, çev. Ahmet Ağırakça, İstanbul, 1988.

Seriyyeleri isimli çalışması,¹⁶ M. Ali Kapar'ın *H. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri* isimli çalışma,¹⁷ Yine Kâsım Şulûl'un *H. Peygamberin hayatına ilişkin kronolojik çalışması*¹⁸ ve İbrahim Sarıçam'ın *H. Muhammed'in Evrensel Mesajı* adlı eseri¹⁹ tezimizde yararlandığımız araştırmalar olmuştur.

Elşad Mahmudov tarafından doktora tezi olarak hazırlanan *Sebepler ve Sonuçları Bakımından H. Peygamber'in Savaşları*²⁰ isimli araştırma dikkat çekici bulunmuştur. Savaşların ve seriyyelerin araştırmacının yorumlarına göre tasnif edildiği çalışmada, H. Peygamber döneminin bütün askerî faaliyetleri ele alınmıştır. Araştırmacı çalışmada seriyyeleri tasnif ederek 91 adet²¹ seriyye tespit etmiştir. Bedir Savaşı'nın sebepleri hakkında kaynakların verdiği bilgilerle sentezlerde bulunmuş, kanaatini belirtmiştir. Araştırmada Bedir Savaşı'nın içeriği hakkında pek bilgi verilmezken sonucu çeşitli açılardan değerlendirilmiştir. Çalışma, H. Peygamberin askerî faaliyetleri açısından dikkat çekici bulunmuştur.

Ayrıca Diyânet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan İslâm Ansiklopedilerindeki konumuzla ilgili olan maddelerden yararlanılmıştır.

2. Araştırmanın Amacı

Bedir Savaşı İslâm Tarihindeki en önemli hadiselerden biridir. Bu savaş Müslümanların var olma veya yok olma olayı olan büyük bir hadisedir. Şu muhakkak ki ilkler her zaman kıymetli ve önemlidir. Mekke'de yapılan baskı, zulüm ve işkencelere karşı sabır tavsiye ederken, Medine'de ise otorite kuran H. Peygamber (s.a), Mekke'den gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı mukavemet durumuna geçmiştir. Bu durum Müslümanlar için yeni bir pozisyon olduğundan bu yeni pozisyon karşısında sahabîlerin tavırlarını ortaya koymaya çalıştık.

¹⁶ Özdemir, Serdar, *H. Peygamber'in Seriyyeleri*, İstanbul, 2001.

¹⁷ Kapar, M. Ali, *H. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri*, İstanbul, 1993.

¹⁸ Şulûl, Kâsım, *İlk Kaynaklara Göre H. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, 2003.

¹⁹ Sarıçam, İbrahim, *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara, 2003.

²⁰ Mahmudov, Elşad, *Sebepler ve Sonuçları Bakımından H. Peygamber'in Savaşları*, (Basılmamış Doktora tezi), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul, 2005.

²¹ Mahmudov, *Sebepler ve Sonuçları Bakımından H. Peygamber'in Savaşları*, (Basılmamış Doktora tezi), s. 455.

Savaşa izin verilen âyetler ile birlikte savaş hukuku şekillenmeye başlamıştır. Savaş bir saldırı mıdır, savunma mıdır, yoksa son çare midir? Bazı Batılı araştırmacıların tarafı değerlendirilmelerini İslam Hukukçularının görüşleri ile karşılaştırarak bu sorulara cevap bulmaya çalıştık.

Tezimizde Bedir Savaşı'nın seyrini anlatırken kaynaklardaki farklı versiyonların kritiğini de yaparak alanın genişliğine rağmen mümkün olduğunca sınırlı çerçevede sunmaya çalıştık.

3. Araştırmanın Metodu

Araştırmamızda ilk dönem İslam Tarihi kitapları olan Siyer, Meğâzî, Tabakât kitaplarının yanı sıra Hadis Kitapları başvuru kaynaklarımız olmuştur.

Çağdaş İslam Tarihçilerinin tezimizle ilgili olan çalışmalarından mümkün olduğunca istifade edilmeye çalışılmıştır. Gerek üniversite imkânlarından gerekse özel kütüphanelerden, araştırmamıza katkı sağlayacak daha önce yapılmış tezlerden de imkân nispetinde istifade edilmiştir.

Konunun savaş olması dolayısı ile aşağıda bazı kavramların açıklaması faydalı olur düşüncesi ile kısaca sunulmuştur.

4. Kavramlar

a. Gazve

Gazve, lügat olarak, "kastetmek, niyetlenmek" anlamındadır. Düşmanla savaş anlamında da kullanılmıştır.²² İslâm Tarihinde ise, Hz. Peygamber'in katıldığı bütün seferlere "gazve" denmektedir. Ancak ilk tarihçilerin kayıtlarına göre Hz. Peygamber'in katılmadığı seferler ile onun vefatından sonraki bazı seferlere de "gazve" dendiği vâki olmuştur.²³ Bununla birlikte bugün "gazve" ile Hz. Peygamber'in bizzat katıldığı seferler kastedilmektedir.²⁴

Hz. Peygamber'in kaç gazve gerçekleştirdiği ihtilaflıdır. Bazı gazvelerin arka arkaya veya kısa aralıklarla meydana gelmiş olmasından dolayı bazı tarihçiler bunları

²² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XV/123, Beyrut, ts.

²³ İbn Hişâm, *Sire*, IV/15-30; Taberî, *Tarihu't-Taberî*, IV/ 288, Kahire, 1419.

²⁴ Algül, Hüseyin, "Gazve" DİA, XIII/ 488.

birleştirek bir savaş; diğerleri ise iki savaş kabul etmişlerdir.²⁵ Bu sebeple Hz. Peygamber'in gazvelerinin sayısını yirmi altı,²⁶ yirmi yedi²⁷ ve yirmi sekiz²⁸ olarak belirten yazarlar olmuştur. Vâkıdî'ye göre, Hz. Peygamber'in emir ve kumandası altında yirmi yedi gazve gerçekleştirilmiştir.²⁹ Bu gazveler şunlardır:³⁰

1. Ebvâ' (2/623)
2. Buvât (2/623)
3. Bedru'l-Ûlâ (2/623)
4. Zu'l-'Uşeyra (2/623)
5. Bedir (2/624)*
6. Benî Kaynukâ' (2/624)
7. Sevîk (2/624)
8. Karkaratü'l-Kudr (3/624)
9. Gatafân (3/624)
10. Benî Süleym (3/625)
11. Uhud (3/625)*
12. Hamrâu'l-Esed (3/625)
13. Benî Nadîr (4/626)
14. Bedru'l-Mev'id (4/626)
15. Zâtu'r-Rikâ' (5/626)
16. Dûmetu'l-Cendel (5/626)
17. Benî Mustalik (5/626)*

²⁵ Mustafa Fayda, "Gazve", İİGYA, II/ 596.

²⁶ Kettânî, *et-Terâtibü'l-İdâriyye*, I/ 483, çev. Ahmet Özel, İstanbul, 2003.

²⁷ Hasan, İbrahim Hasan, *İslâm Tarihi*, I/ 144, çev. İsmail Yiğit-Sadreddin Gümüş, İstanbul, 1987; Fayda, "Gazve", İİGYA, II/596; Hizmetli, Sabri, *İslâm Tarihi İlk Dönem*, s. 301, Ankara, 2001.

²⁸ Mahmut Şit Hattâb, *Peygamber Ordusunun Tarihi*, s. 43-63, çev. İhsan Süreyya Sırma, İstanbul, 1983.

²⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/ 7.

³⁰ Erkocaaslan, Recep, *Hz. Peygamber Dönemi Savaşlarından Benî Mustalik Gazvesi ve İfk Olayı*, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Harran Üniversitesi SBE, Şanlıurfa, 2008.

18. Hendek (5/627)*
19. Benî Kureyza (5/627)*
20. Benî Lihyân (6/627)
21. Gâbe (6/627)
22. Hudeybiye (6/628)
23. Hayber (7/628)*
24. Mekke'nin Fethi (8/630)*
25. Huneyn (8/630)*
26. Tâif (8/630)*³¹
27. Tebûk (9/630)

Muhammed Hamîdullah 'Hz. Peygamber'in Savaşları' adlı eserinde İbn Hişâm'ı kaynak göstererek Hz Peygamber (s.a)'in bizzat katıldığı gazvelerde savaşa katılan ve ölen düşman sayısı ile aynı gazveye katılan ve şehit olan müslüman sayısını liste halinde vermiştir. Önemine binaen biz de aynen listeyi aktarıyoruz.³²

<u>Gazve Adı</u>	<u>Düş. Sayısı</u>	<u>Düş. Kaybı</u>	<u>Müsl. Sayısı</u>	<u>Müsl. Kaybı</u>
Bedir	950	70	313	14
Uhud	3.000	22	700	70
Mustalik	200?	10	30 ?	1
Hendek	12.000	8	3.000	6
Hayber	20.000	93	1.500	15
Mu'te	100.000	?	3.000	13
Mekke	?	13	10.000	3
Huneyn	?	?	12.000	4

³¹ * İşaretiyle gösterdiğimiz dokuz gazvede savaş vuku bulmuştur. Ganîmet ve toprak hukuku bakımından çok tartışılan Mekke fethinde, savaş olup olmadığı hususunda ihtilaf edilmiştir. Şâfîiler şehrin sulh yoluyla alındığını iddia ederlerken, Hanefiler şehrin savaşa fethedildiği görüşündedirler. Fayda, "Gazve", İİGYA, II, 596-597.

³² Hamîdullah, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, s. 12-13.

Tâif	?	?	12.000	12
Toplam		216		138

Bu listeye, Reci' ve Bi'ri Maûne'de haince katledilen barışçı Müslüman elçiler (44 kişi kadar) dahil değildir. Aynı zamanda Benû Kureyza ile yapılan savaşta, savaş alanında öldürülmeyip teslim olmalarından sonra kendi seçtikleri hakem tarafından kutsal kitaplarındaki yasaların ve (Tesniye, XX/13-14) kendi uygulamalarının tatbik edildiği (206. paragraf) esirler hariç tutulmuştur. Bütün savaşlar için veriler elde edilse bile şehid olan Müslümanların 150'den ve öldürülen düşman sayısının 250'den fazla olmadığı kanaatini beyan etmektedir.³³

b. Seriyeye

Seriyeye, "güzel, nefis şey" anlamına gelen "sry" kökünden türetilmiştir.³⁴ Ordu, kıt'a gibi anlamları yanında, kavram olarak Hz. Peygamber'in bizzat katılmadığı askerî hareketlere verilen bir isimdir. Hadis ve siyercilerin umumiyetle kabul ettiklerine göre Hz. Peygamber (s.a)'in bizzat buldukları askeri harekâtlara "Gazve", kendileri bulunmayıp da sahabîlerden herhangi birisinin kumandasında gönderdikleri askerî birliklere "Seriye" denir.³⁵ Kelimenin etimolojisinden hareketle, gece yapılan karakol faaliyetlerine "seriyeye" denirken, gündüz olanlara "seraya" dendiği rivâyet edilmiştir.³⁶

Seriyeyi oluşturan asker sayısı beş ila üç yüz kişidir.³⁷ Ayrıca dört yüz atlıya da seriyeye denilir.³⁸ Günümüzde genel kabule göre asker sayısına bakılmaksızın Hz. Peygamber'in sefere katılıp katılmaması baz alınarak savaşlar ikiye ayrılmıştır. Hz. Peygamber'in katıldıkları gazve, katılmadıkları seriyeye olarak adlandırılmıştır. Bazı kaynaklarda seriyeye grubuna dahil edilebilecek bazı askeri hareketlere de gazve ismi verildiği olmuştur. Meselâ Mu'te ve Zâtu's-Selâsil seriyeleri gazve olarak isimlendirilmiştir.³⁹ Normalde bu savaşlar asker sayısının çokluğu sebebiyle seriyeye

³³ Hamîdullah, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, s.13

³⁴ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, IV/19.

³⁵ Köksal, M. Âsım, *İslâm Tarihi*, Medine Devri, II/ 322, İstanbul, 1987.

³⁶ Çağatay, Neşet, *İslâm Tarihi*, s. 211, Ankara 1993.

³⁷ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, VI/253-254.

³⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, VI/254.

³⁹ Vâkıdî, *Meğâzi*, II/ 755-769.

grubuna dâhil edilmemekte, Hz. Peygamber katılmadığı için de gazve denilmemektedir.

Hz. Peygamber (s.a)'in yaptığı seriyye ve gazvelerin birçok sebebi vardır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir. Devletin varlığını devam ettirmek, haber toplamak, dine davet etmek, müdafa etmek, kervan takip etmek vb. olmak üzere çeşitli sebeplerle seriye ve gazve gerçekleştirilmiştir.⁴⁰

Hz. Peygamber'in ilk seriyyesi Kureyş kervanı üzerine gönderdiği Hamza b. Abdülmuttalib seriyyesidir.⁴¹ Hz. Peygamber'in gönderdiği son seriyye ise Bizans üzerine gönderilen Üsâme b. Zeyd seriyyesi olup gidişlerini Hz. Peygamber görememiştir. Bu seriyye Hz. Peygamber'in vefatından sonra gönderilmiştir.⁴²

c. Ganîmet

Ganîmet, sözlükte “bir şeyi elde etmek, ele geçirmek” anlamlarına gelmektedir. İslâm Hukukunda ise, Müslümanların savaş yoluyla ele geçirdikleri esirler ve her türlü mal şeklinde tarif edilmektedir.⁴³

Kur'ân-ı Kerimde altı yerde geçen⁴⁴ bu kelimenin anlamdaşı olarak “enfâl” kelimesi de kullanılmıştır. Hatta bir sureye müstakil olarak “Enfâl Suresi” denmiştir.

Ganîmetlerle ilgili tarif ve tasnifler, Enfâl 41 ve Haşr 6-10 âyetlerinin yorumu sonucu oluşmuştur. Ancak biz, burada bu kavramı tanıtmak ve esas konumuza giriş yapmak için bunun sadece menşei hakkında bilgi verdik.

Savaşlarda galip tarafın, bir anlamda savaş tazminatı olarak nitelendirebileceğimiz, mağlup tarafın elinde bulunan her türlü metâyâ el koyması, muharip kuvvetleri esir alması insanlık tarihi kadar eski bir olaydır. Ganîmet, Cahiliye Dönemi'nin de önemli kavramlarından. Savaşların gerek devletler, gerekse savaşçılar açısından en cazip yönü, herhâlde savaş sonrası elde edilenlerin galipler arasında paylaşılmasıdır. İnsan fitratında olan mala düşkünlük, hayatın her döneminde tezahür ettiği gibi her toplumda da var olmuştur.

⁴⁰ Kapar, *Hz. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri*, s. 170-187.

⁴¹ Vâkîdî, *Meğâzî*, I/ 9-10.

⁴² Vâkîdî, *Meğâzî*, III/ 1117-1127.

⁴³ Râgıb, *el-İsfahânî, Müfredât*, 615, İstanbul, 2007; Erkal, Mehmet, “*Ganîmet*”, *DİA*, XIII, 351.

⁴⁴ Abdalbâkî, Muhammed Fuâd, *el-Mu'cemu'l-Mufehres*, s. 505, İstanbul, 1990.

Sonuç olarak ganîmet olgusu, İslâm'ın örnek dönemi olan Risâlet Devri'nde de hem bir tartışma konusu hem de bir teşvik unsuru olarak var olmuştur. Kur'ân, ganîmeti meşru şartlar içinde onaylamış ve helal saymıştır.⁴⁵

d. Esir

Arapça'da "savaş tutsağı" anlamında kullanılan esir kavramı, Cahiliye ve sonraki dönemlerde erkek esirler için kullanılmıştır. Ancak tek başına kadın savaşçı esirleri de ifade etmektedir. Kadın ve çocuklar için ise "seby" kelimesi kullanılır.⁴⁶

Cahiliye Döneminde esirler, savaşan askerler için birer gelir kaynağıdır. Esirler sayesinde yüklü diyetler alınmaktadır.

e. Cihâd Kavramı Hakkında Bir Mülâhaza

Lügatte cihâd; insanın iyi şeylere nail olması veya kötülükleri def etmesi için var gücüyle bütün takatini sarf etmesi manasına gelir.⁴⁷

Cihâd kelimesi, 'el-cühdü' şeklinde olduğu zaman vus'at veya takat manasına, 'el-cehdü'⁴⁸ şeklinde olduğu zaman meşakkat manasına gelir.

İslâmî değerlerin yükselmesi, korunması ve yayılması için her türlü çalışmada bulunmak, uğraşmak, gayret sarf etmek ve bu yolda sıcak ve soğuk savaşa girmektir. Daha da açık bir ifade ile Allah (c.c.) tarafından kullarına verilmiş olan bedenî, malî ve zihni kuvvetleri Allah yolunda kullanmak, o yolda fedâ etmektir. Dînî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, inanan kimselerin maddi-manevi bütün varlığını Allah yolunda ortaya koyarak görünen düşmana karşı, şeytana karşı ve nefse karşı yapılan mal, can, dil ve kalp ile yapılan her türlü mücadele 'cihâd'dır.⁴⁹

Müslüman hukukçular, genel olarak cihâdın anlamı ve hükmü yanında kafirlere

⁴⁵ Enfâl, 8/ 69.

⁴⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "esr" maddesi, IV/19-20; ve "seby" maddesi, XIV/367-368.

⁴⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, III/133-134; Özel, Ahmet, "Cihâd" DİA, VII/527.

⁴⁸ Tevbe, 9/79, âyet-i kerimede cühd kelimesi bu anlamda kullanılmıştır. Râzi, Fahrüddin, *Tefsiru'l-Kebîr*, çev. Suat Yıldırım, v.dğr. XII/108, 1988; Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV/386, İstanbul, 1992.

⁴⁹ İbn Kayyim, el-Cevziyye, , *Zâdu'l-Meâd*, III/9-11, Beyrut, 1992; Şâmil İslâm Ansiklopedisi, "cihâd", I/394, İstanbul, 2000; Özel, "Cihâd" DİA, VII/531.

karşı cihâdın hukuken meşru olmasının sebepleri üzerinde etraflıca durmuşlardır. Ahmet ÖZEL DİA'da yazmış olduğu cihad maddesinde belirttiğine göre, Batı kaynaklarının hemen hepsinde Cihâd'ın bütün dünya müslüman oluncaya veya İslam hâkimiyetine boyun eğinceye kadar Müslüman olmayanlarla savaşmayı ifade ettiği ileri sürülmüştür.⁵⁰

İslam'ın yanlış anlaşılan kavramlarından biri de cihâd emridir. Özellikle Batılı araştırmacılar (bazı müfessirlerin cihâd kavramına yüklediği anlama bakarak) cihâdın salt bir saldırı (savaş) olduğunu, İslam'ın bu saldırı yoluyla yayıldığını, Müslümanların saldırı anlamındaki cihâd emrine uyararak başka ülkeleri işgal ettiklerini ısrarlı bir şekilde iddia ediyorlar. Bu anlamda Batılı araştırmacılar, 'cihâd'ın Müslümanlar tarafından saldırı amacıyla kullanıldığını ve bunu da "holywar" yani kutsal savaş şeklinde anladıklarını ifade ederler.⁵¹

Fakihlerin bazı ifadelerinden hareketle bu iddiayı ileri süren Batılı araştırmacılardan hiçbirinin İslam'da savaşın meşruluğu ile ilgili olarak İslam hukuk literatüründe ortaya konan görüşlere yer vermemesi ve bunlara ait tartışmaları görmezlikten gelmeleri dikkat çekicidir.⁵²

Batılı araştırmacıların cihâdın anlam ve mahiyetiyle ilgili olarak gerçeği yansıtmayan görüşleri yanında cihâdı “mukaddes savaş” (holy war, guêre sainte) şeklinde tercüme etmeleri de doğru değildir.⁵³

Batılı araştırmacıların, cihâdın meşruluğunu küfür sebebine bağlayan bazı ulemaya ait görüş ve sözleri ele alarak genellemede bulunmaları ve bu ifadeleri, maksatlarını aşacak şekilde yorumlarken gayri Müslim ülkelerin tarih boyunca müslümanlara karşı sergilediği saldırgan tavır konusunda sessizliği tercih etmeleri ibret vericidir.⁵⁴

Kur'ân-ı Kerim'deki temel ilkelere biri, dinde (İslâm'ı kabul etmede) zorlama olmadığıdır. Bu ilke Bakara Suresinde şöyle açıklanmaktadır:

⁵⁰ Özel, Ahmet, “*Cihâd*” DİA, VII/528.

⁵¹ İldeş, Mehmet Fatih, *Kur'ân-ı Kerim'in Cihâd ve Teröre Bakışı*, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Ankara Üniversitesi. SBE, Ankara, 2008.

⁵² Özel, “*Cihâd*” DİA, VII/528.

⁵³ Özel, “*Cihâd*” DİA, VII/531.

⁵⁴ Özel, “*Cihâd*” DİA, VII/530.

“Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır.”⁵⁵ Ayrıca insanoğlunun canını kutsal kabul eden Kur’ân-ı Kerim, cana kıyanı cehennem azabına çarptırılmakla uyarmaktadır. “Kim, bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur.”⁵⁶ âyeti, canın kutsallığını net bir şekilde belirtmektedir. Ancak savaş her dönemde yaşanabilir bir olay olduğu için Kur’ân-ı Kerim, Müslümanların arzu etmeseler de buna girişebileceklerini şöyle beyan etmektedir: “Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı.”⁵⁷ Söz konusu farziyetin de nedeni şudur: “Fitne tamamen yok edilinceye kadar onlarla savaşın.”⁵⁸

Hanefilerle birlikte Hanbelî ve Mâlikî mezheplerine mensup hukukçuların oluşturduğu çoğunluğa göre İslam’da savaşın sebebi, inanmayanların Müslümanlara savaş açmaları ve tecâvüzkâr olmalarıdır. Şâfiîler ise onların kâfir olmalarını başlı başına bir savaş sebebi saymışlardır. Zâhirîler’le bazı Hanbelî ve Mâlikî hukukçuları da bu görüşü benimsemişlerdir. Buna göre İslam hukukçularının çoğunluğu, savaşın meşruiyet sebebinin düşmanın tecâvüzü olduğunu, Müslümanlara karşı savaşmayanlarla savaşmanın ve sadece Müslümanlığı benimsemediği için bir insanı öldürmenin câiz olmadığını belirtmişlerdir.⁵⁹

İslam Hukukunda savaş “li-‘aynihî hasen” değil, “li-gayrihî hasen” kabul edilmiş, düşmanın üstünlük ve mukavemetini kırmak, bu suretle şerrini defetmek için meşrû kılınmıştır.⁶⁰

Böylece anlaşılıyor ki savaş, İslâm’ı kabul ettirmek gerekçeleriyle açılmaz. İslâm dini, hiçbir şekilde katliama ve mecbur kalınmadığı (müdafaa özelliği olmayan) hallerde öldürmeye cevaz vermez.

Önsözde belirtilen “Ben rahmet peygamberiyim, ben harp peygamberiyim.”⁶¹

⁵⁵ Bakara, 2/256.

⁵⁶ Mâide, 5/32

⁵⁷ Bakara, 2/216

⁵⁸ Bakara, 2/193; Enfâl, 8/32

⁵⁹ Özel, “Cihâd” DİA, VII/528-529.

⁶⁰ Özel, “Cihâd” DİA, VII/529.

⁶¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/395, 404, 407.

فقال أنا محمد وأحمد والمقفى والحاشر ونبي الرحمة قال يزيد ونبي التوبة ونبي الملمحة. "Hz. Peygamber'in, " Ene Muhammed ve Ahmed ve'l-Makfi ve'l-Hâşir ve nebiyyu'r-rahme, kâle Yezîd ve nebiyyü't-tevbe ve nebiyyü'l-melhame" ifadesinde geçen 'rahmet ve melhamet' kelimelerini "Ben rahmet peygamberiyim ben salah ve barış peygamberiyim" diye anlamak ve yorumlamak da mümkündür. Nitekim Mekke fethine giderken son resmî geçit esnasında Ensar'ın komutanı Sa'd b. Ubâde Ebû

Hadîs-i Şerifi ile ilgili olarak Ali YARDIM'ın "Peygamberimiz'in Şemâili"⁶² adlı eserinde yapmış olduğu açıklamalara yer vermek istiyoruz. Yardım, bazı insanların 'Nasıl olurda âlemlere rahmet olarak gönderilen bir peygamberin şahsî kıyafetleri arasında kılıç, ok, mızrak, yay, miğfer, kalkan vb. harp malzemeleri olabilir? Sorusuna Hz. Peygamber'in -zikredilen hadis-i şerif ile- bizzat kendisinin cevap verdiğini belirtir. Şöyle devam eder: "Hz. Muhammed (s.a)'i Hz.İsa'dan, İslâm'ı da Hıristiyanlık'tan ayıran temel esaslardan birisi de budur. Hz. İsa sadece rahmet peygamberidir; söyler, anlatır, vazifesi biter. Onun dünya ile ilgili bir iddiası da yoktur. Hz. Muhammed (s.a) ise, tebliğ ettiği dinin yaşayabilmesi için bir takım esasları da beraberinde getirmiştir.

Daha önceki devirlerin tecrübeleri göstermiştir ki, bir şey ne kadar sağlam olursa olsun, müesseseleşmedikçe, yok olup gitmeye mahkûmdur. İşte Hz. Peygamber'in 10 senelik Medine hayatı, hep bu yardımcı müesseselerin temelini atmak ve teşkilâtını kurmakla geçmiştir: önce toprak müesseseleştirilmiştir. Bunun adına 'devlet' denmiştir. Devletin sınırları çizilmiş bir coğrafyası, yani Vatan'ı vardır. Onun, giderleri karşılayacak bir 'hazinesi' (beytül-mâl); bağımsızlık sembolü olan 'bayrak'ı (râye) ve 'sancak'ı (livâ) mevcuttur. İdâre, icrâ, hukuk ve maârif işlerini yürütecek olan vâli, kadı, diplomat ve muallimler kadrosu oluşturulmuştur. Ayrıca, vatani ve vatanın temsil ettiği mukaddes değerleri, iç ve dış düşmanlara karşı koruyacak bir kurmay ve gâzîler sınıfı teşkil edilmiştir. Bütün bu ve benzeri işlerin idaresi ise, Hz. Peygamber'in şahsında toplanmıştır.

Ne var ki, Hz. Peygamber, devlete konmak için devlet kurmamıştır. O, bir dünya devleti kurmak için de gönderilmiş değildir. Ancak onun üstlendiği ilâhî vazifenin karakteri, bir devlet kurmayı gerektirmiştir. Devlet, vazifenin icrâsında bir vâsita olarak kullanılacaktır.

Süfyân'a duyuracak şekilde "Bugün büyük savaş günüdür" diye bağırmıştı. Ebû Süfyân'ın şikayeti üzerine Hz. Peygamber " Bugün Kâbe'nin şanını yücelteceği bir gündür. Bugün merhamet günüdür..." diyerek Sa'd b. Ubâde'nin sözlerini düzeltmiş ve fetih gününü merhamet günü olarak ilan etmiştir. Bu beyan ve arkasından Kâbe'yi putlardan temizlediği halde kendisini sekiz yıl önce Mekke'den hicrete mecbur eden Kureyşliler için ilan ettiği genel af Hz. Peygamber'in ne anlamda ve nasıl bir savaş ya da barış Peygamberi olduğunu göstermektedir." 13.05.2010 tarihinde internet sitesinden alınmıştır. http://siyerarastirmalari.org/newsblock/rahmet_savas.htm

⁶² Yardım, Ali, *Peygamberimiz'in Şemâili*, Erkam yayınları, İstanbul, 1998.

Hız. Peygamber'in vazifesi, Kur'an-ı Kerim'in ifadesi ile 'âlemlere rahmet'⁶³ olmaktır. Aynı zamanda müjdeleme (tebşîr) ve korkutma (inzâr) vazifesini yapmaktadır.⁶⁴ Bu rahmete tepki gösterenlere karşı da, kendi eserini koruma gibi bir vazife daha verilmiştir.⁶⁵ İşte Hız. Peygamber'in bu koruma ve kollama görevini yaparken giydiği kıyafetler, onun diğer kıyafetlerinden farklı olmuştur.

Umumiyetle; 'Dinde zorlama yoktur'⁶⁶ ve 'Sizin dininiz size, benim dinim banadır'⁶⁷ âyetleri ile İslâm'daki 'cihâd' kavramı arasında bir çelişki sezildiği ileri sürülür. Hâlbuki Hız. Peygamber'in bir taraftan 'rahmet', öbür yandan da 'harp' peygamberi oluşlarının sırrı burada kendini göstermektedir.

İşte, mukaddes dinimiz İslâm, Hız. Peygamber'in şahsında, ferdin hukûku ile devletin hukûkunu birbirinden ayırmış; ferdi, kendi sorumluluğu ile başbaşa bırakırken; kurulu düzene baş kaldıranları hizâyaya getirmeye çalışmıştır. Toprağı fethetmiş, yani o toprağın giriş kapılarını İslâm'a açmış, toprağa başrağı dikmiş, dinin yayılıp gelişmesine yardımcı olacak bütün müesseseleri oradaki insanların ayaklarına kadar götürmüş; fakat fethettiği ülkelerde yaşayan gayr-ı Müslim şahısların hiç birisini, ayağına kadar getirdiği dine girmek için zorlamamıştır. Cizye'sini vermek şartıyla, isteyen Hıristiyan, isteyen Yahûdî, isteyen de istediği dinde kalabilmektedir. İslâm adına fethedilen ülkelerin insanları; inancında, ibadetinde, örf ve âdetlerinin îcaplarını yapmakta ve şahsın hukûkunu ilgilendiren bütün konularda, istediği gibi hareket edebilmektedir. Ancak, aynı devlet içinde yaşayan bu gayr-ı müslim unsurlar, devletin hukûnu çiğneyici mâhiyette bir harekette bulunurlarsa, işte o zaman, devlet çapında tedbir alma yoluna gidilmiştir. Bunun; inanç hürriyeti ile, din ve vicdan hürriyeti ile hiçbir ilgisi yoktur.'⁶⁸

Değınilmesinin faydalı olacağını düşündüğümüz Münir Hasan tarafından "Kur'an'da Savaş Olgusu" adıyla hazırlanan doktora tezinde yer verdiği cümleleri aktararak bu konuyu sonlandırmak istiyoruz. Muhammed Emin Beni Âmir'in "el-Müsteşrikûn ve'l-Kur'âni'l-Kerîm" adlı eserinde belirttiğine göre Fan Floten, Muir

⁶³ Enbiyâ, 21/107.

⁶⁴ Bakara, 2/119; Furkân, 25/56; Ahzap, 33/45.

⁶⁵ Tevbe, 9/29,36.

⁶⁶ Bakara, 2/256.

⁶⁷ Kâfirun, 109/6.

⁶⁸ Yardım, *Peygamberimiz'in Şemâili*, s. 155-157.

(1819-1905), Wells, Anderson ve Nielson gibi bazı oryantalistler, "İslâm'ın kılıçla yayıldığı" fikrini ortaya attılar. Biz Müslümanlar, vuku bulan gazve veya savaşların nedenlerini anlatmak yerine gafletle İslâm'ın gerçekten şiddetten uzak olup, barış ve hoşgörüden yana bir din olduğunu savunduk. Bu durum öyle bir hal aldı ki tam da oryantalistlerin hedeflediği gibi Müslüman halkın bir bölümünde inanç haline geldi. Bu hedef temelde Müslümanlarda var olan "cihâd" ruhunu öldürmektir. Günümüzde görüyoruz ki, Kur'ânî terimlerden bahsedilirken cihâd, savaş ve kıtal kavramları bazıları tarafından dile getirilmemektedir. Nitekim Muhsin Demirci'nin yazdığı "Kur'ân'ın Temel Konuları" adlı eserinde ve Ali Ünal'ın "Kur'ân'da Temel Kavramlar" adlı eserinde hiç bir şekilde bu ana kavramlara değinilmemiştir.⁶⁹

⁶⁹ Hasan, Münir, *Kur'an'da Savaş Olgusu* (Basılmamış doktora Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2008.

I. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI ÖNCESİNDE MEKKELİLERLE OLAN İLİŞKİLER

1. Mekkelilerden Gelen Mektuplar

Her ne kadar kendi hemşehrileri tarafından yurdundan sürülüp çıkarılmış da olsa, Hz. Peygamber, her zaman için doğduğu şehre ve oranın sakinlerine karşı şefkatli duygular besliyordu.⁷⁰ Oysa bu insanlar Müslümanların hicretinden sonra bile kendisini rahat bırakmamışlardı. İşte bu konuyla ilgili iki önemli belge:

“Hz. Peygamber (s.a) Medine’ye geldiği zaman, Mekke’nin en önde gelen iki başkanı olan Ebû Süfyân ve Übey b. Halef, Ensâr’a -Medineli Müslümanlara- şu ifadelerle dolu bir yazı yazdılar: “Bundan böyle Arap kabileleri arasında ortaya çıkabilecek hiçbir savaş, sizinle bizim aramızda çıkacak bir yanık yarasından (savaştan) daha ıstırap verici olamaz; fakat siz içimizden çıkmış olan ve en soylu ve en yüce bir mevkide (gerçekten de öyle) bulunan birine yardım etmeye kalkıştınız ve ona sığınacak bir yurt verip onu savunuyorsunuz. Bu sizin için gerçekten utanılacak bir durum ve bir lekedir. Bizimle onun arasına girmeyiniz. Eğer kendisi doğru yolda bir insan ise, bundan mutluluk payı çıkaracak olan bizleriz; yok eğer kötü biri ise, onu ele geçirmeye herkesten çok bizim hakkımız vardır.”⁷¹ Ka’b b. Mâlik onların bu mektubuna daha sonra bir şiirle karşılık vermiştir.⁷² Bu mektup, Mekkeli Müşriklerin çevirdiği dolap ve hilelerin Hicret’ten sonra bile durmadığını bizlere göstermektedir.

Ensâr’ın ret cevabı karşısında asla ümitsizliğe kapılmayan Mekkeliler, bu kez de Hz. Peygamber (s.a)’in Medine’de bulunan düşmanlarına, yani Abdullah b. Übey ve kendisi gibi müşrik olan yandaşlarına şöyle bir ultiमत gönderdiler: “Sizler (fıradaki) bir arkadaşımıza kucağınızı açıp sığınma hakkı verdiniz. Allah’a yemin ederiz ki, eğer onunla mücadele etmez ya da onu şehrinizden sürüp çıkarmazsanız, savaşçılarınızı öldürmek ve kadınlarınızın iffetini çiğnemek için üzerinize

⁷⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, I/ 824; İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî, Kitâbu’l-Menâkıb*, 2, VIII/154.

⁷¹ İbn Habîb, *Muhabber*, s. 271-74, Haydarabâd, 1361; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, I/327.

⁷² İbn Habîb, *Muhabber*, s. 271-74.

yürüyeceğiz.”⁷³ Söz konusu kaynağın ifadesine göre, bu olaydan sonra Medine’de bir kargaşa meydana gelmiş, ancak Ensar grubu tam bir kardeş kavgası içine sürükleneyeceği sırada Hz. Peygamber, araya girerek bu ültimatoma karşılık verilmemesi konusunda onları kolayca ikna etmiştir. Medineli Araplardan da ümitlerini kesen Mekkeliler, bu kez de aynı bölgedeki Yahudilerle birlikte entrikalar çevirmeye başlamışlar ve böylece, ilerde, Benu Nadirlerle savaş patlak vermiştir.⁷⁴

Anlaşıldığı kadarıyla Mekkeliler, Medine’ye karşı bir takım ekonomik önlemler almışlardı. Gerçekten, Ebû Nâile sütkardeşi Ka’b b. el-Eşref’i öldürmek istediği zaman, (bir takım gizli maksatlarla) Müslümanların içinde buldukları durumdan söz etmekle birlikte, satır aralarında bazı gerçekleri görmek de mümkündür: “Bu adamın (Hz. Peygamber’in) kalkıp aramıza gelişi bizim için büyük bir felaket oldu: Arabistan bize düşman oldu ve herkes bize karşı çıktı; yollarımız kesildi, ailelerimiz (açlıktan) ölüyor, yiyeceğimiz kalmadı ve kendi kendimizi beslemekte büyük güçlükler çekiyoruz.”⁷⁵ Bu sırada Ebû Nâile’nin durumu abarttığına hiç kuşku yoktu, ancak aslında bu durum bazı gerçekleri de ortaya koymaktaydı. Mekkelilerin o dönemde Arabistan’ın uluslararası ticareti elinde bulundurduğu bilinmektedir. Öyle ise bu ekonomik baskının etkisinden kuşku duyulmaması gerekir.

Müslümanlar bu iki tehdit mektubu nedeniyle çok dikkatli davranmaya başladılar ve silahlarını hiç bırakmıyorlardı. “Sahâbîlerden birisi, Hz. Peygamber’e şöyle bir soru sorar: “Ya Resûlallah! Silahı bırakacağımız günü görecek miyiz?” Resûlullah ise şu cevabı verir: “Aradan fazla vakit geçmeden biriniz kendini silahsız, kalabalık bir ortamda bulacaktır.”Yüce Allah (c.c.) bu sıralarda Nur suresinin 55. âyetini indirdi.

“Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm’ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve

⁷³ Ebû Dâvud, *Sünenü Ebû Dâvûd, Haberu’n-Nadir*, Hadis No: 2997, Beyrut, 1998; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, V/327.

⁷⁴ Ebû Dâvud, *Sünen, Haberu’n-Nadir*, Hadis No: 2997.

⁷⁵ İbn Hişâm, *Sire*, I/ 551.

(geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vaat etti.”⁷⁶

Savaş, başlangıçta 70’ten fazla âyetle engellenmişti.⁷⁷ Sonunda hicretten sonra nüzul sebebi ile ilgili değişik rivâyetler olsa da şu âyet-i kerimeyle izin verildi:

“Kendileriyle savaşılanlara (müminlere) zulme uğramış olmaları sebebiyle, (savaş konusunda) izin verildi. Şüphe yok ki Allah, onlara yardıma mutlak surette kadirdir.”⁷⁸ İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a) Mekke’den çıkarılınca, Hz. Ebû Bekir şöyle dedi: “Müşrikler kendilerine gönderilen Peygamberi Mekke’den çıkardılar. Biz, Allah için varız ve dönüp dolaşıp ona varacağız ama onlar mutlaka helak olacaklar.” Hac suresi’nin 39. âyeti olan: “Kendileriyle savaşılanlara (müminlere) zulme uğramış olmaları sebebiyle, (savaş konusunda) izin verildi. Şüphe yok ki Allah, onlara yardıma mutlak surette kadirdir” nazil olduğunda Hz. Ebû Bekir (r.a): “Bu âyet nazil olunca ileride mutlaka bir savaş olacağını anladım.” demiştir. İbn Abbâs diyor ki: “Savaş hakkında inen ilk âyet budur.”⁷⁹ Şevkânî (1250/1834), *Fethu’l-Kadîr* adlı tefsirinde bu âyetin Medine’de nazil olduğunu müfessirlerden aktarır.⁸⁰ Mücâhid ise, bu âyetin Mekke’den hicret etmeleri engellenen müminlere verilmiş ilk savaş izni olduğunu söylemektedir.⁸¹

Medine’de cihâd (kıtal) ile ilgili olarak inen ilk ayetin “Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmalarına izin verilmiştir. Hiç kuşkusuz Allah onlara yardım etmeye kadirdir. Onlar, başka değil, sırf ‘Rabbimiz Allah’tır’ dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah, bir kısım insanları (kötülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak surette, içlerinde Allah’ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılır giderdi. Allah, kendisine (kendi dinine) yardım edenlere muhakkak surette yardım eder. Hiç şüphesiz Allah, güçlüdür, galiptir. Onlar (o müminler) ki, eğer kendilerine yeryüzünde iktidar verirsek namazı kılar, zekâtı verirler, iyiliği

⁷⁶ İbn İshâk, *es-Siretu İbn İshâk*, III/154, İstanbul, 1991; Vâkîdî, *Meğâzî*, I/ 247-248.

⁷⁷ Nesefî, Ebu’l-Berekât, *Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vil* (Tefsîru’n-Nesefî), III/89, Beyrut, 1989.

⁷⁸ Hac, 22/39.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/262, Kahire, 1995; Tirmizî, *el-Câmiu’l-Kebîr*, V/233, Hadis No: 3171, Beyrut, 1996; Nesâî, *Sünenu’n-Nesâî, Kitâbu’l-Cihâd*, 1, Hadis No: 3085, Mısır, 1930.

⁸⁰ Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Fethu’l-Kadîr*, III/456, Beyrut, ts.

⁸¹ İbn Atiyye, *el-Muharraru’l-Vecîz fi Tefsîri’l-Kitâbi’l-Azîz*, IV/124. Beyrut, 2001.

emreder ve kötülükten nehyederler. İşlerin sonu Allah'a varır. ” (Hac, 22/39-41) ayeti kerimesi olduğu da rivayet edilmiştir. (Emiroğlu, Hasan Tahsin, *Esbab-ı Nüzul*, I/59, Konya, 1978.) Ancak “Sizinle savaşanlara karşı savaşın...”⁸² âyetinin savaş emriyle ilgili olarak ilk nâzil olan âyet olduğu tefsir âlimlerinin çoğu tarafından kabul edilmiştir.⁸³

2. Bedir Savaşı Öncesi Yapılan Seferler

Hz. Peygamber Medine'deki faaliyetlerinde genel olarak birliği tesis etmeye çalışmış, bu birliği kurma adına da bir takım faaliyetler yürütmüştür. Seriyeler de bu faaliyetler arasında yer almaktadır. Ancak daima sulhu tercih eden Hz. Peygamber, müşriklerle savaşılacağına dair cihâd âyetinin nazil olmasına kadar harp etmemiş, ahabından müşriklere karşı harp edilmesini teklif edenlere karşı da sabır tavsiye etmiştir.⁸⁴

Savaş izni verildikten sonra Hz. Peygamber (s.a) ilk tedbir olarak, Medine'nin çevresine küçük seriyeler gönderdi. Bu seriyeler, hem Kureyş'in ticaret kervanına engel oluyor hem de, Medine'nin güvenliğini sağlıyordu. Güvenlikten sorumlu bu seriyeler, kan dökmemeğe dikkat ediyorlardı.⁸⁵

Hz. Peygamber, çıktığı bütün gazvelerinde Medine'de vekil tayin ederdi. Abdullah b. Ümmi Mektum'u Vedâ Haccı ve Bedir'e çıkışı da dahil olmak üzere 13 defa kendisine vekil bırakmıştır. Bedir'e çıkarken önce onu, sonra da yoldan geri çevirdiği Ebû Lübâbe'yi halef bırakmıştır.⁸⁶

Bedir Gazvesi dâhil, çıkarılan ilk askeri seriyelerin gayesi, her defasında, Şam'a gitmekte veya Şam'dan dönmekte olan Kureyş tüccarlarını karşılamak idi. Tespitlerimize göre Bedir Savaşı'na kadar şu seriyye ve gazveler yapılmıştır.

a. Râbiğ Seriyesi

Hz. Peygamber Hicretin 1. yılında Ubeyde b. Hâris'in komutasında yaklaşık 60

⁸² Bakara, 2/190.

⁸³ İldeş, *Kur'ân-ı Kerim'in Cihâd ve Teröre Bakışı*, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), s.39.

⁸⁴ Kapar, *Hiz Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri*, s. 151.

⁸⁵ Hasan, *Kur'an'da Savaş Olgusu* (Basılmamış doktora Tezi), s. 55.

⁸⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, II/523, Beyrut, 1940; İbn Abdilber, *el-İstûâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, 502, Beyrut, 1992.

kişiden oluşan bir birliği, hacıların Mekke'ye giderken kullandıkları yol üzerindeki bir vadi olan Râbiğ'e gönderdi.⁸⁷ Harekâtın amacı, Mekke Müşriklerine gerektiğinde savaşmaya hazır olduğunun ve ekonomik kaynaklarına saldırıda bulunulabileceğinin mesajını vermektir. Râbiğ'e varıldığı zaman Ebû Süfyân komutasında yaklaşık iki yüz kişilik Mekkeli grupla karşılaşıldı.⁸⁸ Mekkeliler savaşmayı göze alamadılar. Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın ok atması üzerine dağılıp, kaçtılar. Bu arada Mekkelilerle birlikte olan, ancak aslında İslâm'a girmiş bulunan Mikdâd b. Amr Müslümanlara katıldı. Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın bu harekât sırasında düşmana attığı oklar, Müslümanların savaşmak niyetiyle attıkları ilk oklar oldu.⁸⁹

b. Harrâr Seriyyesi

Hicretin 1. yılında Sa'd b. Ebî Vakkâs komutasında 8 kişiden oluşan askeri birlik, Mekke yakınlarındaki Harrâr⁹⁰ bölgesine gönderildi. Hz. Peygamber (s.a) Sa'd b. Vakkâs'a Harrâr'dan öteye gitmemesini tavsiye etmiştir. Sa'd, Harrâr'a vardığında kervanın bir gün önce oradan geçtiğini anlayınca Hz. Peygamberin tavsiyesine uyarak kervanın peşine düşmemiştir.⁹¹ Herhangi bir çatışma çıkmadan Medine'ye dönmüştür.⁹²

c. Ebvâ Gazvesi

Hicretin 1. yılında Medine'ye 5 günlük mesafede bulunan Ebvâ bölgesine düzenlenen bir harekâttir.⁹³ Harekâta bizzat Hz. Peygamber komuta etti. Bu aynı zamanda Hz. Peygamber'in komuta ettiği ilk gazve oldu.⁹⁴ Medine'de yerine vekil olarak Sa'd b. Ubâde'yi⁹⁵ bırakan Hz. Peygamber, 60–70 kişilik birliğin başında yola çıktı. Amaç Mekke Müşriklerine gözdağı vermenin yanı sıra, Damre kabilesi ile bir dostluk anlaşması yapmaktır. Harekât amacına ulaştı. Hem Mekke Müşriklerine

⁸⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/10.

⁸⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/10.

⁸⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/10.

⁹⁰ Mekke ile Medine arasında Cuhfe'ye yakın bir yerdir. İbn Hişâm, *Sîre*, II/254.

⁹¹ Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/6.

⁹² Vâkıdî, *Meğâzî*, I/12; İbn Hişâm, *Sîre*, III/22; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/10; Zehebî, *Tarihü'l İslam ve Vefâyâtü'l-Meşâhir ve'l-Azâm*, III/18, Beyrut, 1990.

⁹³ Bu seriyenin bir adı da Veddan Seriyyesidir. el-Ebvâ Hz. Peygamber (s.a)'in annesinin vefat ettiği yerdir. Medine'den Cuhfe tarafına giderken 13 mil uzaklıkta bir köydür. Adımı orada bulunan Ebvâ dağından almıştır. Yâkut, *Mu'cemü'l Buldân*, I/79.

⁹⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, III/18; Vâkıdî, *Meğâzî* I/11; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/8; Taberî, *Tarih*, I/14; Zehebî, *Tarihü'l-İslam*, III/12.

⁹⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/8.

gerekli gözdağı verildi ve hem de Damre kabilesi ile saldırmazlık anlaşması yapıldı.⁹⁶ Anlaşma gereği iki taraf da birbirlerinin aleyhine üçüncü bir tarafla anlaşma veya yardımlaşma içinde bulunmayacaktı.

d. Sîfü'l-Bahr Seriyyesi

Ebvâ seferinden bir müddet sonra, Hz. Peygamber (s.a) amcası Hz. Hamza'yı (r.a) otuz kişilik, Muhâcirlerden müteşekkil bir birliğin başında, "el-Iys"⁹⁷ taraflarında bulunan "Sîfü'l-Bahr" (Deniz sahili) adındaki yere sefere gönderdi. Hz. Peygamber ilk defa bu seriyyede bayrak bağlamıştır. Bayrağın rengi de beyazdır.⁹⁸ Hz. Hamza oraya vardığında, üç yüz kişilik bir kervanı sevk etmekte bulunan Ebû Cehil ile karşılaştı.

Sîfü'l-Bahr'da yaşayan Cüheyne kabilesi ile onların ileri gelenlerinden biri olan Mecdî b. Amr el-Cühenî'nin hem Müslümanların hem de Kureyşlilerin dostu ve müttefiki idi. Bu vesile ile Mecdî, her iki tarafın arasına girerek arabuluculuk yaptı. İki tarafı çarpışmaktan vazgeçirdi.⁹⁹

e. Ubeyde b. Hâris Seriyyesi

Yine bu zaman içerisinde Hz. Peygamber (s.a), Ubeyde b. el-Hâris b. el-Muttalib b. Abdimenâf'ı, muhâcirlerden müteşekkil 60 veya 80 kişilik¹⁰⁰ kadar bir birliğin başında sefere çıkardı. Hz. Ubeyde Hicaz mıntıkasındaki, "Mirra" tepesinin aşağısında bulunan "Ahya" adlı suya varıncaya kadar dinlenmeden yoluna devam

⁹⁶ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/10; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/10.

⁹⁷ Medine'den denize yakın bir yer adı. İbn Hişâm, *Sîre*, II/246; Kureyş'in Şam'a gidiş-dönüş yolu üzerinde sahil kenarında, suyu olan Beni Süleym topraklarında bir yerdir. Yakut, *Mu'cemu'l-Buldân*, IV/173.

⁹⁸ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, I/ 327-328.

⁹⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, III/20; Vâkıdî, *Meğâzî*, I/9; İbn Sa'd, *Tabakât* II/6; Taberî, *Tarih*, I/14. Burada Vâkıdî ve İbn Sa'd şu ön bilgileri de verirler: Hz. Hamza (r.a) bu seferi Peygamber (s.a)'in Medine'ye hicretlerinin yedinci ayı olan Ramazan'ın başlarında idi. Medine'ye gelişinden sonra Hz. Peygamber harpte sancak kullanma adetini ilk defa bu seferde yaptı. Beyaz renkli bir sancak tutuldu. Hz. Hamza ile gönderdiği otuz kişinin yarısının Muhâcir, diğer yarısının da Ensar'dan olduğu söylenir. Doğru olan ise bunların hepsinin Muhâcir olduğudur. Zira Peygamberimiz, Bedir Harbine kadar, Ensarlı birini cihâd için sefere çıkarmış değildi. Çünkü Ensar halkı Akabe biati esnasında Peygamberimize "Kendi yurtları olan Medine dâhilinde koruma şartı" öne sürmüşlerdi. İşte bu görüş daha kesin gözüküyor; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, I/328-329.

¹⁰⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/240.

etti. Ahya suyuna vardığı zaman orada Kureyşlilerden bir gruba rast geldi. Başlarında Ebû Cehil'in oğlu İkrime vardı.¹⁰¹

İlk karşılaştıklarında uzaktan birbirlerine ok attılar. Müslümanlar merkezlerini bırakıp düşmana doğru saldırdılar ki, arkada kendilerini koruyan bir grupta vardı. İlerleyerek Mirra tepesine kadar geldiler. Sa'd b. Ebî Vakkâs arkadaşları adına ok atıyordu. Sonra iki grup birbirinden uzaklaştı. O gün Allah yolunda atılan ilk ok Sa'd b. Ebî Vakkâs (r.a)'ın atmış olduğu bu oklar olmuştur.¹⁰² Müslümanlarla, kâfirler harb için ilk defa bu seferde yüz yüze geldi.

O gün Utbe b. Gazvân ile Mikdâd b. Amr adlı iki kişi, düşman tarafından kaçarak Müslümanlara iltica etti. Bunlar daha önce Müslüman oldukları için Kureyşlilerin işkencesine uğrayıp hapsedilmişlerdi. Bu seferde Müşriklere katılarak Ubeyde ile beraberindeki Müslümanların yanına gelmeyi başardılar. Utbe, Abdimenâf ile Mikdâd da, Benî Zühre ile anlaşma yapmış biriydi.¹⁰³

f. Buvât Gazvesi

Hicretin 2. yılında, Medine'ye uzak dağlık bölgede bulunan Buvât'a¹⁰⁴ düzenlenen bir harekâttır. Harekâtı Hz. Peygamber komuta etti. Resûlullah, harekât için Medine'den ayrılırken, kendisine vekâlet etmesi için Sa'd b. Muâz'ı bıraktı.¹⁰⁵ İki yüz muhâcirin katıldığı harekâtın amacı Mekke Müşriklerine gözdağı vermektir.¹⁰⁶ Ümeyye b. Halef'in komuta ettiği kervanla karşılaşılardan geri döndü.¹⁰⁷

g. Sefevân Gazvesi

Hicretin 2. yılında düzenlenen ve Bedir Seferi ismiyle de anılan bir harekâttır. Bedir bölgesine düzenlendi. Harekâtın amacı, Medinelilerin deve ve sığırlarını çalan Kürz b. Câbir'i yakalamak ve hayvanları geri almaktır. Harekâtın komutanı bizzat Hz.

¹⁰¹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/240.

¹⁰² İbn Hişâm, *Sîre*, II/240.

¹⁰³ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/10; İbn Hişâm, *Sîre*, II/240; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/7; İbn Abdilber, *ed-Dürer fi İhtisâri'l-Meğâzî* s. 96, Kahire, 2002; Süheylî, *Ravdu'l-Unf*, III/25; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-Eser fi Fünûni'l-Meğâzî ve 'ş-Şemâil ve 's-Siyer*, I/225, Beyrut, 1996.

¹⁰⁴ Vâkıdî bu yerin Cuhfe'ye yakın bir yer olduğunu zikreder. Vâkıdî, *Meğâzî*, I/3; Yakut ise, Radve yakınlarında Cüheyne dağlarından bir dağ olduğunu belirtir. Yakut, *Mu'cemu'l-Buldân*, I/503.

¹⁰⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/10; İbn Hişâm'a göre Osman b. Maz'un'dur. İbn Hişâm, *Sîre*, II/251.

¹⁰⁶ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/12; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/8; Taberî, *Tarih*, II/14; Süheylî, *Ravdu'l-Unf*, III/27; Zehebî, *Tarihü'l İslam*, III/15.

¹⁰⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/12.

Peygamber idi. Resûlullah'a vekâleten Zeyd b. Hârise Medine'de kaldı.¹⁰⁸ Kürz b. Câbir arandı, ancak bulunamadı. Fakat bu harekâtla, Müslümanların kendilerine yönelik düşmanca girişimler karşısında sessiz kalmayacaklarının mesajı açık veya gizli tüm düşmanlara bir kez daha verilmiş oldu.¹⁰⁹

h. Uşeyra Gazvesi

Hicretin 2. yılında Mekke ile Medine arasında bir bölge olan Yenbû bölgesine¹¹⁰ düzenlendi. 150-200 kişiden oluşan birliği Hz. Peygamber komuta etti. Hz Peygamber (s.a) Medine'de yerine Seleme b. Abdi'l-Esed'i bıraktı.¹¹¹ Harekâtın amacı Müdlic kabilesiyle dostluk anlaşması yapmaktır.¹¹² Harekât planlandığı gibi yürütüldü ve gerekli anlaşma yapıldı.

ı. Abdullah b. Cahş Seriyyesi

Hicretin 2. yılında Mekke yakınlarındaki Nahle bölgesine¹¹³ düzenlenen bir harekâttır. Abdullah b. Cahş'ın komutasındaki 8 veya 12 kişiden oluşan birlik Nahle'ye gönderildi. Hz. Peygamber (s.a) Abdullah b. Cahş'a yola çıkarken bir mektup verdi: "Git. İki gece tol aldıktan sonra mektubumu aç. Mektupta yazılanlara göre hareket et" buyurdu. Abdullah b. Cahş iki gün geçtikten sonra mektubu açtı. Mektupta: "Arkadaşlarından hiçbirini seninle gitmeye zorlama! Nahle vadisinde Kureyşlileri ve kervanını gözetle ve edindiğin bilgileri bize bildir" diye yazıyordu. Abdullah b. Cahş: "İşitim ve itaat ettim." dedi. Hz. Peygamber (s.a)'in emrini arkadaşlarına bildirdi. Arkadaşları da aynı şekilde "İşittik ve itaat ettik. Seninle beraberiz." dediler.¹¹⁴ Birlik, Nahle'ye vardığı zaman Tâif'ten dönen başında Amr b. el-Hadramî'nin bulunduğu Mekke kervanıyla karşılaştı.¹¹⁵ Müslümanlar kervana saldırdılar. Çıkan çatışmada Amr b. el-Hadramî öldürüldü, iki de esir alındı (Osman b. Abdullah ve Hakem b. Keysan). Kervan, Müslümanların eline geçti. Birlik

¹⁰⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/12; İbn Hişâm, *Sîre*, II/255.

¹⁰⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/12; İbn Hişâm *Sîre*, III/22; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/9; Taberî, *Tarih*, II/14; Zehebî, *Tarihü'l- İslam*, III/17.

¹¹⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/252.

¹¹¹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/10; İbn Hişâm, *Sîre*, II/252.

¹¹² Vâkıdî, *Meğâzî*, I /12; İbn Hişâm, *Sîre*, II /252; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/9; Taberî, *Tarih*, II/14.

¹¹³ Mekke ile Tâif arasında bir yerin adıdır. İbn Hişâm, *Sîre*, II/256.

¹¹⁴ Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/20-24.

¹¹⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/257.

Medine'ye döndüğü zaman, Hz. Peygamber ne malları ne de esirleri kabul etti.¹¹⁶ Gerçekleşen çatışmayı hoş karşılamadı. Sefere gönderilenlere şöyle dedi: “Ben size haram ayda savaşmayı emretmedim.”¹¹⁷ Çünkü çatışma Arap geleneğinde önemli bir yeri olan 'Haram Aylar'da (Recep ayının sonunda)¹¹⁸ gerçekleşmişti. Hz. Peygamber bu durumun bütün düşmanlar tarafından Müslümanların aleyhine kullanılacağını düşündü. Düşündüğü gibi de oldu. Mekke Müşrikleri Müslümanları saldırganlıkla suçlayıp aşağılarken şöyle diyorlardı: “ Muhammed ve ashabı haram ayları helâl saydılar. O ayda kan döktüler. Malları gasbetti. Adamları esir ettiler”.¹¹⁹ Yahudiler de Müslümanları geleneklerine uymamak, kan akıtmaya eğilimli ve tecavüzkâr olmakla suçlayıp aşağıladılar.¹²⁰ Birkaç koldan yürütülen menfi propaganda son derece etkili oldu. Çünkü gerçekten de gerçekleştirilmiş bir saldırı vardı ve saldırı haram aylarda olmuştu. Saldıran taraf da Müslümanlardı. Bu durum Müslümanları oldukça üzüp, sıkıntılara sevk etti. Kendilerini savunmakta zorlandılar. Ancak ilâhî irade işe müdahale etti ve sorunu çözdü. Vahyolunan bir âyet konuyu açıklığa kavuşturdu: “Sana haram aydan ve onda savaşmanın doğru olup olmadığından soruyorlar. De ki: 'Haram ayda savaşmak büyük günahdır. Ancak (insanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkâr etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine engel olmak ve halkını oradan çıkarmak; bunlar Allah katında daha büyük günahlardır. Fitne adam öldürmekten daha büyük bir günahdır'.¹²¹ “Ey iman edenler! O düşmanlarınız eğer güçleri yeterse, sizi dininizden döndürünceye kadar size karşı savaşsınlar. Sizden kim, dininden döner de kâfir olarak ölürse, böylelerinin yaptıkları işler dünyada da ahirette de geçersiz sayılmıştır. Onlar cehennemlikler ve orada devamlı kalırlar.”¹²² Bu âyetle, Müslümanları saldırgan olmakla suçlayanların bizzat kendilerinin saldırganlıklarından örnekler veriliyordu. Haram aylarda savaşmanın doğru olmamasına rağmen, insanlara sırf inançları nedeniyle sıkıntı vermenin, işkence etmenin, hakikati inkâr etmenin daha büyük günah, daha büyük hata olduğu, bu nedenle Müslümanlar aleyhinde propaganda yapanların öncelikle kendilerini gözden

¹¹⁶ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/27.

¹¹⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/12; İbn Hişâm, *Sîre*, II/258.

¹¹⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/256.

¹¹⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/258.

¹²⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/13.

¹²¹ Bakara, 2/219.

¹²² Bakara, 2/217.

geçirmeleri gerektiği bildiriliyordu. Ayrıca, Müşriklerin kendilerinde gerekli güç ve cesareti bulsalar, hiçbir kural ve yasak dinlemeden Müslümanlara saldırıp hepsini kılıçtan geçirmenin arzusunu taşıdıkları da açıklanıyordu.¹²³ Bu husus, Müşriklerin iç dünyalarını deşifre etmesi nedeniyle önemliydi. Bu açıklama etkili de oldu. Müşrikler Nahle harekâtını bahane ederek İslâm ve Müslümanların aleyhindeki konuşmalarından vazgeçtiler.

Âyetle Nahle harekâtının neden olduğu problem Müslümanlar açısından çözüme kavuşturulup da asıl mahcup taraf Müşrikler olunca, Hz. Peygamber daha önce kendisine takdim edilen ve almayı reddettiği kervan malını Müslümanlar adına kabul etti. Ele geçirilerek Medine'ye getirilen iki Mekkeliyi de esir kabul etti. Ancak Bedir sonrasına kadar esirlerin hukuku konusunda bir karara varmadı. Bedir sonrasında esaretten kurtulmak için fidye kabul edildiği için Mekkeliler bu iki esir için de fidye gönderdiler.¹²⁴ Bu arada yaşanan bir olay İslâm'ın savaşa ve insana bakışını göstermesi açısından önemlidir.

Nahle harekâtında esir olarak alınanlardan birisi Hakem b. Keysan idi. Esirler Medine'ye getirilince Hz. Peygamber onlara uzun uzadıya İslâm'ı anlattı. İslâm'a davet etti. Fakat bu durumu Hz. Ömer bir türlü kabullenemedi. Özellikle Hakem b. Keysan'ı kastederek; “Yâ Resûlallah! Bunlarla ne diye konuşup kendini yoruyorsun? Vallahi bunlar hiçbir zaman Müslüman olmazlar. Müsaade et, bunların boyunlarını vurayım da cehenneme gitsinler” diyerek tepkisini açığa vurdu.¹²⁵ Fakat Hz. Peygamber buna müsaade etmedi. Takip eden günlerde Hakem'e sabırla İslâm'ı anlatmaya devam etti. Dinlediklerinden etkilenen Hakem Müslüman oldu ve esaretten kurtarılması için yakınları tarafından fidyesi gönderilmiş olmasına rağmen Mekke'ye dönmedi,¹²⁶ Medine'de kaldı. Bu durumu daha sonra Hz. Ömer şöyle anlatmıştır: Hakem'in Müslüman olduğunu görünce, bütün gelmiş ve gelecek şeyler beni rahatsız etmeye başladı. Kendi kendime; “Hz. Peygamber benden daha iyi bilirken ben nasıl ona karşı bir konuda ısrarda bulunabildim?” diyordum. Sonra da; 'Benim amacım ancak Allah ve Resûlü içindi' diyerek kendimi rahatlatmaya

¹²³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/258-258; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/10,12.

¹²⁴ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/14.

¹²⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/14.

¹²⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, II/22,23; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/10,12.

çalışıyordum. Hakem, Müslüman oldu ve vallahi güzel de bir Müslüman oldu. Allah yolunda çokça cihat etti. Nihâyet Bi'r-i Maûne'de şehit düştü. Resûlullah kendisinden hoşnut oldu.¹²⁷ Osman b. Abdullah ise Mekke'ye döndü. Orada kâfir olarak öldü.¹²⁸

Bu seriyye ile Müslümanlar ilk defa ganimet elde ettiler. İlk defa birisini öldürdüler. Yine ilk defa esir elde ettiler.¹²⁹

Büyük Bedir savaşı öncesi Hz. Peygamber(s.a)'in gönderdiği birlikler olsun veya kendisinin bizzat katıldığı harekâtlar olsun Abdullah b. Caş Seriiyesi hariç kan dökülmeden sonuçlanmıştır. Gidilen yerlerde yahut uğranılan kabilelerle saldırmazlık anlaşması imzalanmıştır. Buradan İslâm kelimesinin sözlük anlamında var olan Barış'ın hayat sahasında bariz bir şekilde uygulandığına ve de Hz. Peygamber (s.a)'in asıl amacının kan dökmek olmadığına şahit olunmaktadır.

¹²⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/15; İbn Sa'd, *Tabakât*, IV/137.

¹²⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/259.

¹²⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/259. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, IX/7.

II. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI'NIN HAZIRLIKLARI VE SAVAŞTA YAŞANANLAR

1. Savaş Hazırlıkları

Mekkeliler korku ve endişe ile dolu iki yıl geçirdiler. Müslümanların Medine'ye hicretiyle başlayan bu süre içerisinde bazı kervanları Müslümanların saldırılarına maruz kalmış olsa bile, ciddi bir zararla karşılaşmadan işlerini yürüttüler. Ancak hicretin ikinci senesi düzenlenen bir ticaret kervanı ile korkuları büyüdü. Çünkü neredeyse ticaretle uğraşan bütün Mekkelilerin katılımıyla gerçekleşen 1000 develik büyük bir ticaret kervanını Şam'a göndermişlerdi. Kervan, Ebû Süfyân'ın idaresi altında yaklaşık 30–40 kişilik bir süvari birliği tarafından korunuyordu.¹³⁰ Kervan herhangi bir tehlikeyle karşılaşmadan Şam'a ulaşmış, kervanın satılacak malları satılmış, alınacak malları alınmış ve oldukça büyük miktarda nakitle tekrar Mekke'ye dönmek üzere yola çıkmıştı.

Kervan Şam'a giderken bir tehlikeyle karşılaşılmamıştı, ama dönüş yolunda Ebû Süfyân'ı bir korku sardı. Kervanın Müslümanların saldırısına uğramasından korkuyordu. Herhangi bir kervanları bile Müslümanların eline geçse, bu Mekke ekonomisi için ciddi bir kayıp olurdu. Ama özellikle bu son kervanın Müslümanların eline geçmesi demek, Mekke için telâfisi mümkün olmayan bir kayıp demektir. Zira bu çok büyük sermayeye sahip bir kervandı. Kervanın malî değerinin büyüklüğü, Ebû Süfyân'ın korkusunu besleyip kuvvetlendiriyordu.

Medine bölgesine yaklaştıkça Ebû Süfyân'ın korku ve tedirginliği arttı. Yolda karşılaştığı kimselerden, Müslümanların durumuyla ilgili bilgiler toplamaya başladı. Müslümanların kervana yönelik bir girişimde bulunmak niyetinde olup olmadıklarını anlamaya çalışıyordu. Korkusuna haklılık kazandırır nitelikte bazı haberler aldı. Müslümanlar kervana saldırmayı düşünüyorlardı. Eğer bu düşüncelerini uygulamaya koyarlarsa, kervanı kolaylıkla ele geçirirler. Koca kervanı sadece 40 kişiden oluşan muhafız grubu koruyordu. Ebû Süfyân ne yapabileceğini düşündü. Yol değiştirerek tehlikeden kurtulması mümkün olabilirdi. Ancak işi şansa bırakmak istemedi. Durum hakkında bilgi vermesi ve yardım istemesi için Damdam b. Amr el-Gıfârî'yi

¹³⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/261.

Mekke'ye gönderdi.¹³¹

Damdâ b. Amr, Mekke'ye ulaşınca, böylesi durumlarda bir gelenek olduğu üzere, çırılçıplak bir hâlde Kâbe'nin yanında durup halka seslenmeye başladı. Kervanın Müslümanların saldırısına uğrayacağını, tez elden kervana yardımda bulunulması gerektiğini bildirdi. Mekke'de bir panik havası esti. Kervanları Müslümanların eline geçmek üzereydi. Belki de Damdâ b. Amr'ın yolda olduğu süre içerisinde korktukları başlarına gelmiş ve kervanları Müslümanların eline geçmiş de olabilirdi. Bu ihtimal bir süre sonra kesin bilgiye dönüştü. Kervanın Müslümanların eline geçtiği, bunun hesabının sorulması gerektiği kulaktan kulağa yayılmaya başladı. Muhtemeldir ki bu, Mekke eşrafından bazılarının ve özellikle de Ebû Cehil'in halkı Müslümanların aleyhine kışkırtıp bir savaşa vesile olmak ve böylelikle Müslümanların kökünü kazımak için düşündüğü bir oyunun gereği idi. Ebû Cehil'in bu konudaki özel çabasını, Ebû Leheb'in savaşa katılmakta isteksiz davranmasına verdiği tepkiden anlamak mümkün olmaktadır. Ebû Cehil, Mekke ordusuna katılmakta ağır davrandığını gördüğü Ebû Leheb'e 'Kalk Utbe'nin babası! Vallahi biz senin ve atalarının dinine yapılına kızmaktan başka bir maksatla yola çıkmıyoruz' demişti.

Müslümanlar son bir yıl içinde birkaç kez Kureyş'in kervanlarına yönelik askeri harekâtlar düzenlemişler, bu girişimleriyle Kureyş'i korkutmayı arzulamışlardı. Kureyş'in gururunu kırmak istiyorlardı. Ancak bu son kervanın durumu çok farklıydı. Kervan oldukça büyüktü, büyük malî değere sahipti. Üstelik 40 kişilik bir süvari birliği tarafından korunuyordu. Bu durum, mallarını, mülklerini Mekke'de bırakmış ve Mekke eşrafına kaptırmış muhâcirlerde kervana saldırma ve mallara el koyma arzusu oluşturdu. Hiç değilse hem böylelikle kaybettikleri mallarının bir kısmını elde etmiş ve hem de Kureyş'i cezalandırmış olurlardı. Ensâr ise az emekle zengin olmalarını sağlayacak bir girişime destek vermekten geri durmayacaklarını belli ediyorlardı.

Hız. Peygamber (s.a), Ebû Süfyân'ın büyük bir ticaret kervanı ile Şam'dan Mekke'ye doğru hareket ettiği haberini almıştı. Aralarında Mahreme b. Nevfel ve

¹³¹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/262.

Amr b, el-As'ın da bulunduğu otuz ya da kırk kişilik bir kafileydi.¹³² Hz Peygamber (s.a): "İşte bu Kureyşlilerin ticaret mallarını taşıyan kervanı olsa gerek. Haydi, bu kervanı yakalamak için yola çıkın; belki Allah onu size nasip kıldı." buyurdu.¹³³

Müslümanlar sadece kervanı ele geçirerek mal sahibi olmayı, zararlarını telafi etmeyi değil, aynı zamanda Kureyş'in gururunu kırmayı da istiyorlardı. Kervanı ele geçirmeleri, Kureyş'i tüm Arapların gözünde itibarsız hale getirecekti. Arapların bu işe karışmak istemeyecekleri kesindi. Biliyorlardı ki, herkes bu durumu Kureyş'in bir iç problemi olarak değerlendirecekti.

a. Müşriklerin Hazırlıkları

Ebû Süfyân, Hz. Peygamber (s.a)'in kendisine doğru geldiğini haber alınca korktu ve Damdam b. Amr el-Gıfârî'yi ücretle kiralayarak onu Mekke'ye gönderdi ve Kureyş'i savaş için hazırlanarak durumdan haberdar etmesini söyledi. Bunun üzerine Damdam Mekke'ye gitti.

Haberi alan Kureyşliler derhal hazırlığa başladılar. Kureyş etrafından bu hazırlığa katılmayan hiç kimse olmadı. Ancak Ebû Leheb, kendi yerine Ebû Cehil'in kardeşi olan el-As'ı yollamıştı.¹³⁴

Ümeyye b. Halef de o sırada yaşlı ve çok şişman bir adam olduğundan, harbe gitmemeye karar verip oturmayı tercih etmiş idi. Mescid'de (Ka'be'de) olduğu bir sırada Ukbe b. Ebî Muayt, yanına "Buhur ve Micmer" getirerek önüne koydu ve:

- Ya Ebâ Ali! Sen devam et! Zira sen kadın sayılırsın, dedi. Ona kızan Ümeyye de; "Allah suratını çirkinleştirsın" diyerek kalkıp harp hazırlığı yaptı ve Kureyşlilerle birlikte yola çıktı.¹³⁵

Kervanın Müslümanların eline geçtiği haberi, tüm Mekkelilerin harekete geçmesi için fazlasıyla yeterli oldu. Yalan haber çabucak taraftar buldu. Mekke'de bir anda savaş bağırtıları duyulmaya, herkes birbirini savaşa teşvik etmeye başladı.

¹³² İbn Hişâm, *Sîre*, II/261.

¹³³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/262.

¹³⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, II/265.

¹³⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/265.

Hemen herkes “Muhammed ve adamları bunun Hadramî'nin kervanı¹³⁶ gibi olacağını mı sanıyorlar. Hayır! Vallahi, ondan bambaşka olduğunu onlara öğreteceğiz”¹³⁷ diyerek birbirini savaş teşvik ediyordu. Mekke'de adeta genel seferberlik ilan edildi. Geçerli mazereti nedeniyle savaşa katılamayacak olanlar bile ücretini vererek kendi yerine savaşması için adam görevlendiriyordu. Zenginler mal varlıklarının önemli bir kısmını hazırlıklar için harcıyorlar; silahı olmayana silah, zırhı veya binecek hayvanı olmayana zırh veya hayvan temin ediyorlardı. Hazırlıklar birkaç gün içinde tamamlandı. Mekke ordusu yaklaşık bin kişiden oluşuyordu. Askerlerin 100'ü atlı süvariye, 700'ü ise deveye biniyordu. Yarısından fazlası zırhlıydı.¹³⁸ Ayrıca, orduda yer alanlar sadece savaşçılar değildi. Bazı hür veya köle kadınlar da orduya katılmışlardı. Bunlar, söyledikleri şarkılarla, okudukları şiirlerle ve oyunları ile savaşçıların cesaretlerini artıracaklardı.

Yolda, kervanını Bedir'den Müslümanlarla karşılaşmadan geçiren Ebû Süfyân'dan kendilerine şu haber geldi:

"Siz kervanınızı, kervan üzerindeki adamlarınızı ve mallarınızı muhafaza etmek için yola çıkmıştınız. Allah onları kurtarıp selamete erdirdi. Artık dönünüz!" Ancak, Ebû Cehil dönmek niyetinde değildi. Başkalarının da geri dönmesine rıza göstermeyerek şöyle konuştu:

"Vallahi, Bedir'e varmadıkça dönmeyiz. Orada üç gün kalırız. Develer boğazlayıp yemekler yeriz. Şaraplar içeriz. Cariyelere şarkılar söyleterek eğleniriz! Başımıza toplanacak Araplar bizi dinler ve seyredeler. Bundan sonra hep bizden korkar dururlar. Haydi, ilerleyiniz!"¹³⁹

Müşrik ordusu Bedir'e doğru ilerlemeye başlarken, haberci de Ebû Süfyân'ın yanına dönüp durumu kendisine anlattı. Ebû Süfyân bu haberden memnun olmadı: "Yazık oldu kavmime! Bu, Amr b. Hişâm'ın, Ebû Cehil'in işidir! Dönmek istemedi. O, bunu halka baş olmak sevdasıyla yaptı. Azgınlık, eksiklik ve uğursuzluk getirir."

¹³⁶ Abdullah b. Cahş seriyyesi kastediliyor. Bu harekâta Amr b. el-Hadramî'nin yönetimindeki Kureyş Kervanı, Abdullah b. Cahş komutasındaki mücahitler tarafından ele geçirilmişti. s. 21.

¹³⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/265.

¹³⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/344; Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/113.

¹³⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/270; Vâkıdî, *Meğâzi*, I/ 30.

dedi. Endişesini ise son cümlesiyle şöyle dile getirdi: "Eğer Muhammed'in ashâbı onlara rastlarsa, işleri tamamdır!"¹⁴⁰

Ebû Cehil'in bütün şirretliğine ve kışkırtıcılığına rağmen, ordudan ayrılanlar da oldu: Ahnes b. Şerik, müttefiki bulunan Zühre Oğullarını ikna ederek beraberce Mekke'ye döndüler. Daha sonra bunları, Hz. Ömer'in kabilesi Adiy b. Ka'b Oğulları takip etti.¹⁴¹

Müşrik ordusuna Hâşim Oğulları da katılmıştı. Kureyş'ten bazıları, kendilerine, "Vallahi, Ey Hâşim Oğulları! İyi biliyoruz ki sizler, her ne kadar bizimle sefere çıkmışsanız da, kalbiniz Muhammed'ledir." deyince, Ebû Tâlib'in oğlu Tâlib de bir grupla birlikte geri döndü.

Elşad Mahmudov, Mekke Müşriklerinin birkaç yüz atlı veya süvari göndermek yerine, niçin 950-1000 kişilik büyük bir birlikle Mekke'den yola çıktıklarının sorusuna cevap verirken Mekke Müşriklerinin asıl amacının Hz. Peygamber'e büyük bir darbe indirmek ve kervanlarına yapılan taaruzları önlemek olduğunu belirtir.¹⁴²

b. Âtike'nin Rüyası

Abdülmuttalib'in kızı Âtike, Damdam'ın Mekke'ye gelmesinden 3 gün önce bir rüya görmüş, bundan dolayı da korkuya kapılmıştı. Kardeşi Abbâs'a rüyasını anlatmış ve bunu da kimseye söylememesini tembihlemişti. Rüyasını şöyle anlatmıştı: "Ben, devesi üstüne binmiş birisinin gelip, el-Abtah denilen yerde durduğunu, sonra da en yüksek sesle şöyle bağırdığımı işittim: Ey Güder ailesi, Öleceğiniz yere üç gün içinde çıkıp gidiniz. Şöyle devam etti: Bu sefer halkın onun yanında toplandığını onun ise, Mescidin içerisine girerek, Kâbe'ye devesini sürdüğünü gördüm. Sonra yine aynı şekilde bağırarak bu sefer devesini Ebû Kubeys Dağı'na doğru sürdü ve aynı şekilde bağırdı. Daha sonra büyük bir kaya alıp attı. Bu kaya vadinin dip tarafına ulaştınca, parçalandı ve her bir parçası istisnasız Mekke'nin bir evine isabet etti."

Abbâs dışarıya çıkınca, Velîd b. Utbe b. Rebîa'yla karşılaştı. Velîd ile

¹⁴⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/266.

¹⁴¹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/267; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/117.

¹⁴² Mahmudov, *Sebeup ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları*, (Basılmamış Doktora Tezi), s. 61-62.

arkadaşları. Ona Âtike'nin gördüğü rüyayı anlattı ve kimseye söylememesini istedi. Velîd de bunu babası Utbe'ye anlatınca haber yayıldı.¹⁴³ Ebû Cehil, Abbâs'la karşılaşır ve ona şunları söyler: “Ey Ebu'l-Fadl, bize doğru gel bakalım.” Abbâs anlatıyor: Tavafımı bitirdikten sonra yanına gidince şöyle dedi: Bu kadın peygamber de sizde ne zaman ortaya çıktı? diyerek Âtike'nin gördüğü rüyayı anlattıktan sonra şunları ekledi: “Erkeklerinizin peygamberliğe başlamasını yeterli görmeyerek kadınlarınız da mı peygamber kesildi? Bu üç gün bekleyeceğiz, eğer iş gerçek çıkarsa mesele yok, aksi takdirde sizi Arapların en yalancı ailesi olarak ilan edeceğiz.”

Abbâs: “Ben ona karşılık olarak sadece öyle bir şey olmadığını ve bunu tekrar etmekle yetindim. Akşam olunca Abdülmuttalib'in kadınları gelerek bana şunları söylediler: "Bu pis fâsıka karşı sesinizi çıkarmadınız. Erkeklerinize söylediği yetmiyormuş gibi bu sefer kadınlarınıza dil uzattı. Sen de buna karşı sesini çıkarmadın." Bu sefer ben onlara: "Allah'a yemin ederim ki doğru söylüyorsunuz. Mutlaka ona karşı çıkacağım. Eğer tekrar dilini size uzatacak olursa bunun karşılığını ben ona gösteririm" dedim. Âtike'nin gördüğü rüya üzerinden üç gün geçince, dışarıya çıktım. Oldukça kızgındım. Onunla karşılaşmayı arzu ediyordum. Mescitte onu görünce ona doğru yürüdüm ve bana karşı bir şey söyler diye ona sataşım. Böylece ona gereken tepkiyi gösterecektim. Hızlıca mescidin kapısına doğru çıkageldi. Ben, ona şöyle söyledim: "Ey Allah'ın kendisiyle savaştığı kişi, ne oluyor, bütün bunları sana hakaret edeceğim korkusuyla mı yapıyorsun?" Onun benim haber almadığım şeyleri, haber almış olduğunu anladım. O Damdam b. Amr'ın sesini işitmişti. Damdam devesinin burnunu, kulaklarını kesmiş eğerini ters çevirmiş, kendi gömleğini yırtmış ve şöyle bağırıyordu: “Ey Kureyşliler, kervana koşunuz, yetişiniz, mallarınız Ebû Süfyân ile birlikte. Muhammed ve arkadaşları ona taarruz etmek üzeredirler. Bilmiyorum, onlara yetişebiliyor musunuz? İmdat! İmdat.” Böylece ne ben onunla uğraşabildim. Ne o benimle uğraşabildi.”¹⁴⁴

¹⁴³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/263.

¹⁴⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, II/263-265; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/250.

c. Hz. Peygamber ve Ashabının Hazırlıkları

Hz. Peygamber Medine'den çıkmadan on gün önce Talha b. Ubeydullah ve Saîd b. Zeyd'i kervan hakkında bilgi toplamak için Suriye yoluna gönderdi. Ancak bu iki sahabi Medine'ye Bedir Savaşı esnasında ulaşabildiler.¹⁴⁵

Mekke'de savaş hazırlıkları için yoğun bir faaliyet sürdürülürken, Müslümanlar hazırlıklarını tamamlamışlar ve yola çıkmışlardı (5 Mart 624). Amaçları kervanı ele geçirmektir. Müslümanların sayıları 313,¹⁴⁶ 314,¹⁴⁷ 317¹⁴⁸ ya da 310'ü biraz aşkıydı.¹⁴⁹ Mücâhitler, Mekke ordusunu oluşturan adamların aksine, sadece sayı olarak değil teçizat yönünden de çok zayıftılar; 70 deve ve 2 atları vardı. 6 veya 9 kişi de zırha sahipti. Mücahitlerin yaklaşık üçte biri muhâcirlerden, diğerleri ise ensardandı. Medine'den ayrılırken bazı kadınlar da mücahitlere katılmak istemişler, fakat istedikleri izni alamamışlardı. Resûlullah, yaralıları tedavi etmek amacıyla da olsa kadınların bu harekâta katılmalarını doğru bulmuyordu. Ayrıca harekâta katılmak isteyen bazı çocukları da geri çevirdi. Orduya katılmak isteyen çocukların arasında Hz.Ömer'in oğlu Abdullah, Hz. Zeyd'in oğlu Üsâme, Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın kardeşi Umeyr vardı.¹⁵⁰ Bu çocuklardan Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın kardeşi Umeyr savaşa katılamayacağını öğrenince ağlamıştır. Bu manzara karşısında Hz. Peygamber sadece ona izin vermiş¹⁵¹ ve diğerleri başlarını önlerine eğip, evlerine dönmek zorunda kaldılar.

Hz. Peygamber Bedir Savaşı'na çıkarken çeşitli görev ve mazeretleri nedeniyle Muhâcirlerden ve Ensârdan sekiz kişiyi izinli saydı. Daha sonra onlara da bu savaşa katılanlar gibi ganîmetten hisse ayırdı. Yolda, o sırada henüz İslâm'ı kabul etmemiş bulunan Hazrecli Hubeyb b. İsaf (Yisâf) ve Kays b. Muharris Hz. Peygamber'e gelerek kabileleri ile birlikte bu savaşa katılmak istediklerini söylediler. Hz.

¹⁴⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/ 19; Taberî, *Tarih*, II/478.

¹⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/54; İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-Meğâzî*, s.211, Riyad, 1999.

¹⁴⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/384.

¹⁴⁸ Müslim, *Kitâbu'l-Cihâd ve's-Siyer*,18, Riyad, 2006.

¹⁴⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, *Kitâbu'l-Meğâzî*, 6, IX/23.

¹⁵⁰ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/84.

¹⁵¹ el-Hasenî, Ebu'l-Hasen Ali, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, s. 148, çev. Osman Keskiöglü, İstanbul, 1981.

Peygamber, Müşriklere karşı Müşriklerin yardımıyla savaşamayacaklarını belirtince her ikisi de müslüman olup Bedir Savaşı'na katıldılar.¹⁵²

2. İlk Hareket Kervana

Hız. Peygamber, Ramazan ayının sekizinci gününde, Medine'ye namazı kıldırması için Amr b. Ümmi Mektûm'u vekil bırakıp, yola çıktı.¹⁵³ "Ravha"¹⁵⁴ denen yere geldiklerinde Ebû Lübâbe'yi Medine'ye -kendileri dönünceye kadar- vali olmak üzere geri yolladı.¹⁵⁵ Efendimiz sancağı Mus'ab b. Umeyr'e teslim etti.¹⁵⁶ Mekke'de babadan oğula sancaktarlık görevini onun ailesi üstlenmişti. Hız. Peygamberin önünde iki tane siyah bayrak vardı.¹⁵⁷ Bunlardan birisi Ali b. Ebî Tâlib (r.a)'da bulunuyordu. Diğerleri de Ensarı temsilen, ensarlı Sa'd b. Muaz (r.a)'da idi.¹⁵⁸ Mus'ab'ın taşıdığı sancak beyaz, Ali ve Sa'd'ın taşıdikları sancaklar ise siyah renkteydi.

Hız. Peygamber (s.a), Hız. Ali (r.a) ve Hız. Mersed b. Ebî Mersed nöbetleşerek bir tek deveye biniyorlardı. Hız. Ebû Bekir, Hız. Ömer ve Hız. Abdurrahman b. Avf da bir deveye nöbetleşerek biniyorlardı.¹⁵⁹ Hız. Peygamber (s.a) Hicaz yolu üzerinde bulunan "Safrâ" denen yere gelince, Ebû Süfyân'ın hareket tarzını araştırmak üzere iki kişiyi önden yolladı.¹⁶⁰ Hız. Peygamber, kervanın durumu hakkında bilgi edinmek için Adiy b. Ebî Zağba' ve Besbes b. Âmir'i gözcü olarak kervanın geçeceği yer olan Bedir'e gönderdi.¹⁶¹ Bunlar Kervanın yarın veya yarından sonra Bedir'e geleceği haberini getirdiler.¹⁶²

Kervan Bedir'e yaklaşınca Ebû Süfyân'ın endişesi iyice arttı. Kervana yönelik bir saldırı için en uygun yerin Bedir ovası olduğunu biliyordu. Ovaya girmeden kervanı durdurdu ve yanına aldığı birkaç adamla birlikte durumu bizzat yerinde değerlendirmek için Bedir'e hareket etti. Su kuyularının yanına geldiğinde birkaç

¹⁵² Vâkıdî, *Meğâzî*, I/47.

¹⁵³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/269.

¹⁵⁴ Medine'ye 40 mil uzaklıkta bir köydür. İbn Hişâm, *Sîre*, II/269.

¹⁵⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/269.

¹⁵⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, II/269; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, I/688, Beyrut, 1996.

¹⁵⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/269.

¹⁵⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/270.

¹⁵⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/269.

¹⁶⁰ İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, III/215-216.

¹⁶¹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/271.

¹⁶² İbn Hişâm, *Sîre*, II/275.

bedeviyle karşılaştı. Bunlardan birisi Mekke kervanına mal satmak için bekleyen Cüheynîlerin reisi Mecdî b. Amr idi. Mecdî, Ebû Süfyân'ın yakından tanıdığı birisiydi; dost sayılırlardı. Merhabalaşıp, birbirlerinin hâl ve hatırlarını sordular. Ebû Süfyân sözü uzatmadan konuya girdi. Birkaç gün içinde bölgede yabancılar görüp görmediğini sordu. Mecdi yabancı herhangi bir kimseyi görmediğini söyledi. Ebû Süfyân'ın sorusunu adamlarına yönelterek onların konuyla ilgili herhangi bir bilgileri olup-olmadığını öğrenmek istedi. Adamlardan birisi, kısa süre önce iki yabancı süvarinin bölgeden geçtiğini ve kervanla ilgili bir şeyler sorduklarını söyledi. Ebû Süfyân o iki kişinin hangi yöne gittiklerini sordu. Gösterilen yön Medine tarafıydı. Ebû Süfyân hemen kalkıp gösterilen tarafa yöneldi, iz sürerek bir süre gitti ve çok geçmeden süvarilerin bineklerine ait olduğunu düşündüğü deve pisliklerini gördü. Ebû Süfyân aradığını bulmuştu; dikkatli bir şekilde deve pisliklerini inceledi. Hayvanların Medine hurması yedikleri anlaşılıyordu. Ebû Süfyân artık emindi. Müslümanlar yakındaydı ve kervana Bedir'de saldıracaklardı. Hemen hızlı bir şekilde geri dönüp kervanın bulunduğu yere gitti. Bedir ovasına girmekten vazgeçti. Vakit kaybetmeden kervanı harekete geçirdi. Sahile uzanan bir yolu takip ederek bölgeden uzaklaştı. Amacı Bedir ovasının çevresini dolaşarak Mekke'ye ulaşmaktı.

Ebû Süfyân sahil yolunu takip etmiş Bedir'i soluna almış ve hızlıca yoluna devam etmiş, kurtulmuştu. Kendisinin kervanı kurtardığını görünce, Kureyş'e haber gönderdi. Kureyş o sırada el-Cuhfe diye bilinen yerdeydi. Gönderdiği haberde şöyle diyordu: “Allah sizin kervanınızı ve mallarınızı kurtarmış bulunuyor. Onun için geri dönünüz.” Fakat Ebû Cehil b. Hişâm direterek şöyle demişti: “Allah'a yemin ederim Bedir'e varmadan geri dönmeyeceğiz.”¹⁶³

Bedir Arapların her yıl panayır kurdukları ve belirli bir günde toplandıkları bir yerdi.¹⁶⁴ Ebû Cehil şöyle devam etti: “Orada üç gün kalacağız, develerimizi keseceğiz, başkalarına yemek yedireceğiz, şarap içeceğiz ve Araplar bizim şanımızı işitecekler. Ve böylece ebediyen bizden korkacaklar.”¹⁶⁵ Zühre oğullarının antlaşmalı olan Ahnes b. Şerik es-Sakafi Cuhfe'de bulunuyorlarken şöyle söyledi: “Ey Zühre oğulları, Allah'ü Teâlâ sizin mallarınızı ve bunların başındaki arkadaşınızı

¹⁶³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/276.

¹⁶⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, II/276.

¹⁶⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/277.

kurtarmış bulunuyor. Onun için geri dönünüz.” Bunun üzerine kavminden olan kimseler geri döndüler. Ve böylece Bedir Gazvesinde Zührelilere mensup kimse katılmayıp, Kuryş'in geri katan kolları bu savaşa katıldılar.¹⁶⁶

3. Gerekli Bir İstişâre

Kureyş'in geldiğini haber alan Hz. Peygamber (s.a) ashabıyla istişâre etti. Muhâcirler konuştular ve güzel şeyler söylediler. Sonra onlarla ikinci defa istişâre etti, muhâcirler konuştular ve güzel şeyler söylediler. Ensâr, Hz. Peygamber (s.a) kendilerinin görüşünü almak istediğini anladı. Sa'd b. Muâz, kalktı ve şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah! Bize üstü kapalı bir şeyler söyler gibisin.

Resûlullah.(s.a) gerçekten onları kastediyordu. Çünkü Ensâr, Hz. Peygamber (s.a)'e, onu kendi şehirlerinde başına gelecek kötülüklerden korumak üzere biat etmişlerdi. Savaşa çıkmaya niyetlendiğinde Hz. Peygamber (s.a), ne düşündüklerini öğrenmek için onlarla istişâre etmişti. Sa'd, şöyle devam etti:

— Belki de siz, Ensâr'ın size, ancak kendi şehirlerinde yardım etmekle yükümlü oldukları görüşünde olmalarından korkuyorsunuz. Ben, Ensar adına konuşuyorum ve onlar adına cevap veriyorum: İstedığın yere git; istediğin kişiyle ilişki kur; istediğin kişiyle ilişkini kes. Mallarımızdan dilediğini al, dilediğini ver; bizden aldığın, bize bıraktığından bize göre daha sevimlidir. Emrettiğin bir işte bizim işimiz senin işine tabidir. Hz. Peygamber (s.a), Sa'd'ın sözlerinden ziyadesiyle memnun oldu. Sonra şöyle dedi: “Yürüyün Allah'ü Teâla'nın vaat ettiği iki taifeden birini elde etme müjdesi ile sevinin.”¹⁶⁷

Mikdâd b. Amr de söz alarak: "Yâ Resûlallah! Allah'ın sana gösterdiği yola yürü, biz seninle beraberiz. Vallahi biz İsrail oğullarının Hz. Musa'ya (a.s) karşı söyledikleri: "Sen, Rabbinle beraber harbe git; biz burada oturuyoruz" sözünü söylemeyeceğim. Ama "Sen, Rabbinle beraber gidip çarpışın, biz senin sağında, solunda, önünde, arkanda çarpışacağız. Vallahi, Berku'l-Gamad'a¹⁶⁸ kadar gitsen bile seninle birlikte geleceğiz. Vallahi, bizden şu denize dalmamızı istesen, seninle

¹⁶⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, II/277.

¹⁶⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/272; Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/107.

¹⁶⁸ Nessârî, Mahmud, *Câmiu'r-Rivâyât fî Tahkiki Nübüvvâti'n-Nebî*, s. 39, Beyrut, 2004.

birlikte dalarız.”¹⁶⁹ dedi. Efendimiz (s.a)'de bunun üzerine ona hayırlı sözler söyledi ve ona dua etti. Hadisi rivâyet eden İbn Mes'ud, Hz. Peygamber'in yüzünün güldüğünü ve Mikdâd'ın sözünün Hz. Peygamber'i sevindirdiğini gördüm.”¹⁷⁰ demiştir.

4. Bedir'e Hareket

Bedir, Medine'nin 160 km kadar güney batısında, Kızıldeniz sahiline 30 km uzaklıkta, Medine-Mekke yolunun Suriye kervan yoluyla birleştiği yerde bulunan hurma bahçeleriyle ünlü bir yerleşim merkeziydi. O günün şartlarında Medine'den Bedir'e üç günde gidilirdi.

Hz. Peygamber'in (s.a) ashabıyla Bedir Gazvesi'nde iki defa istişare etmesi görüşüyle rivâyet farklılıkları arasında uyum sağlanabilir. İlki; Hz. Peygamber (s.a) Medine'de iken, kendisine Ebû Süfyân eşliğindeki kervanın haberi ilk ulaştığındadır ki, bu Müslim'in rivâyetinde açıklanmaktadır. İkinci istişare de; Buhârî'nin rivâyetinde olduğu gibi Medine'den çıktuktan sonradır. Taberânî'ye göre ise Sa'd b. Ubâde bu sözü Hudeyebiye'de söylemiştir ki bunun doğru olması daha kuvvetlidir.

171

Hz. Peygamber, Bedir'e hareket ettiğinde aylardan Ramazan idi. Medine'den çıkıldıktan bir süre sonra herkesten orucunu açmasını istedi. Bazıları oruçlu kalmak konusunda ısrar edip oruçlarını açmadılar. Onlar, Hz. Peygamberin orucu açma isteğini bir tavsiye olarak düşünmüşlerdi. Hz. peygamber bunlardan haberdar olunca herkesin orucunu açmasını tekrar istedi. Sözü dinlemeyenlere sitem ederek: “Ey söz dinlemeyen topluluk! Oruçlarınızı açın. Ben orucumu açtım, sizler de açın”¹⁷² dedi. Bunun üzerine herkes orucunu açtı. Oruçlu kimse kalmadı.

İslâm ordusu Bedir ovasına girdi. Hz. Peygamber, ordusunu Bedir bahçelerinin yakınında bir bölgeye yerleştirdi. Fakat savaş taktiklerini iyi bilen Hubâb b. Münzir ordunun yerleştiği yeri beğenmedi. Hz. Peygamber'e, ordunun yerleşme yerinin ve

¹⁶⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/271; İbn Kesîr, *Sîre*, II/395; İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, *Meğâzî*, 4, IX/17; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, s. 205.

¹⁷⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/270-271; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V/259.

¹⁷¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, *Meğâzî*, 4, IX/19.

¹⁷² Vâkıdî, *Meğâzî*, I/33.

düzeninin Allah'ın emrine göre olup olmadığını sordu, Hz. Peygamber, bu konuda ilâhî bir emir olmadığını, kendi istek ve düşüncesine göre ordunun yerleşim yerine ve düzenine karar verdiğini bildirdi. Hubâb b. Münzir, ordunun durduğu yerin doğru tercih olmadığını söyleyerek; 'Ey Allah'ın Resûlü! Bizler savaşçı insanlarız ve nasıl savaşılacağını iyi biliriz. Burada uygun olan şey bütün kuyuları kapatıp sadece bir tanesini açık bırakmaktır. Bizler açık olandan ihtiyacımızı görürüz, Mekke ordusu ise susuz kalır. Bu nedenle buraya yerleşmek uygun değildir. Ey Allah'ın Resûlü! Orduyu buradan kaldır ve kuyunun başına yerleşelim. Biz çarpışırken susadıkça suyumuzu içeriz, Müşrikler ise susuzluktan kırılırlar' dedi.¹⁷³ Hz. Peygamber onun bu görüşünü beğendi ve orduyu su kaynaklarının yakınına yerleştirdi. Ayrıca kazdırdığı kanallarla suyun Mekke ordusunun muhtemel yerleşme bölgesine gidişini önledi. Suyun tamamı Müslümanların bulunduğu alanda kalıyordu.¹⁷⁴ Ancak, daha sonra, açık bırakılan kuyudan Müşriklerin su almalarına izin verdi.¹⁷⁵

Ordu gerektiği gibi yerleştirildikten sonra, Sa'd b. Muâz, Hz. Peygamber'e ordugâh olarak kullanacağı bir gölgeğin yapılmasını teklif etti.¹⁷⁶ Sa'd'ın teklifi uygun bulununca ovaya hâkim bir bölgeye, ordunun hemen arkasındaki yükseltinin üzerine bir gölgelik yapıldı. Ayrıca, Hz. Sa'd b. Muâz, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali dönüşümlü olarak kendi istekleriyle gölgeğin yanında nöbet tutup, Hz. Peygamber'in korunması görevini üstlendiler.¹⁷⁷

Hz. Peygamber (s.a), Hz. Ali'yi, Hz. Sa'd ve Hz.. Zübeyir'i haber getirmeleri için Bedir'e yolladı.¹⁷⁸ Onlar da Hz. Peygamber (s.a) namaz kılıyorken Kureyşli iki köle getirdiler. Köleleri getirenler onları sorguya çekmeye başladılar ve kim olduklarını sordular. Köleler Kureyş ordusundan olduklarını açıklayınca onları dövmeye başladılar. Çünkü bu haber hoşlarına gitmemişti. Dayaktan canları yanan köleler bu kez ifade değiştirerek Ebû Süfyân'ın kervanından olduklarını söylediler. Bu arada namazını tamamlayan Hz. Peygamber, sahabîlere: "Siz onları doğru

¹⁷³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/278-279.

¹⁷⁴ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/53-54; İbn Hişâm, *Sîre*, II/278-279; Belâzürî, *Ensâb*, I/293; Taberî, *Tarih*, II/440; İbn Abdilber, *Dürrer*, 105.

¹⁷⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, II/271; Taberî, *Tarih*, II/ 441.

¹⁷⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, II/279.

¹⁷⁷ İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, I/383; Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/112.

¹⁷⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/273-274.

söyleyince dövüyorsunuz, yalan söylediklerinde ise bırakıyorsunuz!” diyerek sorgulama metotlarını eleştirdi. Sonra Kureyş ordusunun bulunduğu yer hakkında kölelerden bilgi aldı.¹⁷⁹

Hz. Peygamber: Bana haber verin, Kureyşliler nerede?

Köleler: Şu kum tepesinin ardında.

Hz. Peygamber: Kaç kişiler?

Köleler: Bilgimiz yok.

Hz. Peygamber: Her gün kaç hayvan kesiyorlar?

Köleler: Bir gün 10, bir gün 9.

Hz. Peygamber: Öyleyse bunlar 900-1000 kişi kadardır, dedi.¹⁸⁰

Hz. Peygamber birkaç kişiyi keşif birliği olarak önden göndermişti. Keşif birliğinin getirdiği her türlü haberi titiz bir şekilde değerlendiriyordu. Arada yeni bir keşif birlikleri göndermeye de devam ediyordu. Ayrıca Medine'de durumların nasıl olduğunu, münafıkların ve yahudilerin bir kötülüğe kalkışıp kalkışmadıklarını öğrenmek için bazı Müslümanları da Medine'ye gönderdi. Çünkü Medine'nin güvenliğini de düşüncesinden uzak tutamıyor, bu konuda da belirgin bir tedirginlik yaşıyordu.

Müşrikler de suya bir an önce varmak için süratle hareket ediyorlardı.

Mekke ordusu Bedir'de kendilerini bekleyen Müslümanlarla savaşmak için ilerliyordu. Ancak, İslâm ordusu hakkında bilgiye sahip değillerdi. Müşrik liderler bilgi elde etmeye çalıştılar. Birkaç kişiyi, İslâm ordusunu gözlemekle görevlendirdiler. Gözcülerin getirdiği haberlerle düşmanları hakkında bilmeleri gerekenleri elde etmiş oldular. Gözcülerden birisi şöyle diyordu: “Vallahi, ne teçhizat, ne zirhlar, ne de atlar gördüm. Bu sevindirici bir haberdir. Anlaşılan o ki, sayı olarak az ve teçhizat olarak son derece zayıf bir grupla karşı karşıya

¹⁷⁹ Müslim, *Sahih, Kitâbu'l-Cihâd ve's-Siyer*, 30; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzi*, 205-206.

¹⁸⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/275; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/191-192; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzi*, 187; Beyhakî'nin İbn İshak'tan naklinde şu ilave vardır: "Sonra Hz. Peygamber (s.a.) bunlara, "Aralarında Kureyş eşrafından kim vardı?" diye sorunca, "Utbe, Şeybe" diyerek Kureyş ileri gelenlerini saydılar. Bundan sonra Hz. Peygamber arkadaşlarına doğru dönüp: "İşte Mekke! Size ciğerinin bir bölümünü attı, buyurdu. Beyhakî, *Delâil*, III/42, 43.

geleceklerdi. Ancak ne var ki aynı gözcü şunu da söylemişti: "Vallahi, öyle bir topluluk gördüm ki, onlar, ailelerine dönüp gitmek istemiyorlar. Ölmeye karar vermişler. Ölümden hiç korkmuyorlar, önlerinde kılıçlarından başka ne bir koruyucuları var, ne de herhangi bir sığınakları. Buna rağmen zırhlar altında kavga ve belâ tüten gök gözlerlerden başka bir şey görmedim.¹⁸¹ İşte bu kötü bir haberd. Fakat Ebû Cehil inadından vazgeçmiyordu. Son kararını söyledi: 'Bedir'e varmadıkça dönmeyiz. Orada üç gün kalırız; develer keser yemekler yer, şaraplar içeriz- Cariyelere şarkılar söyler, eğleniriz. Başımıza toplanan Araplar ise bizi dinler, seyredeler. Bundan sonra kararlılığımız ve gücümüz karşısında bizden hep çekinir, bize karşı içlerinde bir korku taşırlar.¹⁸²

Allah (c.c) o gece bir yağmur yağdırdı ki Müşriklere iri taneli ve şiddetli bir şekilde yağıp onları ilerlemekten alkoyarken, Müslümanlar üzerine hafifçe yağdı. Allah, bu yağmurla Müslümanları rahatlattı, onlardan şeytanın vesvesesini giderdi; toprağı düzeltti, kumu sertleştirdi. Böylece ayakları yere sağlam tutundu. Konaklanacak yeri yayıp hazırladı ve gönüllerini birbirine bağladı.¹⁸³

Hız. Peygamber (s.a) savaşın olacağı mevkiye yürüdü: "Burası filanın öleceği yerdir."Şurası filanın öleceği yerdir. "Burası da Allah'ın izniyle filanın öleceği yerdir." diye işaret etmeye başladı. Onlardan hiçbiri onun (s.a) işaret buyurduğu yeri ileri geçemedi.¹⁸⁴

5. Ordunun Savaş Düzenine Sokulması

Sabah olunca Hız. Peygamber savaş tecrübesine sahip Müslümanlarla bir kez daha istişare etti. Âsım b. Sâbit savaşa ok atarak başlamanın, düşmanla aradaki mesafenin azalmasıyla taş atmanın, mesafenin iyice azalmasıyla mızrak atmanın ve mesafenin tamamen kapanmasıyla da kılıçlarla savaşmanın uygun olacağını bildirdi. Hız. Peygamber bu taktiği beğendi ve buna göre davranılması talimatını verdi. Herkes çevreden taş toplayıp, duracağı yere yığıdı. Müslümanlar düşmana atacakları taşları topladıktan sonra hizaya geçtiler. Hız. Peygamber, elindeki okla

¹⁸¹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/45.

¹⁸² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI/57; Vâkıdî, *Meğâzî*, I/30.

¹⁸³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/278.

¹⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I/232; İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, III/218-220.

herkesin duracağı yeri gösteriyor, geri çekilmesi gerekene dokunuyor veya ileri çıkması gerekene işaret ediyordu. Bu sırada şaşırtıcı bir olay yaşandı. Hz. Peygamber elindeki okla mücahitleri hizaya sokarken, önde duranlardan Sevâd b. Gazıyye'nin göğsüne vurarak geri çekilmesini istedi. Sevâd, hiç beklenmedik bir tepki verdi: “Yâ Resûlallah! Canımı acıttın kısas isterim” dedi. Arkadaşları susmasını söylediler ama Sevâd isteğinde ısrarcıydı. İsteğinden vazgeçirmek mümkün görünmüyordu. Hz. Peygamber göğsünü açarak 'Haydi kısasını uygula, ödeşelim' dedi. Sevâd'ın ısrarlı bir şekilde kısas isteğinin neden olduğu şaşkınlık kaybolmadan, yeni bir şaşırtıcı olay yaşandı. Sevâd, göğsünü açmış ve kendisine vurulmasını bekleyen Hz. Peygamber'e sarılıp, vücudunu öpmeye başladı. Bir yandan da kısas istemekle asıl amacının ne olduğunu söylüyordu: “Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun. Bu gün Allah'ın emriyle, ecelimin geldiğini görüyor ve ölüp senden ayrı kalmaktan korkuyorum. Bunun için, seninle birlikte olan şu son anımda sana sarılmak, tenine dokunmak istedim. Hakkımda duâ et.”¹⁸⁵ dedi.

Hz. Peygamber orduyu gerektiği şekilde hizaya soktukten sonra bir konuşma yaptı. Her zaman olduğu gibi, bu sefer de Allah'a hamd ettikten sonra şunları söyledi: “Ey Müslümanlar! Ben Allah'ın emirlerini bildiriyor, teşvik ettiği şeylere teşvik edip, sizi yasakladığı şeylerden uzak tutmaya çalışıyorum. Şüphe yok ki şanı yüce olan Allah, hak ve gerçek olanı emreder, doğruluğu sever. Hayır sahiplerine sevap verir, onları mükafatlandırır. Sabredin. Sabrederek zahmet ve zorluklardan kurtulur, gam ve kederlerinizi dağıtırınız, Allah'ın felahına ulaşırsınız. Bugün burada onun görmesini istemediği, utanacağınız şeyleri yapmaktan kaçının. Ben aranızda Allah'ın bir peygamberi olarak onun azabından sakınmanızı istiyor, onun azabıyla korkutuyorum. Biliniz ki Allah'ın gazabı, sizin birbirlerinize olan öfkenizden daha büyüktür' buyurdu. O halde Allah'ın kitabında size emrettiği şeyleri hatırlayın. Allah size zilletten sonra izzet ve şeref verdi. Öyle ise Kitabı'na ve emirlerine sımsıkı sarılın ki Rabbiniz de sizden razı olsun. Bugün burada Allah'ın sizlere rahmet ve affıyla vaat ettiği şeye ulaşmak için çabalayın ve imtihanı kazanın. Bilin ki onun sözü hak ve azabı çetindir. Ben ve sizler Hayy ve Kayyum

¹⁸⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/40, 41; İbn Hişâm, *Sîre*, II/286-287; İbn Sa'd, *Tabakât*, XI/517.

olan Allah'a bağılıyız. ona sığındık, ona tutunduk. ona güvenip dayandık. Dönüşümüz onadır. Allah'ım beni ve bu mümin kullarını bağışla.”¹⁸⁶ Sonra Mücahitlerin önünde yürüyerek, tespit ettiği eksikleri giderecek isteklerini söylemeye başladı. Bir ara, tam bir itaatle kendisini takip eden ve vereceği hücum emrini yerine getirmek için sabırsızlanan ordusuna baktı ve 'Siz bugün, burada Talût'un suyu geçen arkadaşları kadarsınız. Talût'la beraber nehri ancak müminler geçmişti'¹⁸⁷ dedi. Bu bir övgü, bir müjde ve aynı zamanda bir uyarıydı. Övgüydü. Bedir'deki müminleri, Talût'un komutasında Müşrik Calût'un ordusuna karşı savaşa çıkan ve bu sırada gerçekleşen imtihanları başaran müminlere benzetiyordu. Müjdeydi. Talût'un az sayıdaki mümin askerleri kendilerine göre çok kalabalık bir müşrik ordusuna karşı giriştikleri savaşta Allah'ın yardımıyla zafere ulaşmışlardı. O halde Bedir'deki müminler de zafere ulaşacaklardı. Uyarıydı. Talût'un az sayıdaki mümin askerleri itaat, sabır gibi şartlara uyararak ve Allah'a sığınarak zafere ulaşmışlardı.

Müslümanlar ile Müşrikler aynı memleketin insanı olmaları dolayısıyla harp esnasında birbirlerini tanımak için parola yöntemini kullandılar. İbn Hişâm'a göre o gün Hz. Peygamber ve ashabının kullandığı parola “Ehad ehad”¹⁸⁸ idi. Kapat'ın eserinde belirttiğine göre bu parolaya ilave olarak “Yâ Mansûr” sözü idi.¹⁸⁹

Hz. Peygamber düşman ordusu geldikten sonra ve savaşmadan önce cahiliye devrinde de Kureyş'in elçilik görevini yürüten Hz. Ömer'i müşrik ordusuna göndererek barış ve güvenlik içinde Mekke'ye dönebileceklerini bildirdi ve savaş yapılmamasını teklif etti. Müşrik ordusunda yer alan Hakîm b. Hizâm, bu teklifin kabul edilmesini istedi; ancak Ebû Cehil bunu kabul etmeyip savaşmakta ısrar etti.¹⁹⁰ Hz. Peygamber'in bu tutumu, savaş meydanında bile barış politikası takip ettiğini göstermektedir.

Müslüman kuvvetler, Muhâcirler, Evsliler ve Hazreçliler olmak üzere üç kısma ayrılmışlardı. Her biri açtıkları kendi sancakları altında toplanmışlardı. Muhâcirlerin

¹⁸⁶ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/42, 43.

¹⁸⁷ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, V/355; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, 211.

¹⁸⁸ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/128.

¹⁸⁹ Kapat, *Hz. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri*, s. 159.

¹⁹⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/ 61; Belâzürî, *Ensâb*, I/ 292.

sancağını Mus'ab b. Umeyr, Evslilerinkini Sa'd b. Muâz, Hazreçlilerinkini ise Hubâb b. Münzir Hazretleri tutuyordu. Müşriklerin sancaklarını ise Nadr b. el-Hâris, Talha b. Ebî Talha ve Ebû Azîz b. Umeyr tutuyordu.¹⁹¹

Hız. Peygamber (s.a), bütün bunlardan sonra ordusuna şu talimatı verdi:

"Hatlarınızı bırakıp ayrılmayınız! Bir yere kıvıldamadan yerlerinizde sebat ediniz. Ben emir vermedikçe savaşa başlamayınız. Oklarınızı, düşman size yaklaşmadan kullanıp israf etmeyiniz. Düşman kalkanını açtığı zaman okunuzu atınız. Düşman iyice sokulunca elinizle taş atınız. Daha da yaklaşırsa mızrak ve kargılarınızı kullanınız. Kılıç en sonunca düşmanla göğüs göğse gelindiği vakit kullanılacaktır.¹⁹²

Bu arada her müslüman asker, bulunduğu yere taş yığıdı. Bu taşlar stratejik olarak savunma savaşı yapacak olan Müslümanlar için faydalı birer malzeme teşkil etmiştir. Müşrikler ise saldırı metoduna giriştiklerinden, karşı tarafa atmak için bir veya iki taştan fazlasını yanlarında gezdiremezlerdi.

6. Savaş Başlıyor (17 Ramazan¹⁹³ 2 h./13 Mart 624 m.)

a. Mübâreze (Teke Tek Düello) ve İlk Şehit

Harb âdeti üzere, önce her iki taraftan teke tek çarpışacaklar ortaya çıkacaktı. Fakat Müşrikleri heyecana getirmek için ortaya atılan Âmir b. Hadramî, harb usulüne muhalefet ederek, mücahitlere doğru bir ok attı. Ok, Muhâcir Müslümanlardan Mihca'¹⁹⁴ hazretlerine isabet etti ve orada İslam Ordusu ilk şehidini verdi.¹⁹⁵

Mihca' hazretlerinin şehâdeti havayı birdenbire elektriklendirdi. Bu sırada müşrik ordusundan, Rebîa Oğulları Utbe ve Şeybe ile Utbe'nin oğlu Velîd ortaya atılarak yiğit istediler.¹⁹⁶

¹⁹¹ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/128.

¹⁹² İbn Hişâm, *Sîre*, II/ 272; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/ 15; İbn Hacer, *İsâbe*, II/ 235.

¹⁹³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/286; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/54; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, 174; Belâzürî, *Ensâb*, III/124.

¹⁹⁴ Hız. Ömer (r.a)'m kölesidir. İbn Hişâm, *Sîre*, II/287.

¹⁹⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/287; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, 218.

¹⁹⁶ İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, 188.

Ensardan üç genç hemen meydana atıldılar. İki aynı zamanda kardeş olan Muâz b. Hâris ve Avf b. Hâris, diğeri Hz. Peygamber'in şâiri Abdullah b. Revâha hazretleri onlara karşı çıktılar.¹⁹⁷

H. Peygamber, Müslümanlarla Müşrikler arasındaki bu ilk çarpışmada, Ensar'ın Müşriklerle karşılaşmasını arzu etmiyordu.

Müşrikler, "Siz kimlersiniz?" diye sordular.

Onlar, "Ensar'dan filan ve filanız." diye cevap verdiler.

Müşrikler, "Bizim sizinle işimiz yok. Biz, Abdülmuttalib oğullarından, amcalarımızın oğullarıyla çarpışacağız." dediler. Sonra da Hz. Peygamber Efendimize hitaben, "Ya Muhammed! Sen, bizim karşımıza, kavmimizden dengimiz olanı çıkar!" diye konuştular.

Bunun üzerine Hz. Peygamber Efendimiz, Ensar gençlerine saflarına dönmelerini emir buyurdu ve kendilerine dua etti. Sonra da, "Kalk Yâ Ubeyde! Kalk Yâ Hamza! Kalk Yâ Ali!" diye emretti.¹⁹⁸

H. Peygamber Efendimizden emir alan adı geçen üç sahabî, derhal kalkıp meydana çıktılar. Miğferli oldukları için, Utbe onları tanıyamadı. "Kendinizi tanıtınız da, dengimiz olup olmadığınızı bilelim! Dengimiz iseniz sizinle çarpışalım." diye seslendi.

Üç sahabî de isim ve şöhretlerini söyleyince, Müşrikler, "Evet, sizler bizim şerefli denklerimizsiniz. Buyurun!" deyip kılıçlarını sıyırdılar.¹⁹⁹

Ubeyde b. Hâris, Utbe b. Rebîa'yla; Hz. Hamza, dengi Şeybe b. Rebîa'yla ve Hz. Ali ise, Velîd b. Utbe'yle çarpışacaktı.

Teke tek vuruşma başladı. Hz. Hamza ile Hz. Ali, birer hamlede hasımlarını yere serip öldürdüler. Hasımlarını bir hamlede öldüren Hz. Hamza ile Hz. Ali, bu sefer dönüp Hz. Ubeyde'nin yardımına koştular. Hz. Ubeyde Utbe ile yaptığı

¹⁹⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/284.

¹⁹⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/ 277; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/ 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/192; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzi*, 188.

¹⁹⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/284; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/192.

düellosunda yaralanmıştı. Utbe'nin de işini bitirerek, Hz. Ubeyde hazretlerini alıp Hz. Peygamber Efendimizin huzuruna getirdiler.

Ayağından yaralı, kanlar içinde olan Hz. Ubeyde, Hz. Peygamberin huzuruna geldiğinde, "Yâ Resûlallah, ben şehit miyim?" diye sordu.

Hz. Peygamber, "Evet, şehitsin." buyurdu ve yerinin Cennetü'l-Firdevs olduğunu müjdeledi.²⁰⁰

Bu müjdeyi alan Hz. Ubeyde, ayağının kesilmesini hiçe saydı ve memnun olup, İslam uğrunda çektiği eza ve cefalardan dolayı asla üzülmediğine dair güzel beyitler söyledi. Yarası fazlasıyla ağır olduğundan, Bedir'den dönülürken yolda vefat etti. Oraya defnedildi.²⁰¹

Hz. Ali, şu âyetin kendileri (bu çarpışan üç kişi) hakkında indiğine yemin ederdi: "İşte Rableri hakkında hasımlık (düşmanlık) yapan iki taraf..."²⁰²

Artık iki ordu, olanca güç ve kuvvetleriyle birbirine saldırmaya geçmişti.

Hz. Peygamber Efendimiz, mücahitleri Allah yolunda cihâda teşvik eden konuşmalar yapıyor, şehit düşenlerin makamlarının cennet olacağını müjdeliyordu. "Zafer bizimdir!" diyerek de, her zaman mücahitlerin gayret ve ümitlerini hep aynı canlılıkta tutmaya ihtimam gösteriyordu. Zaman zaman da ordunun önüne geçip bi'l-fiil cesaretini göstererek, mücahitlerin de cesaretini artırıyordu. Bir ara Afrâ'nın oğlu Avf b. Hâris Hz. Peygamber'e : "Kul ne yaparsa Rabbi sevinir?" diye sordu. Hz. Peygamber de: "Yalın kılıç zırhsız olarak düşmanın içine dalması ile" dedi. Bunun üzerine Avf b. Hâris üzerindeki zırhı çıkardı. Kılıcını eline alarak savaş meydanına daldı. Şehit oluncaya kadar savaştı.²⁰³

Hz. Peygamber ashabına:

"Kesinlikle biliyorum ki, hem Hâşim oğullarından hem de diğer Arap boylarından bir takım insanlar bizimle asla çarpışma istekleri olmadığı halde zorla

²⁰⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, II/ 17.

²⁰¹ İbn Abdilber, *İstiâb*, III/ 1021.

²⁰² İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî, Kitâbu'l-Meğâzî*, 8, IX/32. Ebû Zer'den (r.a), Ebû Zer: "İşte Rableri hakkında hasımlık yapan iki taraf..." (Hac, 22/19) âyetinin Bedir savaşında mübarezeye (düelloya) çıkan Hz. Hamza ile iki arkadaşı ve Utbe ile iki arkadaşı hakkında indiğine yemin ederdi.

²⁰³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/289.

harbe getirildiler. Artık kim Hâşim oğullarından birine rastlarsa, herkim Ebû'l Bahterî b. Hâşim b. el-Hâris'e rastlarsa sakın öldürmesin. Kim Amcam Abbâs'a rastlarsa onu öldürmesin, zira o sadece zorlanarak buraya getirilmiştir" buyurdu. Orada bulunan Ebû Huzeyfe b. Utbe de: "Biz kendi babalarımızı, öz kardeşlerimizi öldürüp de Abbâs'ı bırakacağız ha? Vallahi eğer Abbâs'a rastlayacak olursam kılıçla onun etini doğrayacağım" diye arkadaşlarına söyledi. Bu söz Resûlullah'a ulaşınca yanında bulunan Hz. Ömer'e: "Yâ Ömer! Allah'ın Resûlü'nün amcasının yüzüne kılıç çalınacak ha?" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Bana müsaade et de şu münafiğin kafasını uçurayım" dedi. Daha sonraları -bu mesele anlatılınca- Ebû Huzeyfe: "Ben o gün, ağzımdan kaçırduğım bu sözden kurtulacağıma emin olmadım. Hâlâ da münafık mıyım korkusunu çekiyorum. Buna kefarete kadar kadar da bu korkuyu çekmeye devam edeceğim" diyordu. Gerçekten de, Yemâme harbinde şehit düştü.²⁰⁴

Hz. Peygamber'in "öldürmeyin" dediği Ebu'l-Bahteri, Kureyş içinde Hz. Peygamber'i en fazla müdafaa eden biriydi. Meşhur anlaşma sayfasını nakletmek üzere kalktığında, Ensarlılarla anlaşması bulunan el-Mücezzir b. Ziyâd, ona rastlamış ve: "Allah'ın Resûlü seni öldürmeyi bize yasakladı" demişti. Bunu duyan Ebu'l-Bahteri, "Arkadaşım Cünâde b. Müleyha el-Leysi de öldürülmesin" dedi. El-Mücezzir ise: "Hayır, bu olamaz. Vallahi Hz. Peygamber bize sadece senin öldürülmemeni emretti" deyince Ebu'l-Bahteri de: "Öyleyse ben ve o beraber öleceğiz. Mekke kadınları arkamdan: "Dünya hayatı hırsına kapılıp da arkadaşını terk etti." diyemeyecekler dedi. Böylece çarpışmaya tutuştular. Mücezzir baskın gelip Ebu'l-Bahteri'yi öldürdü. Sonra Hz. Peygamber'e gelerek: "Seni hak ile gönderen Zat'a yemin olsun ki, onu esir olarak sana getireyim diye çok uğraştımsa da olmadı, benimle zorla savaştı"²⁰⁵ diye anlattı.

Hz. Ali der ki: "Bedir günü harb şiddetlendiği zaman, Hz. Peygamber'e sığınmıştık. O gün, halkın en cesaretlisi, en kahramanı o idi. Müşriklerin saflarına ondan daha yakın kimse yoktu!"²⁰⁶

²⁰⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, II/291-292; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzi*, 189.

²⁰⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/292-293.

²⁰⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, II/ 23.

b. Allah'ın Müslümanlara Yardımı

Müşrikler meydana çıkıp, iki taraf birbirini görünce Hz. Peygamber (s.a) Hz. Ebû Bekir (r.a) ile çadırına girdi. Âdeta mücessem iman hâlini almış bu bir avuç mücahidin hâline bakarak, Cenâb-ı Hakk'a şöyle içli niyazda bulundu: "Allah'ım! Onlar yaya ve yalın ayaktırlar; Sen, onlara binek ver! "Allah'ım! Onlar çıplaktırlar, Sen, onları giyindir. "Allah'ım! Onlar açtırlar; Sen, onları doyur! "Allah'ım! Onlar fakirdirler; Sen, onları fazlın ve keremin ile zengin eyle!"²⁰⁷

"Allah'ım! İşte Kureyşliler; kibirleriyle, gururlarıyla, böbürlenmeleriyle geliyorlar. Sana meydan okuyarak ve Resûlü'nü yalanlayarak geliyorlar." Namaz kıldı, ellerini kaldırıp Rabbinden zafer nasip etmesini dileyerek yine şöyle dua etti:

“Allah'ım; bana vaat ettiklerini yerine getir. Allah'ım; Sana verdiğin sözü, vaadini hatırlatıyorum. Allah'ım! İslâm ehlinde olan bu topluluk yok olursa, yeryüzünde Sana ibadet edecek kalmaz.” Ellerini kaldırmış ve kıbleye yönelmiş olarak Rabbi'ne yalvarmaya devam etti. Hatta ridası omuzlarından düştü. Hz. Ebû Bekir geldi, ridasını aldı, omuzlarına koydu.

Arkasında durdu ve dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Artık nefsim kudret elinde olana (Allah'a) yemin ederim ki, Allah sana vaat ettiklerini mutlaka yerine getirecektir."²⁰⁸

Hz. Peygamber duâ ederken birden: “ Müjdeler olsun Yâ Ebâ Bekir Allah'ın yardımı geldi. İşte Cebrâil toz bulutu içinde atına binmiş vaziyette geldi.” Buyurdu.²⁰⁹ Allah'ü Teâlâ Bedir Savaşı'nda gönderdiği meleklerin başlarına bağladıkları sarıkların rengi beyaz idi. Sadece Cebrâil (a.s)'ın sarığı sarı renkte idi.²¹⁰ Bu arada Hz. Peygamber: “Melekler alâmetli ve nişanlıdırlar, siz de kendinize birer alâmet ve nişan yapınız” buyurdu. Bunun üzerine mücahitler, miğferlerine ve

²⁰⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, II/ 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I/244-245.

²⁰⁸ Müslim, *Sahih, Kitâbu'l-Cihâd, ve's-Siyer*, 18; Hz. Peygamber (s.a) Bedir savaşında: "Allah'ım; (peygamberlere) yardım sözünü ve (bana özel) zafer va'dini yerine getirmeni Senden isterim. Allah'ım; “Eğer Sen (şu bir avuç müslümanın helakini) diliyorsan, Sana ibadet eden bulunmayacaktır." diyordu. Ebû Bekir, elini tuttu ve: Bu kadar dilek yetişir, dedi. Resûlullah (s.a) çadırdan: "(Bedir'deki) bu topluluk yakında muhakkak hezimete uğrayacak ve onlar arkalarına dönüp gidecekler." (Kamer 54/45) âyetini okuyarak çıktı. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî, Kitâbu'l-Meğâzi*, 4, IX/17.

²⁰⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/286-287.

²¹⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/297.

başlarına giydikleri şeylere bir takım alâmetler taktılar.²¹¹

Hız. Peygamber (s.a)'in Müslümanlara hitaben konuşmalar yaptığı, dualar edip, âyetler okuduğu bu anlarda, Ebû Cehil de kendi askerlerine hitap ediyor, onları cesaretlendirmeye çalışıyor ve dualar ediyordu. Onun duası da şöyleydi: "Allah'ım.' Bizimle akrabalık ilişkisini keseni, bize bilmediğimiz şeyleri getireni ve adamlarını helak et. Bugün burada haklı olanı galip kıl, haksız olanı perişan et."²¹²

Müslümanlar da Allah'tan zafer ve yardım istediler. Ona muhlis olduklarını gösterdiler ve tazarruda bulundular. Allah Teala, meleklerine şöyle vahyetti: "Şüphesiz Ben, sizinle beraberim; iman edenleri destekleyin. Ben inkâr edenlerin kalplerine korku salacağım."²¹³ Allah Teâlâ, Resûlü'ne de: "Ben size birbirinin peşi sıra bin meleklerle yardım ederim."²¹⁴ diye vahyetti.

Âl-i İmrân suresinde ise: "Mü'minlere Rabbinizin size gönderilmiş Üç bin meleklerle yardım etmesi size yetmeyecek mi, diyordun. Evet, eğer sabrederseniz ve sakınırsanız ve onlar da hemen üzerinize gelirlerse Rabbiniz size nişanlı beş bin meleklerle imdat edecektir."²¹⁵ buyurmuştur.

Bu arada Huzeyfe b. Yemân ile babası İslam ordusunda yer almak üzere Hız. Peygamber'in yanına gelirken Müşrikler tarafından yakalandılar. Ancak Hız. Peygamber'e katılmayacaklarına dair söz vermeleri üzerine serbest bırakıldılar. Daha sonra Hız. Peygamber'in yanına gelerek başlarından geçeni anlattılar. Peygamberimiz onlara verdikleri sözde durmalarını, savaşa katılmamalarını ve Medine'ye dönmelerini söyledi.²¹⁶ Hız. Peygamber'in en güç anında ve askere ihtiyacı olduğu bir zamanda bile Müslümanlardan, Müşriklere verdikleri sözde durmalarını istemesi onun doğruluğa ve ahde vefaya verdiği önemi ortaya koymaktadır.

²¹¹ Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/142.

²¹² Vâkıdî, *Meğâzî*, I/50; Ahmed b Hanbel, *Müsned*, I/244; Belâzürî, *Ensâb*, I/129.

²¹³ Enfâl, 8/12.

²¹⁴ Enfâl, 8/9.

²¹⁵ Âl-i İmrân, 3/124.

²¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V/ 395.

7. Savaş Esnasında Yaşananlar

a. Hz. Ebû Bekir ile Oğlu

Mus'ab b. Umeyr Müslümanlar safında muhâcirlerin sancaktarı iken, kardeşi Ebû Azîz b. Umeyr ise müşrik ordusunun birinci bayraktarıydı.²¹⁷

Hz. Ebû Bekir, oğlu Abdullah'la Müslümanlar safında bulunurken; diğer oğlu Abdurrahman ise, Kureyş Müşrikleri arasındaydı. Cesareti ve keskin ok atıcılığı ile meşhur olan Abdurrahman, bir ara ortaya atılıp er dileyince, Hz. Ebû Bekir ayağa kalktı. Hz. Peygamberden, oğluyla çarpışmak üzere müsaade istedi. Fakat Hz. Peygamber: "Yâ Ebâ Bekir! Bilmez misin ki sen, benim görür gözüm ve işitir kulağım yerindesin!" buyurarak izin vermedi ve yanından ayırmadı.

Hz. Peygamberden, oğluyla kılıç kılıca dövüşmek için izin alamayan Hz. Ebû Bekir (r.a), hiddetli hiddetli oğluna: "Ey Abdurrahman! Bana olan münasebetin nerede kaldı?" diye seslendi. Abdurrahman ise: "Aramızda silâhtan, attan ve kılıçtan başka bir şey kalmadı."²¹⁸ diye cevap verdi.

b. Bir Mucize

Çarpışma bütün şiddetiyle devam ederken, Hz. Peygamber, yerden bir avuç ince kum alıp küffar ordusunun üzerine attı ve:"Yüzleri kara olsun! Allah'ım, kalplerine korku sal, ayaklarına titreme ver" diye dua etti.²¹⁹ "Yüzleri kara olsun!" sözü bir kelâm iken, onlardan her birinin kulağına gitmesi gibi, o bir avuç kum her bir müşrikin gözüne gitti. Hücumu terk edip gözleriyle meşgul olmaya başladılar.

Kur'ân-ı Kerîm, bu mucizeyi şu âyetle bildirir: "Onları siz değil, Allah öldürdü. Onu (kumları) attığın zaman da, sen atmadın, Allah attı."²²⁰

c. Hz. Umeyr'in Şehit Düşmesi

Hz. Peygamber, düşmanın üzerine saldırma emrini verirken bir yandan da "Ey Allah'ın kulları! Allah'ın cennetine koşun!" diyordu. Hz. Umeyr b. Humam el-Ensarî

²¹⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/315.

²¹⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/ 291; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/145.

²¹⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/ 280; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/269

²²⁰ Enfâl, 8/17.

düşman üzerine atılmak üzereyken Hz. Peygamber'in bu sözünü duyunca durdu. ve "Ey Allah'ın Resûlü! Cennet mi?" diye sordu. Resûlullah 'Evet' dedi. Hz. Umeyr sevinçle "Çok güzel! Çok güzel! Vallahi hep ona sahip olmak istemişim" diye bağırdı. Bunları söylerken, bir yandan da azık torbasından avuçladığı hurmaları yiyordu. Sonra bir an elindeki hurmalara baktı ve "Şu hurmaları yiyecek kadar beklemek bile çok geç olur." deyip, elinde kılıcı ile müşrik saflarına daldı. Şehit oluncaya kadar da savaştı.²²¹

d. Hz. Ali'nin Gördükleri

Hz. Peygamber(s.a) ön saflardaydı. Hep aynı âyeti okuduğu duyuluyordu: "O topluluk yakında bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklar."²²² O anları Hz. Ali şöyle anlatıyor: "Bedir'de, savaşın en kızgın anlarında Resûlullah'a sığınıyor, onun yanında durmaya çalışıyorduk. O, o gün insanların en cesuruydu. Hep düşmana en yakın noktada duruyordu". Savaş bütün şiddetiyle devam ediyordu. Resûlullah bir ara dua etmek için gölgeliğe çekildi. İnsanlar içindeki en önemli sığınağını göremeyen ve onu gölgesiğinde dua ederken bulan Hz. Ali anlatıyor: "Bedir günü biraz çarpıştıktan sonra ne yaptığımı görmek için Resûlullah'ın yanına gittim. Baktım ki secdeye kapanmış dua ediyordu. Resûlullah bir süre dua ettikten sonra secdeden kalkıp tekrar Müslümanların yanına döndüğünde yüzü daha bir başkaydı; gülümsüyordu. Müslümanları bir kez daha kesin bir zaferle müjdeledi. Allah'ın kendilerine yardım edeceğini ve meleklerin Müslümanlara yardım için hazır beklediklerini bildirdi.²²³ Bu durum daha sonra vahyolunan bir âyette şöyle anlatıldı: "Hatırlayın ki, siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da, peş peşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim diyerek duanızı kabul buyurdu. Allah bunu (meleklerle yardımı) sadece müjde olsun ve onunla kalbiniz yatışsın diye yapmıştı. Zaten yardım yalnız Allah tarafındandır. Çünkü Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."²²⁴

Müslümanların tarafında bunlar olurken, Müşriklerin tarafında ise Ebû Cehil

²²¹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/288; Taberî, *Tarihu'r-Rusûl ve'l-Mülük* II/281; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/136, 137.

²²² Kamer, 54/45.

²²³ İbn Sa'd, *Tabakât*, XII/26.

²²⁴ Enfâl, 8 /9-10.

kendi ordusunu cesaretlendirmekle meşguldü. Avazı çıktığı kadar bağıyor: “Yemin ederim ki, Muhammed ve adamlarını tutup iplerle bağlamadıkça buradan ayrılmayacağız. Sizden her biri onların birini öldürsün. Fakat eğer onları öldürmeyip yakalamayı düşünüyorsanız, dinlerinden ayrılmanın, atalarının yolundan ayrılmanın ne demek olduğunu, Lat ve Uzza'ya sırt çevirmenin nasıl olduğunu öğreteceğim.”²²⁵ diyordu.

e. Hz. Muâz b. Amr'ın Kolunu Koparması

Sahabîler, Hz. Peygamber'in teşvik edici sözleri ile savaşa o kadar odaklanmışlardı ki, ya gazi ya da şehit olmaktan başka bir şey düşünmez bir hal alarak rakiplerine saldırıyorlardı. Muâz b. Amr bunlardan birisiydi. O, savaşın o en kızgın anlarını şöyle anlatıyor: “Müşrikler, 'Ebu'l-Hakem (Ebû Cehil) erişilmez yerdedir, ona kimse zarar veremez' diye bağırlarken, o tarafa doğru gittim. Ebû Cehil'i öldürmek istiyordum. Yanına kadar sokulma imkânı bulunca üzerine saldırıp bir vuruşta bacaklarından birisini kopardım. Vurulunca yere düşmesi, hurma çekirdeğinin değirmen tasının altından sıçramasına benziyordu. O sırada Ebû Cehil'in oğlu İkrime kılıcı ile vurup kolumu kesti. Kolum tamamen kopmadı, deri tutuyordu. Bu nedenle kolum yanımda sallanıp kaldı. Çarpışmanın şiddetinden kolumu hiç dikkate almadım. O gün kesik kolumu arkama atıp, çarpıştım. Kolum bir ara bana sıkıntı vermeye, hareketlerimi engellemeye başlayınca, yere eğilip ayağımla üzerine bastım, sonra ani bir hareketle kalkıp kolumu tutan deriyi kopardım. Hemen savaşa dönüp, çarpışmaya devam ettim.”²²⁶

Artık savaşın şirk ordusunun aleyhine geliştiği anlaşılmaya başlanmıştı. Her geçen an daha fazla adam kaybediyor, her an daha fazla bozguna yaklaşıyorlardı. Kureyş'in ileri gelen kişileri peş peşe öldürülüyordu. Abdurrahman b. Avf, Umeyye b. Halef ile oğlunu esir almıştı. Bir zamanlar. Umeyye b. Halef'in can alan işkencelerine maruz kalan Bilâl, eski patronunun esir olduğunu görünce hemen o tarafa koşup Abdurrahman b. Avf'a 'Eğer o kurtulduysa ben kurtulmayayım.' dedi. Abdurrahman b. Avf onun bu isteğine itiraz etmedi. Bilal, ensardan bazı

²²⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/51.

²²⁶ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/63; İbn Hişâm, *Sîre*, II/298-299; Taberî, *Tarihu'r-Rusûl*, XI /284; İbn Abdilber, *İstiâb*, III/1410.

Müslümanlarla birlikte Kureys'in bu zorba eşrafını öldürdü.²²⁷

O gün Ükkâşe b. Mihsan'ın kılıcı kırıldı. Hz. Peygamber (s.a) ona bir ağaç dalı verdi ve: "Al bunu ve savaş!" dedi. Ukkâşe, onu alıp sallayınca elinde uzun beyaz bir kılıca dönüştü. Bu kılıçla, Hz. Ebû Bekir'in halifelik günlerinde Ridde Savaşları'nda şehit oluncaya kadar savaşmaya devam etti.²²⁸

Savaşın iyice kızıştığı bir anda İbn Mes'ud (r.a), yerde can vermek üzere olan Ebû Cehil'i gördü. Onu, Muâz b. Amr ve Muâz b. Afrâ isminde iki genç bu hale getirmişler, öldü diye bırakıp savaşa dönmüşlerdi.²²⁹ Onlar bacağı kesildiği için yerde çırpınan Ebû Cehil'e saldırırken esasen onun kim olduğunu bilmiyorlardı. Çünkü Ebû Cehil'i tanımıyorlardı. İbn Mes'ud, Ebû Cehil'e yaklaştı ve canını alacak son darbeyi indirmeden önce ayağıyla boynuna basıp "Ey Allah'ın düşmanı gördün mü Allah seni nasıl rezil ve perişan etti" dedi. Ebû Cehil başucunda duranı tanıdı, son bir gayretle şöyle dedi: "Beni neyle rezil etti? Savaşta ölen adamdan daha şerefli kim var? Söyle bana durum nasıl? Bu gün devran kimindir?" dedi. İbn Mes'ud 'Allah'ın ve Resûlü'nündür.'²³⁰ deyince, Ebû Cehil hiçbir şey demedi. Canını vermek üzereydi. İbn Mes'ud eğilip İslâm'ın ve Müslümanların zorba, acımasız düşmanının boynunu kesti. Sonra kesik başı havaya kaldırarak Ebû Cehil'in öldüğünü ilan etmeye başladı. Onun bu bağırması müşrik saflarında şiddetli bir sarsıntıya neden oldu. İbn Mes'ud bu olayın devamında şunları anlatır: "Sonra Ebû Cehil'in kesik başını Hz. Peygamber (s.a)'e getirdim ve: "Yâ Resûlallah İşte şu elimdeki Allah düşmanı Ebû Cehil'in başıdır" dedim. Efendimiz de: "Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah için o mu?" buyurdu. "Evet" diyerek Ebû Cehil'in başını Hz. Peygamber (s.a)'in önüne koydum.²³¹ Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a) Allah'a hamdetti.²³² Şöyle

²²⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/295-296; İbn Kesîr, *Bidâye*, XI/350.

²²⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/302. Bu kaynakta bu rivâyet ile ilgili olarak şu bilgiler mevcuttur.

1. Beyhakî'nin *Delâil* ve İbn Kesîr'in *Bidâye* adlı eserlerinde, İbn İshak kanalıyla gelen bu rivâyet 'bi-gayri senedin' lafzıyla nakledilmiştir.
2. Beyhakî *Delâil* adlı eserinde Vâkîdî kanalıyla gelen rivayetin senet yönüyle 'cidden zayıf' olduğu belirtilir.

²²⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/134-135; İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, 198.

²³⁰ Vâkîdî, *Meğâzî*, I/66; İbn Hişâm, *Sîre*, II/300; Taberî, *Tarih*, II/284.

²³¹ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/162.

²³² Müslim, *Kitâbu'l-Cihâd ve's-Siyer*, 41; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, III/86-87, Haydarabâd, 1344; Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*, IX/81, 82, 83, 84, Kahire, 1984.

dedi: "İşte bu, bu ümmetin firavunu idi."²³³

Müşrikler lidersiz kaldıklarını anladılar. Dağılıp, gerisin geri kaçmaya başladılar. Savaş birkaç saatte sonuçlandı. Zafer Müslümanlarındı. Daha da önemlisi Mekke eşrafının önemli bir kısmı, İslam'ın en zorba düşmanlarının çoğu öldürülmüştü. Müslümanların şehitleri 14 kişi, Müşriklerin kaybı ise 70 kişiydi. Ayrıca bir o kadar müşrik de esir alınmıştı.²³⁴

f. Ölen Müşriklerle Hz. Peygamber'in Konuşması

H. Peygamber (s.a) Müşrik cesetlerinin oradaki kör kuyulardan birine atılmasını emretti. Ümeyye b. Halef dışındaki cesetler o çukura taşındılar. Ümeyye'nin cesedi zırhın içinde şişerek sıkışmıştı. Gidip çıkarmaya uğraştıklarında ceset parçalandığından onu olduğu yerde bırakıp üzerine toprak atarak defnettiler.²³⁵

Cesetlerin hepsinin aynı kör kuyu çukuruna doldurma işi bitince, Hz. Peygamber (s.a) onların başucunda dikildi ve: "Ey Ehl-i Kalîb! (Kuyudakiler) Sizin ilâhınızın size va'dettiğini şimdi gerçek olarak bulabildiniz mi? Ben Rabbimin bana va'dettiği şeyin hakikat olduğunu bulmuş durumdayım" buyurdu.²³⁶

Bunu gören ashab; "Ya Resûlallah! Sen ölüp de cîfe haline gelen bir topluluğa - dirilere konuştuğun gibi- hitab mı ediyorsun? diye sorduklarında onlara: "Benim onlara söylediğim sözleri siz onlardan daha iyi işitiyor değilsiniz. Lâkin bunlar cevap vermeye muktedir değillerdir" buyurdu.²³⁷

Bu hadiseyi anlatan bir başka rivâyette:

H. Peygamber (s.a) gece yarısı "Yâ Utbe b. Rebîa, Yâ Şeybe b. Rebîa, Yâ Ümeyye b. Halef, Yâ Ebâ Cehil b. Hişâm, diyerek kuyuda bulunanların adlarını birer birer söyleyerek, yukarıdaki sözlerini tekrarladığı, geçmektedir.²³⁸

²³³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V/316.

²³⁴ İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, 189.

²³⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/304.

²³⁶ İbn Ebî Şeybe, *Meğâzî*, 204-206.

²³⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/304-305; İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri, Meğâzî*, 8, IX/39; Müslim, *Kitâbu'l-Cenneti ve Sıfatü Neîmihâ ve Ehlihâ*, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IX/11; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV/379.

²³⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I/182.

İbn İshak burada şu ilaveyi nakleder; Bana ilim ehli birisi Hz. Peygamber'in: "Siz kendi Peygamberinize karşı ne kötü bir kavim oldunuz. Siz beni yalanlarken diğer insanlar beni tasdik ediyordu. Siz beni, benim yurdundan çıkartırken onlar beni barındırdı, siz benimle çarpışırken onlar bana destek oldu" buyurduğunu, anlattı.²³⁹

Hiz. Enes (r.a) anlatıyor: "Utbe b. Rebîa'nın cesedi kuyuya atılmak üzere sürüklenip getirildiğinde, Hiz. Peygamber yanı başında Müslüman olarak bulunan Utbe'nin oğlu Ebû Huzeyfe'nin yüzüne bakınca, onun yüzünün rengi solmuş değişmiş bir halde gördü de ona; "Sanıyorum babanın durumundan sana bir şeyler oldu" buyurdu. Ebû Huzeyfe de: "Hayır Yâ Resûlallah! İçime bir şek (şüphe) girmedir. Vallahi babamın durumu hakkında da, şu atılacağı yeri hak edişii hakkında da hiç bir tereddüdüm yok. Ancak, ben babamı akıllı, halim ve bir takım faziletleri olan bir adam olarak bilir ve bir gün bu hasletlerin onu İslam'a ulaştıracağını ümit ederdim. Bugün onun başına geleni görüp de kâfir olarak öldüğünü hatırlayınca, bu durum beni üzdü" deyince, Resûlullah Ebû Huzeyfe'ye duâ edip, onun hakkında hayırlı sözler söyledi.²⁴⁰

Hiz. Peygamber (s.a) Medine'den çıkarken amacı Suriye'den dönmekte olan kervana yetişmektir. Ancak Ebû Süfyân'ın kervanı kurtarmak için sahil yolunu tercih etmesi ve başarması, bunun yanında kervanı kurtarmak için Mekke'den hareket eden müşriklerin Bedir yakınlarına gelmesi, Hiz. Peygamber ve ashabını müşriklerle Bedir'de karşı karşıya getirdi. Sayıca ve donanım yönüyle orantısız olan iki güç savaştı. Neticede Müslümanların galibiyetiyle sonuçlanan İslam'ın bu ilk büyük zaferi elde edilmiş oldu.

²³⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, II/281; Taberî, *Tarih*, II/37; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l- Eser*, I/264.

²⁴⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/307; Taberî, *Tarih*, II/37; Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/164.

III. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI'NIN SONUCU VE SAVAŞA KATILANLAR

Mekke'nin Müşrik ordusu bozguna uğrayınca Hz. Peygamber Müslümanları üçe ayırıp bir grubu Hz. Ali'nin komutasında kaçan Müşrikleri kovalamakla, ikinci grubu savaş alanındaki ganîmetleri toplamakla, üçüncü grubu ise komuta merkezinde nöbet tutarak düşmanın ani saldırısına karşı gerekli tedbirleri almakla görevlendirdi.²⁴¹

Birkaç saat bütün şiddetiyle devam eden kıyasıya mücadele neticesinde, Hz. Peygamber (s.a)'in kumandanlığını yaptığı İslam Ordusu, parlak bir muzafferiyet elde etmişti. Mücahitler, 14 şehit vermişlerdi. Müşriklerden öldürdüklerinin sayısı ise 70 kadardı. Bir o kadarını da esir almışlardı.²⁴² Öldürülenlerden 24 kişi, Müşriklerin ileri gelenlerindendi.

Mahmudov, çalışmasında şu tespite yer verir: “Müslümanlar tarafından Bedir’de katledilenler listesine baktığımızda daha çok Ebû Cehil’in kabilesi Mahzûmoğulları ile Utbe’nin kabilesi Abdüşşemsoğulları’ndan olan savaşçıların isimlerini görmekteyiz. Esirlerin de ağırlıklı olarak bu kabilelerden olduğu dikkat çekicidir.” Mahmudov tespitlerine şöyle devam eder. “Savaşta katledilen Mekkeliler veya şehid düşen muhâcirlerin isimlerini incelersek, onların kendi kabilesine mensup biri tarafından katledilmediğini görmekteyiz ki, bu da büyük ihtimalle savaş meydanında herkesin kendi kabilesi dışında biriyle savaşmak istediğinin bir göstergesidir.”²⁴³

Hz. Peygamber daha sonra, Abdullah b. Revâha ile Zeyd b. Hârise'yi zafer müjdesini vermek üzere Medine'ye yolladı. Üsâme (r.a) derki: Biz Bedir'in zafer haberini, tam Allah Resûlünün kızı, Rukıyye (r.a) annemizin kabrinin toprağını kazıp düzelttiğimizde almıştık. Hz. Peygamber (s.a) Rukıyye validemizin hastalığı dolayısıyla, Hz. Osman'la birlikte beni de harpten alıkoymuştu.²⁴⁴

²⁴¹ Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/159.

²⁴² Belâzürî, *Ensâb*, III/124.

²⁴³ Mahmudov, *Sebep ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları*, (Basılmamış Doktora Tezi), s. 69-70.

²⁴⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, II/310; Taberî, *Tarih*, II/38.

1. Esirler

Büyük bir hezimete uğrayan Kureyş Ordusu, geride birçok mal ve 70 esir bırakmıştı.

Esirler arasında Hz. Peygamber'in amcası Abbâs, amcaoğullarından Akîl b. Ebî Tâlib ve Nevfel b. Abdülmuttalib ile kerimeleri Hz. Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs b. Rebî de vardı. Yine, Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi ve müşrik ordusunun baş bayraktarı olan Ebû Azîz b. Umeyr de esirler arasındaydı. Onu ensardan biri esir etmişti. Mus'ab b. Umeyr yanlarından geçerken Ebû Azîz, Ey Kardeşim! diye hitap edince Mus'ab: "Sen benim kardeşim değilsin. Seni esir eden kişi benim kardeşimdir" diyerek karşılık vermiş ve Mus'ab (r.a) ensarlı o sahabîye: "Esirini iyi bağla, çünkü esirinin annesi zengindir. Umarım ki sana iyi bir fidye verir." dedi. Bu ensarlı sahabî esirinden fidye olarak 4.000 dirhem elde etmiştir.²⁴⁵

Abbâs, hepsinin büyüğü olduğu için pek sıkı bağlanmıştı. Bu sebeple de gece inlemeye başladı. Bu iniltiyi duyan Efendimiz'in gözüne bir türlü uyku girmiyordu. Yâ Resûlallah! Ne diye uyumuyorsunuz?" dediler. "Abbâs'ın inlemesi yüzünden..." diye cevap verdi.

Hz. Peygamber (s.a) Efendimizin rahatsız ve müteessir olmasını istemeyen Ashabı Güzin'den bazıları, gidip Abbâs'ın bağını çözdüler. İniltinin kesildiğini gören Efendimiz, "Abbâs'ın iniltisini ne diye işitmiyorum?" diye sordu. Sahabîler: "Onun bağını çözdük." dediler. Bunun üzerine Efendimiz, "Bütün esirlerin bağını çözünüz!" buyurduktan sonra uyudu.²⁴⁶

Hz. Peygamber (s.a), içlerinde Ukbe b. Ebî Muayt ile Nadr b. el-Hâris'in de bulunduğu esirleri yanına alarak kabileyi Medine'ye doğru yola çıkardı. Safrâ köyüne yakın geçidi çıkınca, ganîmetleri dağıttı. Ravha yakınlarına geldiğinde, zaferi kutlamak için Bedir'e doğru gelen Müslümanlarla karşılaştı. Seleme b. Selâme bu kutlamaya gelen topluluğa hitaben: "Bizi ne ile kutluyorsunuz ki? Vallahi biz Bedir'de bir sürü ihtiyar, dazlak kafalı, bağlı deve gibi adamlara rastlayıp onları boğazladık (sanki bir şey mi yaptık)" dedi. Bunu duyan Hz. Peygamber (s.a)

²⁴⁵ İbn Hişâm, *Sîre*, II/315.

²⁴⁶ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/168.

tebessüm ederek: "Yâ kardeşimin oğlu! Onlar o toplumun eşrafı ve liderleri, sosyeteleri idi." buyurdu.²⁴⁷

Safrâ denen mevkide, esirler arasında bulunan Nadr b. el-Hâris öldürüldü. onu Hz. Ali (r.a) öldürdü.²⁴⁸ İrkı'z-Zubya'dan çıkıldığında da Ukbe b. Ebî Muayt öldürüldü.²⁴⁹ Peygamberimiz öldürülme emrini verince Ukbe: 'Bebeklere kim bakacak, Yâ Muhammed!' deyince, Hz. Peygamber "Ateş" dedi.²⁵⁰

Hz. Peygamber (s.a), Ukbe'nin katledilmesini emrettiğinde Ukbe: "Yâ Muhammed, Kureyş arasında sadece beni mi öldüreceksin?" diye sordu "Evet" buyurup yanındakilere; "Bu herifin bana ne yaptığını biliyor muydunuz? Ben Ka'be'de Makam-ı İbrahim'in arkasında secdedeyken gelip ayağıyla boynuma basarak tekmeledi. Üzerimden uzun zaman kalkmadı, neredeyse gözlerim çıkacak zannettim. Bir defasında da yine ben secdede iken bir koyunun karnındaki kuzuluğu getirip başıma geçirdi. Kızım Fatma gelip o pislikleri yıkayarak başımı temizlemiştir" buyurdu.²⁵¹

Esirlere uygulanan muameleye gelince, Hz. Peygamber (s.a), her şeyden önce esirlere iyi davranılmasını emretmiştir. Onlardan sadece ikisini, Ukbe b. Ebî Muayt ile Nadr b. Hâris'i, vaktiyle kendisine ve Müslümanlara yaptıkları ağır işkencelere karşılık olarak ölüme mahkûm etmiştir. Diğer esirlere yapılacak muamele konusunda sahabîlerin görüşlerine başvurmuştur. Hz. Ömer ve Sa'd b. Muâz gibi bazı sahabîler bunların öldürülmesini teklif etmişler, Hz. Ebû Bekir ise fidye karşılığında serbest bırakılmalarını önermiştir. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'in görüşünü benimseyerek esirlerin ileride ihtidâ etme ihtimallerini düşünerek malî durumlarına göre bin ile dört bin dirhem arasında fidye ödemeleri kararını vermiştir. Esirler arasında Hz. Peygamber'in amcası Abbâs, diğer amcalarının oğulları Akîl ve Nevfel de bulunuyordu. Fidyeye ödenmesi konusunda bunlara herhangi bir ayrıcalık tanınmamıştır. Bazı esirlerin karşılıksız olarak, okur-yazar olanların ise 10

²⁴⁷ İbn Hişâm, *Sîre*, II/311; Taberî, *Tarih*, II/38.

²⁴⁸ İbn Hişâm, *Sîre*, II/312.

²⁴⁹ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/174.

²⁵⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/313; Taberî, *Tarih*, II/38; Ebû Dâvud, *Sünen*, *Kitâbu'l-Cihâd*, 118, hadis no: 2679; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, VI/323.

²⁵¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî, Meğâzî*, 8, *Menâkıb*, 5, *Menâkıbü'l-Ensâr*, 2; Zehebî, *Tarihü'l-İslâm*, III/21-41.

müslümana okuma yazma öğretileri şartıyla serbest bırakılmalarına karar verilmiştir.²⁵² Zeyd b. Sabit (r.a) da bu şekilde okuma- yazma öğrenenlerdendir.²⁵³

H. Ömer, esirlere ne yapılması gerektiğiyle ilgili gerçekleştirilen istişare toplantısının ertesi günü, sabah vakti, H. Peygamber'in yanına geldiğinde, Resûlullah ile H. Ebû Bekir'in oldukça üzgün olduklarını gördü. Merakla üzüntülerinin sebebini sordu. H. Peygamber: "Esirleri kurtuluş fidyesi olarak bağışlamamız nedeniyle neredeyse helak olacaktık. Fakat bu durumda sen kurtulacaktın ey Ömer"²⁵⁴ dedi. Sonra, yeni vahyolmuş bir grup âyeti okudu: "Yeryüzünde küfrün belini kırıp, tam hâkimiyet sağlamadıkça hiçbir peygambere esir almak yakışmaz- Siz bu dünyanın geçici kazançlarını istiyorsunuz- Ama Allah, sizin için ahiretteki cenneti elde etmenizi istiyor. Çünkü Allah en yüce iktidar sahibi olup, yaptığı her şeyi yerli yerince yapandır. Allah tarafından, önceden buyurulmuş böyle bir ilke olmasaydı, (fidye elde etmek için) aldığımız bütün bu esirler yüzünden, başınıza mutlaka büyük bir azap çökerdi. Artık savaşta elde ettiğiniz ganîmetlerden, helâl ve temiz olanları kullanın ve Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayan ve acıyandır."²⁵⁵

H. Peygamber'in damadı Ebu'l-Âs da esirler arasında bulunuyordu. Zeynep, kocasının fidyesi olarak bir miktar malla birlikte, evlenirken annesinin kendisine taktığı gerdanlığı gönderdi. H. Peygamber (s.a), gerdanlığı görünce duygulandı. Sahabenin de görüşünü alarak gerdanlığın Zeynep'e iade edilmesini ve Ebu'l-Âs'ın serbest bırakılmasını emretti. Fakat damadından da kızını Medine'ye göndermesini istedi. Ebu'l-Âs sözünde durarak hanımını Medine'ye gönderdi. H. Peygamber damadının bu davranışını takdir etti.²⁵⁶

Esirler arasında yer alan Ebû Azze, fakir ve beş kızı olduğunu söyleyerek onların hatırına serbest bırakılmasını istedi. H. Peygamber de, Müslümanlara karşı

²⁵² İbn Sa'd, *Tabakât*, II/ 22, 26.

²⁵³ Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s. 191; Kapar, *H. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri*, s. 162.

²⁵⁴ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/82; Müslim, *Kitâbu'l-Cihâd ve's-Siyer*, 18; Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, X/369-373; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V/228.

²⁵⁵ Enfâl, 8/67-70.

²⁵⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, II/323-325; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/ 468.

bir daha savaşmayacağına ve kendisinin aleyhinde konuşmayacağına dair söz alarak onu fidyersiz olarak serbest bıraktı.²⁵⁷

Esirler arasında Kureyş'in hatiplerinden Süheyl b. Amr da yer alıyordu. O, bacağından bir okla vurulmuş; yaralı halde kaçmaya teşebbüs etmiş, fakat yakalanmıştı. Süheyl'in kaçması üzerine Hz. Peygamber onu yakalayanın öldürmesini emretmiş; ancak daha sonra kendisi yakalamış, fakat öldürmemiştir.²⁵⁸ Hz. Ömer, Süheyl b. Amr için "Yâ Resûlallah! onun ön dişlerini sökeyim de bir daha senin aleyhinde konuşmaya kalkmasın" şeklinde bir teklifte bulundu. Fakat Hz. Peygamber (s.a) buna razı olmadı. "Ben dişlerini söktürerek ona işkence yapamam. Allah da beni, peygamber olduğum halde dahi, aynı azaba uğratar" şeklinde cevap verdi ve devam etti: "Onun, senin beğeneceğin bir davranışta bulunması da umulur".²⁵⁹ Buyurdu. Hz. Peygamber'in Süheyl'e karşı bu davranışı, esirlere iyi muamele yapması, işkenceye müsaade etmemesi, düşmanını bile İslam'a kazanmayı ve yeri geldiğinde ondan istifade etmeyi hedeflemesi gibi ömrü boyunca sürdürdüğü politikanın çok güzel bir örneğini teşkil etmektedir.

Ebû Süfyan'ın oğlu Amr da esirler arasında bulunuyordu. Onu Ali b. Ebî Talib esir almış, fakat Hz. Peygamber (s.a)'in hissesine düşmüştü.²⁶⁰ Müşrikler Mekke'de esirlerin kurtarılması için fidye tedarikine başladıklarında Ebû Süfyan'a da oğlu Amr'ın fidyelerini ödeyerek kurtarmasını teklif ettiler. Ancak Ebû Süfyan bunu kabul etmedi. "Oğlum Hanzala öldürüldü. Amr için de para vereceğim öyle mi? Canımdan oldum, bir de malımdan mı olayım? Bunu asla yapmayacağım. Muhammed oğlumu gönderinceye kadar elinde bir yıl kalsa dahi para ödemem.

²⁵⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/ 110-111.

²⁵⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*. I/ 105, 117.

²⁵⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/ 107; Süheyl b. Amr Mekke'nin fethinde müslüman olur. Hz. Peygamber'in vefatından sonra, ridde hareketleri meydana geldiği esnada Mekke halkı irtidat etmemekle birlikte şehirde bir iç karışıklık ortaya çıkar. Hatta Mekke Vâlisi Attâb b. Esîd bile korkup saklanır. Bu sırada Süheyl b. Amr bir konuşma yaparak halkı yatıştırır. O, şunları söyler: " Ben biliyorum ki bu din, güneşin doğması ve batması devam ettiği sürece payidar olacaktır. Aranızdan çıkan bu kişi-Ebû Süfyan b. Harb sizi aldatmasın. Benim bildiğim bu meseleyi o da bilir. Ancak Beni Hâşim'e olan kıskançlığı onun kalbini mühürlemiştir. Ben Kureyş'in karada ve denizde en çok ulaşım vasıtaları bulunuyuyum. Liderinize boyun eğiniz. Zekâtlarınızı ona veriniz...". Süheyl'in bu sözleri kulağına gittiğinde Hz. Ömer, onun hakkında Hz. Peygamber'in kendisine söylediği sözleri hatırlar ve "Ben şahadet ederim ki sen Allah'ın Resûlü'sün" demekten kendini alamaz. İbn Hişâm, *Sîre*, II/ 320; Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/176.

²⁶⁰ İbn Hişâm, *Sîre*, II/322.

Bunu ödeyemeyecek durumda değilim. Sizi ödemekte güçlüğe düşürecek bir uygulamanın bana da size de isabet etmesine ve Amr'ın da bu konuda örnek olmasına razı olmam" diyerek fidye vermeyi reddetti. Bu arada Ebû Süfyân başka yollar aramaya başladı. Tam bu sırada Medine'den umre maksadıyla Mekke'ye gelen Sa'd b. Numan ile Münzir b. Amr'ı yakalayıp oğluna karşılık esir etmeyi planladı. Münzir kaçmayı başardı; fakat Sa'd esir alınarak hapse atıldı. Halbuki Mekkeliler umre için gelene dokunmazlardı. Hapise atılan sahabînin yakınları Hz. Peygamber'e gelerek Ebû Süfyân'ın oğlunun Sa'd'a mukabil salıverilmesini istediler. Hz. Peygamber onların bu isteğini yerine getirerek Amr'ı serbest bıraktı. Bunun üzerine Ebû Süfyân da Sa'd'ı serbest bıraktı.²⁶¹ Bu olaydaki tutumundan Hz. Peygamber'in arkadaşlarına düşkünlüğünü, onların hapiste yatmasına ve işkence çekmesine asla gönlünün razı olmadığını, bir sahabîyi Ebû Süfyân'dan alacağı dört bin dirheme kesinlikle değişmediğini göstermektedir.

2. Ganîmetler ve Ganîmet Mallarının Dağıtılması

Ganîmet malları, 150 deve, 10 at, külliyetli miktarda kırmızı kadife, harb âlet ve edevatı, sahtiyân, ev ve giyim eşyasından ibaretti.²⁶²

Hiz. Peygamber (s.a) kimin elinde ganîmet adına ne varsa onu getirmesini emretti. İbn Hişâm Bedir ashabının ganîmetlerin paylaşımı hususunda ihtilâfa düştüklerini ve bu meselenin Hiz. Peygamber'in ganîmetleri eşit bir şekilde paylaşırması sonucu çözüldüğünü bildirir.²⁶³

Muharebenin bitmesinden üç gün sonra Bedir'den ayrılan Hiz. Peygamber (s.a), Medine'ye doğru gelirken, Sifrâ Boğazını geçtikten sonra, Seyer denilen kum tepesindeki bir ağacın altına indi. Orada ganîmet mallarını eşit bir şekilde Müslümanlar arasında taksim etti.²⁶⁴

Hiz. Peygamber, ganîmet malları arasından, Ebû Cehil'in devesini "kumandanlık hakkı" olarak aldı. Süvarilere ikişer hisse, piyadelere birer hisse verdi. İzinli olup

²⁶¹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/ 139; İbn Hişâm, *Sîre*, II/322-323; Taberî, *Tarih*, II/ 466-467.

²⁶² Mahmudov, *Sebep ve Sonuçları Açısından Hiz. Peygamber'in Savaşları*, (Basılmamış Doktora Tezi), s. 76.

²⁶³ İbn Hişâm, *Sîre*, II/309.

²⁶⁴ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/ 99; İbn Hişâm, *Sîre*, II/311; Taberî, *Tarih*, II/ 458-459.

veya vazifeli bulunup Medine'de kalan sekiz kişi ile Bedir'de şehit düşenlere de hisse ayrıldı.²⁶⁵

Münebbih b. Haccâc'ın kılıcı "Zülfikâr" da Hz. Peygamber'in hissesine düştü. Hz. Peygamber Efendimiz, Zülfikâr' ı bilahare Hz. Ali'ye hediye etmiştir.²⁶⁶

3. Bedir'de Şehit Düşen Sahabîler

Bedir'de şehit olan sahabîlerin sayısı 14'tür. Bunlardan 6'sı muhâcirlerden ve 8 tanesi de ensardandır.²⁶⁷

Muhâcirlerden şehit olanlar:

- 1- Mihca' (r.a). (Hz. Ömer (r.a)'ın kölesi)
- 2- Zû'ş-Şimâleyn (r.a).
- 3- Akîl b. Bukeyr (r.a).
- 4- Safvân b. Beyzâ (r.a).
- 5- Umeyr b. Ebî Vakkâs (Sa'd (r.a)'ın kardeşi) (r.a).
- 6- Utbe'nin ayağını ilk düelloda kestiği Ubeyde b. el-Hâris (r.a).

Ensârdan şehit olanlar:

- 7- Umeyr b. el-Hümâm (r.a).
- 8- Muavviz b. Hâris (r.a).
- 9- Avf b. Hâris (r.a).
- 10- Hârise b. Sürâka (r.a).
- 11- Yezid b. el-Hâris (r.a).
- 12- Râfî b. el-Muallâ (r.a).
- 13- Sa'd b. Hayseme (r.a).
- 14- Mübeşşir b. Abdü'l-Münzir (r.a).

²⁶⁵ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/169.

²⁶⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, II/ 312; İbn Sa'd, *Tabakât*, III/567-568.

²⁶⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/145, 147; İbn Hişâm, *Sîre*, II/384-385; İbn Sa'd, *Tabakât*, II/17, 18; Beyhakî, *Delâil*, III/122; Belâzürî, *Ensâb*, III/122.

4. Bedir Savaşı'nda Öldürülen ve Esir Edilen Müşrikler

Kureyş kâfirleri ve onlara bağlı olanlardan yetmiş erkek öldürüldü.²⁶⁸

En meşhur olanları şu kişilerdir:

Hanzala b. Ebî Süfyân, Sahr b. Harb b. Ümeyye, Ubeyde b. Saîd b. el-Asi. Kardeşi: El-Asi b. Saîd, Ukbe b. Ebî Muayt, Asım b. Sabit, Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Velîd b. Utbe, Hâris b. Âmir b. Nevfel, amcasının oğlu: Tuayme b. Adiy esir edilip sonra öldürülmüştür. Zemea b. Esved, oğlu Hâris b. Zemea, kardeşi Akîl b. Esved, amcasının oğlu Ebu'l-Bahterî el-Asi, Nevfel b. Huveylid b. Esed.

Nadr b. Hâris, esir edilip Safrâ'da boynu vurulmuştur. Umeyr b. Osman (Talha b. Ubeydillah'ın amcası), Ebû Cehil b. Hişâm; Muâz b. Amr ile Muavviz b. Afrâ, onu öldürmeye giriştiler. Abdullah b. Mes'ud, onu son nefeslerini verirken buldu. Kafasını kopardı. Kardeşi el-Asî b. Hişâm, Amcalarının oğlu Mes'ud b. Ebî Ümeyye (Mü'minlerin annesi Ümmü Seleme'nin kardeşi), Ebû Kays b. Velîd, (Hâlid b. Velîd'in kardeşi), Amcasının oğlu Ebû Kays b. el-Fakih, Saib b. Ebî Saib, Onun Bedir'de öldürülüp öldürülmediği konusunda ihtilaf vardır. Bedir'de öldürülmediği; aksine sonradan Müslüman olduğu da söylenmiştir. Münebbih b. Haccâc, Oğlu El-Asi b. Münebbih b. Haccâc, Kardeşi Nubeyh, Ümeyye b. Halef, Oğlu Ali b. Ümeyye, Talha b. Ubeydillah'ın kardeşi Mâlik b. Ubeydillah esir edildi. Esir olarak öldü. Ebû Huzeyfe b. Muğîre'nin iki oğlu Huzeyfe ve Hişâm. Bedir gününde, Mahzum oğulları ve onların müşrik müttefiklerinden yirmi dört; Abdu's-Şems ve müttefiklerinden on iki erkeğin esir edildiği ya da öldürüldüğü belirtilmiştir.²⁶⁹

Kureyş Müşriklerinden ve onlara bağlı olarak savaşa katılanlardan yetmiş kişi esir edilmiştir.²⁷⁰

En meşhurları şunlardır:

Mâlik b. Ubeydillah, kardeşi Talha, Huzeyfe b. Ebî Huzeyfe, Mahzum oğullarından 24 kişi, Abdüş's-Şems oğullarından 12 kişi bazıları şu kişilerdir. İbn

²⁶⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/143; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I/244-245; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, I/432.

²⁶⁹ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 149-151

²⁷⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/143; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I/244-245; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, I/433.

Ebî Süfyân, Ebu'l-Âs b. Rebî'. Hâşim oğullarından Abbâs b. Abdi'l-Muttalib, Akîl b. Ebî Tâlib, Nevfel b. Hâris. Abdi Menaf oğullarından es-Sâib b. Abîd, en-Nu'man b. Amr. Abdü'd-Dâr oğullarından Ebû Azîz b. Umeyr, diğer kureyş kabilelerinden es-Sâib b. Ebî Hubeyş, el-Hâris b. Âmir, Hâlid b. Hişâm, Hâlid b. el-Âlem.²⁷¹

5. Bedir Ashabının Üstünlüğü

Rifâa b. Râfi'in Bedir ashabından olan babası Râfi'den rivâyetine göre; Cebrâil (a.s) Hz. Peygamber (s.a)'e gelip: "Bedir ashabının, aranızdaki mevki nasıldır?" diye sormuştu. Hz. Peygamber: "Onlar, Müslümanların üstün kişilerindedir!" buyurdu. Cebrâil (a.s) da: "Meleklerden, Bedir Savaşı'nda bulunanlar da bunun gibidir!" dedi.²⁷²

Hz. Enes (r.a) anlatıyor: "Hârise Bedir Günü şehit oldu. Annesi Hz. Peygamber (s.a)'e gelerek: "Yâ Resûlallah Hârise'nin akıbeti hakkında bana bilgi ver. Cennette ise (yokluğuna) sabrederim. Şayet diğer tarafta ise ne yapayım." dedi.

Hz Peygamber (s.a): "Allah ona rahmet etsin! Veya, o ne güzel yerdedir! Ya da o cennettedir, Firdevs cennetindedir!" buyurdu.²⁷³

Hz. Ali (r.a) anlatıyor: Resûlullah beni, Ebû Mersed'i, Zübeyr b. Avvam'ı ve mikdâd'ı (hepimizde atlı idik) bir şeftali bahçesinde olan bir müşrik kadını yakalamak üzere gönderdi. Kadının üzerinde Hâtıb'dan (Hâtıb b. Ebî Beltea' (r.a)) müşriklere yazılmış bir mektup olduğunu ve o mektubu almamızı istadi. Kadını Resûlullah'ın söylediği yerde yakaladık.

Kadına: "Mektup nerde?" dedik.

Kadın: "Bende mektup yok" dedi. Devesini çöktürdük. Devedeki eşyaları aradık, ama mektubu bulamadık. Kendi aramızda "Resûlullah yalan söylemez" dedik.

Kadına: "Ya mektubu çıkartacaksın, ya da üzerindeki giysileri soyacağız." dedik. Kadının dış elbisesine doğru elimi uzatınca kadın sakladığı mektubu çıkardı.

²⁷¹ İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, I/433.

²⁷² İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî, Meğâzî*, 11, IX/56; İbnü'l-Esîr, *Usdu'l-Gâbe*, II/ 226; İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-eser*, I/ 435.

²⁷³ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî, Meğâzî*, 9, IX/45.

Hâtıb'ı da alıp Resûlullah'ın huzuruna geldik.

Hz. Ömer(r.a): “Yâ Resûlallah (izin ver) Allah'a ve Resûlüne hainlik eden bu kişinin boynunu vurayım.” dedi.

Hz. Peygamber (s.a) Hâtıb'a: “Neden böyle bir şey yaptın?” diye sordu.

Hâtıb: “Ben Allah'a ve Resûlü'ne inanan biriyim. Ancak kavmime bir iyilik yapmak istedim. Böylece Allah ailemi ve malımı korusun. Kavmim içerisinde ailemi ve malımı koruyacak kimse yok.” dedi.

Hz. Peygamber (s.a): Hâtıb doğru söylüyor. Onun hakkında hayırdan başka bir şey söylemeyin.” dedi.

Hz. Ömer (r.a): “O, Allah'a Resûlü'ne ve müminlere hâinlik etti. Boynunu vur(alım).” dedi.

Hz. Peygamber (s.a): “(Hâtıb) Bedir ehlinden değil midir? Bilmez misin ki Allah (c.c) bedir ehli hakkında şöyle buyurmuştur: “İstediginizi yapın. Sizin için cennet vacip olmuştur. Veya sizler bağışlandınız.” Bu durum karşısında Hz. Ömer (r.a)'ın gözlerinden yaşlar süzüldü. Şöyle dedi: “Allah ve resûlü daha iyi bilir.”²⁷⁴

Hz. Câbir (r.a)'dan şöyle rivayet edilmiştir: “Hâtıb b. Ebî Beltea'(r.a)'ın bir kölesi vardı. Hâtıb'ı şikâyet etmek üzere Resûlullah'a geldi.

Köle: “Yâ Resûlallah Hâtıb kesinlikle cehennemliktir.” dedi.

Hz. Peygamber (s.a): Yalan konuştun. O cehenneme girmeyecektir. Çünkü hem Bedir'de hem de Hudeybiye'de bulunmuştur.”²⁷⁵ dedi.

6. Savaşa Katılanlar

Hz. Muhammed Mustafâ (s.a)

Abbâs b. Âmir.

Abbâd b. Bîşr.

Abbâd b. Kays.

Abbâd b. Kays b. Abese.

²⁷⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî, Meğâzî*, 9, IX/45; Beyhakî, *Delâil*, III/152-153.

²⁷⁵ Beyhakî, *Delâil*, III/153.

Abbâd b. el-Haşhaş.

Abdullah b. Âmir.

Abdullah b. Abdillâh b. Übey b. Selûl.

Abdullah b. Abdi'l-Esed (Bedir şehidi).

Abdullah b. Abdimenâf.

Abdullah b. Abbâs.

Abdullah b. Ümeyye.

Abdullah b. Sâlebe.

Abdullah b. Cahş el-Esedî.

Abdullah b. Cübeyr b. Nu'mân.

Abdullah b. el-Ced.

Abdullah b. Hak es-Saîdî.

Abdullah b. el-Hamir.

Abdullah b. Rebî' b. Kays

Abdullah b. Ravaha.

Abdullah b. Zeyd b. Abdi'r-Rabbih.

Abdullah b. Sürâka.

Abdullah b. Seleme.

Abdullah b. Sehl.

Abdullah b. Süheyl b. Amr (Mekke'den zorla Bedre getirilirken kaçıp Müslümanların safına katıldı).

Abdullah b. Târik.

Abdullah b. Urfuta.

Abdullah b. Mahrame.

Abdullah b. Mes'ud.

Abdullah b. Maz'un.

Abdullah b. Nu'mân.

Abdullah b. Enîse.

Abdurrahman b. Cubr.

Abdurrahman b. Abdullah.

Abdurrahman b. Avf.

Abs b. Âmir.

Adiy b. Ebî'z-Zağba' (Efendimizin Casus olarak gönderdiği zat).

Âkil b. Bükeyr.

Ali b. Ebî Tâlib.

Ammar b. Yâsir.

Ammar b. Hazm.

Amr b. Sâlebe.

Amr b. el-Hâris.

Amr b. Sürâka.

Amr b. Ebî Şerh.

Amr b. Talk.

Amr b. Cumuh.

Amr b. Kays b. Zeyd.

Amr b. Kays b. Mâlik.

Amr b. Âmir b. el-Hâris.

Amr b. Mâbed.

Amr b. Muaz el-Evsî

Âmir b. Bukeyr.

Âmir b. Ümeyye b. Zeyd.

Âmir b. El-Hâris el-Fîhrî.

Âmir b. Rebâa.

Âmir b. Seleme b. Âmir.

Âmir b. Abdillâh Ebû Ubeyde b. Cerrâh.

Âmir b. Fûheyre

Âmir b. Mahled en-Neccârî.

Antere.

Âsım b. Sâbit el-Ensârî.

Âsım b. Adiy (Efendimiz onu Ravha'dan geri yolladı).

Âsım b. Kays b. Sâbit.

Atıyye b. Nüveyre.

Avf b. El-Hâris b. Rifâa (Bedir şehidi).

Azîz b. Maid el-Hazrecî.

Bahhas b. Sâlebe.

Besbes b. Amr b. Sâlebe.

Bişr b. Bera el-Hazrecî.

Beşir b. Sa'd b. Sâlebe el-Hazrecî (Nu'mân b. Beşir'in babası).

Beşir b. Abdi'l-Münzir el-Evsî.

Büceyr b. Ebî Büzeyr.

Câbir b. Halid b. Mes'ud en-Neccârî.

Câbir b. Abdillah.

Câbir b. Sahr.

Cübeyr b. Atik es-Selemlî.

Cübeyr b. İyâs el-Hazrecî.

Dahhâk b. Hârise.

Dahhâk b. Abd-i Amr.

Damra b. Amr.

Dumra b. Ka'b b. Amr.

Ebû Bekir es-Sıddık.

Ebû Habbe b. Sâbit.

Ebû Lübâbe.

Ebû Abs b. Cebr.

Ebû Sebre.

Ebû Huzeyfe b. Mihşem.

Ebû Maşiy Süveyd b. Maşiy.

Ebû Bürde b. Niyâr.

Ebû Müleyh b. Ez'ar.

Ebû Kebşe.

Ebû Mersed Kennâz b. Husayn.

Ebû Sinân b. Mihsân.

Ebû Câbir Abdullah b. Amr.

Enes b. Katâde.

Enes b. Mâlik.

Enes b. Muâz b. Enes.

Enese (Hz. Peygamberin azatlısı)

Erkam b. Ebîl Erkam.

Es'ad b. Yezid.

Esved b. Zeyd b. Sâlebe.

Esîr b. Amr el-Ensârî.

Evs b. Sâbit b. Münzir (Hassân b. Sâbit'in kardeşi).

Evs b. Havli el-Hazrecî.

Evs b. Samit el-Hazrecî.

Fakîhe b. Bişr.

Ferve b. Amr.

Habbâb b. el-Erett.

Habbâb Utbe b. Gazva'nın kölesi

Habîb b. Esved.

Hâlid b. Zeyd. (Ebû Eyyûb el-Ensârî)

Hâlid b. Bükeyr.

Hâlid b. Kays b. Mâlik el-Ensârî.

Hâlid b. Kays b. Nu'mân.

Halîfe b. Adiy el-Hazrecî.

Hallâd b. Rafî'.

Hallâd b. Süveyd.

Hallâd b. Amr b. Cumuh.

Hamza b. Abdi'l-Muttalib. Hz. Peygamber (s.a)'in amcası.

Hânî b. Niyâr.

Hâris b. Enes el-Hazrecî.

Hâris b. Evs b. Muâz el-Evsî.

Hâris b. Hatıb b. Amr (Efendimiz bunu da geri göndermişti).

Hâris b. Hazeme b. Adiy.

Hâris b. Summe el-Hazrecî (Yaralanıp yoldan geri döndü).

Hâris b. Arfece.

Hâris b. Kays.

Hâris b. Nu'mân el-Ensârî.

Hârise b. Sürâka en-Neccârî.

Hârise b. Nu'mân el-Ensârî.

Hârice b. el-Hamîr el-Eşcaî.

Hârice b. Zeyd el-Hazrecî.

Hâtıb b. Ebî Beka'.

Hâtıb b. Amr b. Ubeyd.

Huvât b. Cübeyr (hisse verildi ama ma'zereti sebebiyle katılmadı).

Havli b. Ebî Havlî.

Hilâl b. Ümeyye.

Hilâl b. Muallâ.

Hubâb b. Münzir el-Hazrecî.

Hureys b. Zeyd el-Ensârî.

Husayn b. el-Hâris.

Huneys b. Huzafê es-Sehmî.

Isme b. Husayn.

İtbân b. Mâlik.

İyâz b. Ebî Züheyr.

İyâz b. Ganem.

İyâz b. Bükeyr.

Ka'b b. Amr.

Ka'b b. Cümûh.

Ka'b b. Zeyd.

Katâde b. Nu'mân.

Kays b. es-Seken.

Kays b. Ebî Sa'sa'a.

Kays b. Muhsin.

Kays b. Mahled en-Neccârî.

Kudâme b. Maz'un.

Kutbe b. Âmir.

Mâbed b. Abbud b. Kuşeyr.

Mâbed b. Kays.

Mâlik b. Dahşem.

Mâlik b. Ebî Havlî.

Mâlik b. Rebîa.

Mâlik b. Kudâme.

Mâlik b. Mes'ud.

Mâlik b. Sâbit.

Ma'kil b. Münzir.

Ma'mer b. el-Hâris.

Ma'n b. Adiy.

Mihca' (Hz. Ömer'in kölesi)

Melil b. Vebra.

Mersed b. Ebî Mersed.

Mes'ud b. Evs.

Mes'ud b. Halde.

Mes'ud b. Rebîa.

Mes'ud b. Sa'd.

Mes'ud b. Sa'd el-Hazrecî.

Mistak b. Esâse.

Mikdâd b. Amr.

Mübeşşir b. Abdi'l-Münzir. (Bedir şehidi).

Mücezzir b. Ziyâd.

Muharriz b. Âmir.

Muharriz b. Nadle.

Muhammed b. Mesleme.

Müdlîc b. Amr.

Mus'ab b. Umeyr.

Muâz b. Mâed.
 Muâz b. el-Hâris.
 Muâz b. Amr b. Cumuh.
 Muattib b. Ubeyd.
 Muattib b. Avf.
 Muattib b. Kuşeyr el-Kaysî.
 Muavviz b. el-Hâris.
 Muavviz b. Amr.
 Münzir b. Kudame.
 Münzir b. Amr.
 Münzir b. Muhammed b. Ukbe.

Nasr b. el-Hâris.
 Nevfel b. Ubeydillah b. Nadle.
 Nu'mân b. Abdi Amr.
 Nu'mân b. Amr b. Rifâa.
 Nu'mân b. el-Asr.
 Nu'mân b. Mâlik.
 Nu'mân b. Yesâr.

Osmân b. Affân (Efendimizin damadı. Hanımının hastalığı sebebiyle Bedir'e katılmadıysa da hisse aldı).

Osmân b. Maz'ûn.

Ömer b. el-Hattâb.
 Ömer b. Amr b. İyas.

Rahîle b. Sâlebe.
 Râfi' b. Hâris el-Evsî.
 Râfi' b. Ancede.
 Râfi' b. Muallâ.
 Râfi' b. İyas.
 Rifâ'a b. Rafi ez-Zürakî.

- Rifâ'a b. Abdi'l-münzir.
- Rifâ'a b. Amr b. Zeyd el-Hazrecî.
- Rebîa b. Rafi'.
- Rebîa b. Eksem.
- Sâbit b. Akran b. Sâlebe.
- Sâbit b. Sâlebe.
- Sâbit b. Hâlid en-Neccârî.
- Sâbit b. Amr b. Zeyd en Neccârî.
- Sâbit b. Hezzâl el-Hazrecî.
- Sa'd b. Hamle.
- Sa'd b. Ebî Vakkâs.
- Sa'd b. Hayseme (Bedir şehidi.).
- Sa'd b. Mâlik (Hastalanıp yola çıkacağında vefat etti).
- Sa'd b. Muâz el-Evsî.
- Sa'd b. Osmân Ebû Ubâde.
- Sa'd b. Süheyl en-Neccârî.
- Sa'd b. Rebî (Bedir şehidi).
- Sa'd b. Ubâde el-Hazrecî.
- Sa'd b. Ubeyd el-Ensârî.
- Sa'd b. Zeyd b. Fâkihe.
- Sa'd b. Zeyd b. Mâlik.
- Safvân b. Vehb b. Rebîa.
- Sahr b. Ümeyye.
- Saîb b. Osmân b. Maz'un.
- Saîd b. Zeyd b. Amr (Hz. Ömer'in amcaoğlu Şam'da olduğu için katılamayıp hisse aldı).
- Sakit b. Amr.
- Sâlebe b. Amr b. Muhsin el-Hazrecî.
- Sâlebe b. Amr b. Ubeyd en-Neccârî.
- Sâlebe b. Anme b. Adiy el-Hazrecî.
- Sâlebe b. Hâtıb b. Amr.
- Sâlim b. Ganem.

Sâlim b. Ma'kil.
 Sâlim b. Umeyr.
 Sehl b. Atîk.
 Sehl b. Hanif.
 Sehl b. Kays.
 Seleme b. Eslem.
 Seleme b. Sâbit.
 Seleme b. Selâme.
 Sevâd b. Aziyye.
 Sevâd b. Züreyk b. Zeyd.
 Simâk b. Evs b. Hırsa.
 Simâk b. Sa'd.
 Sinân b. Ebî Sinan.
 Sinân b. Sayfi es-Selemî.
 Suheyb b. Sinân - er-Rûmî.
 Sübey' b. Kays.
 Süfyân b. Bişr.
 Süheyl b. Kays.
 Süheyl b. Râfi'.
 Süheyl b. Vehb el-Fihri.
 Süleym b. Amr.
 Süleym b. Hâris.
 Süleym b. Mihran.
 Sürâka b. Amr.
 Sürâka b. Ka'b.
 Süveybit b. Sa'd.
 Süveyd b. Mahşû.

 Şemmâs b. Osman el-Mahzûmî.
 Şücâ' b. Vehb b. Rebîa.
 Şükrân (Hz. Peygamber (s.a)'ın kölesi)

Talha b. Ubeydillah.

Temim b. Yeâr b. Kays b. Adiy.

Temim adlı bir köle (Hıraş b. Summe'nin kölesi).

Tufeyl b. Hâris.

Tufeyl b. Mâlik.

Tufeyl b. Numân.

Tufeyl b. Umeyr.

Ubâde b. Kays b. Ka'b.

Ubâde b. Sâmit.

Ubey b. Ka'b.

Ubeyd b. Âmir.

Ubeyd b. Ebî Teyyihân.

Ubeyd b. Ebî Ubeyd (Bedir'de düello için ortaya ilk atılan üçlüden biri yaralanıp harp sonrası şehit oldu).

Ubeyd b. Sâlebe.

Ukbe b. Âmir.

Ukbe b. Amr Ebû Mes'ud.

Ukbe b. Osman.

Ukbe b. Vehb b. Kelde.

Ukbe b. Vehb b. Rebîa.

Ukkaşe b. Muhsin.

Umeyr b. Âmir b. Mâlik.

Umeyr b. Avf.

Umeyr b. el-Hâris.

Umeyr b. el-Hammam (Bedir'de şehit oldu).

Umeyr b. Hiram.

Umeyr b. Mâlik (Bedir şehidi).

Useyme.

Utbe b. Abdillâh b. Sahr.

Utbe b. Gazvân.

Utbe b. Rebîa.

Uveym b. Sâide.

Vâkîd b. Abdillâh.

Varaka b. İyas b. Amr.

Vedîa b. Amr.

Vehb b. Sa'd.

Yezîd b. Âmir b. Hadide.

Yezîd b. el-Ahnes (Bu zat, babası ve oğlu ile Bedir'de şehit oldu).

Yezîd b. Hâris b. Kays (Bedir'de şehit oldu).

Yezîd b. Münzir b. Sarh.²⁷⁶

Zâhir b. Râfi' el-Evsî.

Zekvân b. Abd-i Kays el-Hazrecî.

Zeyd b. Eslem b. Sâlebe.

Zeyd b. Hârise (Efendimizin azatlısı).

Zeyd b. Hattâb (Hz. Ömer'in kardeşi).

Zeyd b. Müzeyyen.

Zeyd b. Sehl b. Esved el-Ensârî.

Zeyd b. Vedîa.

Ziyâd b. Amr.

Ziyâd b. Lebîd.

Zu'-Şimâleyn (asıl adı Umeyr'dir).

Zübeyr b. el-Avvam.²⁷⁷

²⁷⁶ Zehebî, *Tarihü'l İslam*, III/142-151

²⁷⁷ Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/85-97.

IV. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI'NIN YANKILARI VE BEDİR SAVAŞI HAKKINDA SÖYLENEN ŞİİRLER

1. Savaş Sonucunun Yankıları

Bedir Savaşı'nın en önemli sonuçlarından biri Uhud Savaşı'na sebep olmasıdır. Mekke müşrikleri yenilgi haberini alınca büyük üzüntüye kapıldılar. Ebû Cehil'in yerine Ebû Süfyân'ı başkanlığa getirerek hep birlikte Müslümanlardan intikam almak için yemin ettiler ve derhal faaliyete başladılar.²⁷⁸

a. Bedir Zaferinin Mekke'de Etkisi

Bozgun haberi Mekke'de çok çabuk duyuldu. Kureyş Müşriklerinin Bedir'de hezimete uğradıklarını Mekke'ye gelip ilk haber veren kimse, Haysumân b. Abdullah'tı. Ona: “Neler oldu?” diye sordular. Haysumân da: “Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Ebu'l-Hakem b. Hişâm (Ebû Cehil), Ümeyye b. Halef, Zem'a b. Esved, Nübeyh b. Haccâc öldürüldü” diyerek öldürülen diğer kureyş ileri gelenlerini birer birer sayınca, Hicr'de oturmakta olan Safvân b. Ümeyye: “Vallahi, bunun akli yerinde ise beni de sorun bakalım Ben neredeyim!” diyerek duyduklarına inanmadığını dile getirmeye çalıştı.

Bunun üzerine oradakiler: “Safvân şuan ne yapıyor?” dediler.

Haysumân da: “İşte şurada Hicr'de oturuyor. Ben Vallahi onun babası ve kardeşi öldürülürken gördüm” dedi.²⁷⁹

Mekke'de yaşanan tam anlamıyla bir şoktu. Bir türlü gerçekleşeni anlayamadılar, sonucu kabullenemediler. Sonuca inanamıyor, akıllarına sığdıramıyorlardı. Mekke bir anda neredeyse bütün ileri gelenlerini kaybetmişti. Şehir Devleti adeta başsız kalmıştı. Bütün Mekke'yi bir mâtem havası sardı. Birçok kişinin intikam yeminleri ettiği duyuluyordu. Ebû Süfyân tüm Mekke'de sözü dinlenecek tek kişi olarak kontrolü eline aldı. Halkı toplayarak: “Ey Kureyş

²⁷⁸ Sarıçam, İbrahim, *Hiz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 167, Ankara, 2005.

²⁷⁹ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/185.

topluluğu! Ölenleriniz için ağlamayın. Onlar için ne ağıtçılar ağlasın, ne de bir şair onlar için mersiyeler söyleyip yakınlarını ağlatsın. Sabırlı olun. Çünkü siz onlar için feryatlar edip ağladığınız zaman öfkenizi kaybeder, Muhammed ve adamlarına karşı yumuşarsınız. Ayrıca feryat ve ağıt haberleriniz Muhammed ve adamlarına ulaşırsa onları sevindirmiş olursunuz. Onların sevinmesi ise daha büyük yenilgidir. Muhammed'le çarpışıp öcünüzü alıncaya kadar size koku ve kadın haram olmalıdır.²⁸⁰ dedi. Ebû Süfyân'ın eşi Hint, Bedir'de babasını, kardeşini, amcasını, kuzenini kaybetmiş olmasına rağmen ağlamadı, kinini ağıtıyla yumuşatmadı. Yaşanan yenilgiyle ilgili düşüncelerini açıklarken Uhud'un haberini verir gibiydi. “Vallahi Muhammed ve adamlarıyla savaşım intikamımızı alıncaya kadar güzel koku sürünmeyeceğim. Vallahi ağlamakla hüznümün azalacağını bilsem ağlardım. Benim hüznüm ancak Muhammed ve adamlarının öldürüldüğünü görmekle azalır.”²⁸¹

Ebû Süfyân, andını yerine getirmek ve intikam almak maksadıyla Bedir Gazvesi'nden iki buçuk ay kadar sonra 200 kişilik silahlı bir birlikle Medine'ye doğru hareket etti. Gece vakti Nadîr oğulları Yahûdîlerinden selâm b. Mişkem'e misafir oldu. Medine üzerine hücum etmeye cesaret edemediğinden dış mahallelere saldırdı. Bir hurma bahçesinde çalışan iki Müslümanı öldürdü. Tarlayı da ateşe vererek kaçtı. Hz. Peygamber olayı öğrenir öğrenmez 30 süvari ve 20 yayadan oluşan bir askerî birlikle Ebû Süfyân'ın peşine düştü. Ancak düşman birliği Müslümanlarla savaşı göze alamadığından kaçtı. Ebû Süfyân bu sefere çıkarken yanına erzak olarak kavrulmuş un (sevîk) almıştı. Kaçarken ağırlık teşkil eden bu unlardan bir kısmını attı. Kavrulmuş una nispetle bu sefere “Sevîk Gazvesi” denilmiştir.²⁸²

Ebû Leheb muhtemelen sağlık problemleri nedeniyle orduya katılamamış, kendi yerine Âsi b. Hişâm'ı donatıp, orduya katmıştı. Ordusunun yenilgisi Mekke'ye ulaşınca inanamadı. Bütün dostlarını kaybetmeyi kabullenemedi. Üzüntüsünden perişan oldu. Mekke ordusunun yenildiğini duyduktan bir hafta sonra üzüntüsünden öldü. Yakınları bulaşıcı bir hastalıktan öldüğünü sanıyorlardı. Hastalığın kendilerine

²⁸⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/90; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/188.

²⁸¹ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/92-93; Köksal, *İslam Tarihi, Medine Devri*, II/189.

²⁸² Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s. 167.

de bulaşacağı korkusuyla kimse cesedine yaklaşmadı. Cesedi şişip, koktu. Hiç kimse eve giremedi. Oğulları, üzerine su döküp, kokuyu azaltarak babalarının cesedine ancak yaklaşabildiler. Sonra sürükleyerek götürüp bir çukura gömdüler,²⁸³ İslâm'ın azgın ve zorba düşmanı Ebû Leheb Bedir'e katılmadı, ama diğer müşrik dostları gibi o da Bedir Savaşı'nda öldürülmüş gibi oldu.

b. Bedir Zaferinin Medine'de Etkisi

Hz. Peygamber (s.a) Abdullah b. Revâha ile Zeyd b. Hârise'yi Medine'ye müjdeci olarak gönderdi. Abdullah b. Revâha Medine'nin Âliye tarafına Amr b. Avf, Hatme, Vâil, Vâkîf oğulları Kureyza ve Nâdir'lerin oturduğu semte doğru ayrıldı. “Ey Ensâr Cemaati! Müjdelerim size! Resûlullah selâmettedir! Müşrikler, öldürüldüler ve esir edildiler! Rebîa'nın oğulları, Haccâc'ın oğulları, Ebû Cehil öldürüldü! Zem'a b. Esved, Umeyye b. Halef öldürüldü. Süheyl b. Amr esir edildi. Esirler arasında soylu kişiler, ileri gelenler var!” diyerek seslenmeye başladı.

Abdullah b. Revâha, Ensâr mahallelerini ev ev dolaşip onlara zaferi müjdeledi. Çocuklar, sevinçlerinden hoplayıp zıplıyorlar, Abdullah b. Revâha'nın söylediklerini tekrarlıyorlardı.

Zeyd b. Hârise, Hz. Peygamberin devesi Kasva'nın üzerinde Medine'ye girip Musallaya geldiği zaman: “Rebîa'nın oğulları Utbe ve Şeybe, Haccâc'ın oğulları Nübeyh ve Münebbih, Ebû Cehil, Zem'a b. Esved, Umeyye b. Halef öldürüldüler! Süheyl b. Amr esir edildi! Esirler arasında soylu kişiler, ileri gelenler var!” diyerek bağırdı.²⁸⁴

Halktan bazıları, Zeyd'in söylediklerine pek inanmıyor, Müslümanların büyük bir hezimete uğramış olmasından korkuyorlardı.

Münâfiklar, Üsâme b. Zeyd'e “Adaminiz (Peygamberiniz) ve onunla birlikte bulunanlar öldürüldüler!” dediler. Üsâme babasının etrafı tenhalaşınca yanına gelerek: “Söylediklerin doğru mudur babacığım?” diye sordu.

Zeyd de: “Evet vallahi doğrudur, yavrucuğum” dedi.

²⁸³ Beyhakî, *Delâil*, III/146; Taberî, *Tarih*, II/40.

²⁸⁴ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/177; Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s. 189.

Bunun üzerine Üsâme o münâfikların yanına gelip: “Sen Müslümanlar hakkında halkı sarsmak, fitneye düşürmek istiyorsun. Hz Peygamber gelince senin boynunu vurduracağım” dedi.

Bu sefer münâfik: “Ben o sözleri öyle konuşulurken halktan işittim.” Dedi.

Münâfiklardan biri de, Medine Vâlisi Ebû Lübâbe’ye “ Adamlarınız öyle dağıldılar ki, artık onlar, bir daha bir araya toplanamazlar! Ali ve arkadaşları da, öldürüldüler. Muhammed ve ashâbı öldürüldüler! Muhammed’in öldürüldüğünü bu devesinden biliyoruz. Zeyd korkusundan ne söylediğini bilmiyor! Kendisi geldi Muhammed de, sağ olsaydı, gelirdi!” dedi.

Ebû Lübâbe ona: “Allah, senin sözünü yalanlayacaktır!” dedi.²⁸⁵

Bedir zaferi Müslümanları sevindirirken, münafıkları ve Yahudileri öfkelenirdi. Münâfiklar Müslümanların Bedir’de yenilgiye uğrayacaklarına inanıyorlardı. Fakat umdukları gerçekleşmemiş ve Müslümanlar Medine’ye zaferle dönmüşlerdi. Bu durum münafıkları korkuttu. Kendilerine yönelik muhtemel bir tehlikeyi önlemek için Müslüman olduklarını daha açıktan ve yoğun olarak ifade etmek ihtiyacı hissettiler. ‘Bu savaş, zafer ve gücün Müslümanlara ait olacağını gösteriyor.’²⁸⁶ diyerek, nasıl bir konumda olmaları gerektiğiyle ilgili değerlendirmelerde bulundular. Böylelikle İslam’ın hâkim olacağı gelecek günlere hazırlık yapıyorlardı. Fakat fırsatını buldukça bazen açıktan, ama çoğu zaman gizlice, dedikodu meclislerinde Müslümanları aşağılamaktan, İslâm’la ve Müslümanlarla alay etmekten de geri durmadılar. Mekkeli bazı müşriklerin İslam’ı ve Müslümanları hicveden şiirlerini söylemekten büyük keyif alıyorlardı. Onların bu durumlarına Yahudiler de ortak oldular. Fırsatını buldukça hicivleriyle Müslümanları aşağılamaya çalıştılar. Müşrik ve Yahudi şairler İslam ve Müslümanları aşağılayan yeni şiirler yazmaktan geri durmuyorlardı. Her ne kadar Hz. Ali ve Hz. Hamza bu hicivlere karşı İslam’ı ve Müslümanları öven ve Müşrikleri aşağılayan şiirler söylemişlerse de, bu konuda Hassân b. Sâbit’in ayrıcalıklı bir yeri vardı. O, Hz. Peygamber’in övgüsünü alan şiirleriyle İslam’ın ve Müslümanların temsilciliğini yaptı. Düşmanın olumsuz propagandasına en uygun cevapları verdi.

²⁸⁵ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/177-178.

²⁸⁶ Köksal, *İslâm Tarihi-Medine Devri*, II/208.

Bedir esirleri elleri boyunlarına bağlı olarak Medine'ye getirildikleri zaman, Yüce Allah, bununla Medine'deki müşrik, münafık olanlarla Yahudileri zillete uğrattı.²⁸⁷

Bedir savaşında Müşriklerin en azılılarından birçokları öldürülünce, Abdullah b. Ubey b. Selûl ile Medinelî Müşriklerden onunla birlikte hareket edenler: "Artık, bu zafer ve galebenin üstünlüğün Hz. Peygambere yöneldiğini açıkça gösteren bir vakiyedir!" demişler, Hz. Peygamber (s.a)'e İslamiyet üzere bey'at etmek zorunda kalmışlardır.²⁸⁸

c. Yahudilerin Tepkileri

Zeyd b. Hârise ile Abdullah b. Revâha, Kureyş Müşriklerinden Bedir'de öldürülenleri Medine'de yüksek sesle birer birer ilân edince, Yahudilerden Ka'b b. Eşref: "Yazıklar olsun size! Bu haber doğru olabilir mi? Muhammed şu adamların, isimlerini andıkları, Arapların eşrâfi ve insanların lideri olan kişileri, gerçekten öldürmüş olabileceğini zanneder misiniz? Eğer Muhammed bu kadar insanı öldürmüş ise artık bizim için yerin altı, üstünden hayırlıdır." demiş. Verilen haberin doğruluğunu anlayınca da, çıkıp Mekke'ye gitmiş, Muttalib b. Ebî Vedâa'nın evine gitmişti.

Ka'b Bedir'de öldürülüp kör kuyuya atılan Müşrikler üzerine mersiyeler söyleyerek ağlamış, ağlatmış, Mekkelileri Hz. Peygamber aleyhine ayaklandırmaya çalışmıştı.²⁸⁹

Yahudiler, Hz. Zeyd b. Hârise'nin Hz. Peygamberin devesin üzerinde gelmesini Müslümanların hezimete uğramış olduğunu düşünerek: "Muhammed sağ olsaydı Zeyd gelmezdi" diyorlardı.²⁹⁰

Müşriklerden alınan esirlerin elleri boyunlarında bağlı olarak Medine'ye gelmeleri, Medine'deki Müşrik münâfıklarla Yahudileri sindirdi.

Hatta Yahudiler, aralarında : "Sıfatlarını kitabımızda bulduğumuz zât budur.

²⁸⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, I/121.

²⁸⁸ Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, IX/ 10; Kurtubî, *Tefsir*, II/ 72-73; İbn Kesîr, *Tefsir*, I/435-436.

²⁸⁹ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/177-178.

²⁹⁰ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/178

Artık bundan sonra ona karşı durulmaz. Hep O üstünlük sağlar galip gelir.” Demelerine rağmen, kıskançlığa ve sataşmaya başladılar: “Muhammed, vuruşmayı iyi bilenlerle karşılaşmadı. Eğer bizimle karşılaşacak olursa, bizim vuruşmamızın hiçbir kimseye benzemediğini görecektir.” Dediler. Aradaki mevcut anlaşmayı da bozdular.²⁹¹

2. Sahabîlerin Bedir Gazvesi Hakkında Okudukları Şiirler

a. Hz. Hamza b. Abdülmuttalib’in Şiiri²⁹²

Görmedin mi o olayı ki, tarihte eşine pek az rastlanır.
 Yok oluşa varan o sonucun apaçık sebepleri vardır.
 Olay, kavmin helakinden halka sonuç doğurmadı.
 Akraba hukukunu çiğneyip küfrü tavsiye ederek yok oldular.
 Topladıkları ordularla Bedîr'e doğru hareket ettikleri akşam,
 Bedirde asla kapanmayacak bir kuyuda rehin kaldılar.
 Biz, başkasının değil, kervanın peşine düşmüştük, ne var ki,
 Onlar bize geldiler ve bir yeme kader bizi buluşturdu.
 Karşılaşınca geri dönüp kaçmadık, aksine,
 Ucu doğrultulmuş mızraklarla (düşmana) vurduk.
 Öyle kılıç darbeleri indirdik ki tepelerine,
 Keskin uçları kelleleri bedenlerden ayırıyordu.
 Eşi ve benzeri görülmemiş o kılıçlar,
 Pırıl pırıl parlıyordu.
 Asi Utbe yi de Şeybe yi de orada,
 Kuyuya atılan ölümler arasında bıraktık.
 Amr da orada kalan ölümler arasında kaldı.
 Ağıtçı kadınların, Lüey b. Galib'in değerli kadınlarının yakaları,
 Amr İçin parçalandı, kadınlar yukarılara çıktılar.
 Onlar sapıklıklarıyla öldürülmüş bulunan bir kavimdir.
 Yardımdan mahrum bir şekilde sancaklarını bırakıp kaçtılar.

²⁹¹ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, II/207.

²⁹² İbn Hişâm, *Sîre*, II/8-10; Süheylî, *Ravdü'l-Unf*, 184-85-86; İbn Seyyidi'n-Nas, *Uyûnu'l-Eser*, I/436.

Zira o, sapıklığın alameti olan bir sancak idi.
 Peşinden gidenleri iblis yönlendiriyordu.
 Ama onlara hıyanet etti, zaten o iğrenç (şeytan) hep hıyanet ederdi.
 Olayın vahametini apaçık görünce kendilerine dedi kî:
 “Ben sizden uzağım. Bu gün sabredecek gücüm yoktur.
 Ben sizin göremediklerinizi görmekteyim.
 Allah'ın azabından korkuyorum; zira Allah her zaman galiptir.”

b. Hz. Ali b. Ebî Tâlib'in Şiiri²⁹³

Görmedin mi? Kudret ve lütuf sahibi olarak Yüce Allah,
 Resûl'üne ihsanda bulundu.
 Kâfirleri zillet yurduna kondurdu da,
 Kâh esarete, kâh katliama, maruz kalarak rezil oldular.
 Allah'ın Resûl'ü ise büyük yardım gördü.
 Zaten Resûlullah adâleti temin için gönderilmişti.
 O, Allah katından indirilen ve hakkı batıldan ayıran Furkan'ı getirdi.
 Akıl sahipleri için onun âyetleri apaçıktır.
 Ona kesin inanan kavimler, Allah 'a hamd olsun, bir çatı altında birleştiler.
 İnkâr eden kavimlere gelince, onların kalpleri haktan uzaklaştı.
 Arşın sahibi onları fesat içinde fesada dü-çar etti.
 Bedir günü kendilerini Peygamberine ve öfkeli bir kavme teslim etti.
 Onlar İse yapılabileceğin en iyisini yaptılar.
 Elllerinde hafif, kılıçlarla geldiler, ama onlara karşı sadık olmadılar.
 Daha önce onlara cilalama ve parlatma sözü vermişlerdi.
 Arkalarında nice hamiyet sahibi genci,
 Cesaret timsali büyüğü olu olarak bıraktılar.
 Sabahlara kadar onlar için ağıtçı kadınların gözlerinden,
 Kâh sağanak, kâh hafif yağmur gibi yaşlar boşalıyordu.
 Ağıtçı kadınlar, haddi asan Utbe'ye, oğluna ve Şeybe'ye ağlıyorlardı.
 Ebû Cehil'e ayağı kesik (Esved b. Abdülesed)'e de yas tutuyorlardı.
 Kendisine ağıt yakılanlar arasında İbn Ced'an da vardı.

²⁹³ Süheylî, *Ravdü'l-Unf*, 187.

Üzerlerinde yas elbiseleri, hüzünle sevgiliyi yitirmenin acısını çekiyorlardı.
 Onlardan Bedir kuyusuna atılanlar arasında savaşlarda ve dar günlerde,
 Kahramanlık gösteren bir gürhün da bulunduğunu görürsün.
 İçlerinden azgın olan, onlardan çağırdıklarını çağırdı.
 Çağrısına icabet eden etti.
 Ancak o azgın kişinin ulaşması güç hedefleri vardı.
 Cehennem yurdunda kendilerini meşgul eden,
 En meşgaleli işle uğraşmaktan dolayı,
 Artık şamata ve düşmanlığa fırsat bulamadılar.

c. Hz. Hassân b. Sâbit'in Şiiri²⁹⁴

Uykuda güzel bir câriye senin kalbini bozdu.
 Yerde yatan kişiye tatlı ve soğuk bir içecek sunuyordu.
 Misk gibiydi, içine bir buluttan inen yağmur suyundan ya da,
 Boğazlanan hayvanın kanı gibi,
 Kıpırmızı eski bir şarap Müdam'dan katıyordu.
 Kıçı geniş, kalçaları düzgün, olup bitenden habersiz,
 Yemin bile vermekten aciz bir cariye idi.
 Öyle bir bünyeye sahipti ki, etten sırt kemikleri kaybolmuştu.
 Elbisesine bürünüp oturduğunda sanki sert bir mermer oluyordu.
 Yumuşak bir bedenle ve güzel bir endamla,
 Yatağına dönmeye sanki eriniyordu.
 O gündüzü anmaktan usanmam. Gecelere gelince,
 Hülyaların beni, ona muhtaç kılıyor.
 Hatta onu unutmamaya, kemiklerim mezarımda çürüyünceye dek,
 Onu hep anmaya yemin ettim,
 Ey ahmaklığı kınayan kadının sahibi! Ben arzularıma rağmen,
 Hz. Peygamberin Savaşları,
 Kınayanlarıma isyan ettim.
 Hafif uykudan sonra seher vaktinde,
 Günlerin olayına yakın bir zamanda bana geldi.

²⁹⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, II/414-417; Süheylî, *Ravdü'l-Unf*, 191-192.

Adamın ömrü boyunca üzüntü çektiğini,
 Deve sürülerini yitirdiğini ileri sürdü.
 (Ey kadın) bana söylediğinde yalanda isen eğer,
 Hâris b. Hişâm gibi kurtuldun demektir.
 Zira Hâris dostlarını savunmak için savaşmadı.
 Kaçtı, süratli bir kısrak ve dizgini sayesinde kurtuldu.
 Onun atı, süratli ve kıymetli atları çölde bıraktı.
 Sağlam bir ipi ve ipinin ucunda taş bağlı bulunan kovanın,
 Kuyuya indiği bir kızla geçip gitti.
 Dörtnala koştu, hiç durmadan son sürat uçtu.
 Dostları ise geride en kötü durumda kaldılar.
 Babasının çocukları, aşiret fertleri geride,
 Tavas meydanında kaldılar. Onun sayesinde ilah,
 İslam ehlini sevindirdi.
 Allah elbette kendi emrini uygular.
 Alev alev tutuşan harbin ateşi, yiyip bitirdi onları,
 İlah olmasaydı eğer, bir de atı hızlı koşmasaydı.
 Vahşi hayvanlara yem olarak bırakırlar, ezip geçerdi onu atlar.
 Esir olur, elleri bağlanırdı; ama yaşlılara karşı şahin kesilirdi.
 Ya da ar ve açık bir zilletle yere serilmiş bir vaziyette,
 Yüksek dağlar yerinde durdukça, çağrıya dahi icabet edemeyecekti.
 Çünkü o, kılıçların, değerli bir kişinin elinde,
 Her istediğini yapan efendiyi sürdüğünü gördü.
 Öyle bir aileye ait ki o, atılğan bir efendi idi.
 Yüce değerleri aramaktan aciz kalanların nesebi,
 Ona asla zarar veremezdi.
 O kılıçlar öyle kılıçlardı ki, demire vursa,
 Her bir buluttan çakan şimşekler gibi içine işlerdi.

d. Hâris b. Hişâm'ın Şiiri²⁹⁵

Kavim de bilir ki, ben kendileriyle savaşmaktan asla kaçmadım.
 Tâ ki tayımı ok yağmuruna tutup onu kana buladılar.
 Anladım ki, onlara karşı tek başıma savaşsam öldürülecektim.
 Ve benim karşı koymam, düşmanımı caydırmayacaktı da,
 Kötü bir günün azabına dü-çar olmaları arzusuyla,
 Aralarında dostlar da bulunduğu halde ben onlara kargı koydum.

Esmêî derdi ki: Bu, savaştan kaçma bahanesi olarak söylenen en iyi mazerettir. Halef el-Ahmer ise, bu konuda söylenen en güzel sözlerin, Hübeyre b. Ebî Vehb el-Mahzûmî'nin şu beyitleri olduğunu söylerdi:

Dinine yemin ederim ki ben,
 Korkaklık ya da ölüm korkusundan dolayı
 Muhammed ve arkadaşlarına arkamı dönüp kaçmadım.
 Fakat durumu kendimce ölçüp biçtim.
 Ne kılıcımı vuracak, ne de okumu atacak bir hedef bulabildim.
 Durdum, mevziimi kaybetmekten endişe edince de,
 Tekrar dönmek üzere libü'ş-Şib! Hizebr gibi geri çekildim.

Bu iki şiir, terkiib ve mana bakımından birbirlerine yakın olmakla birlikte korkaklık ve öldürülme korkusunu daha vurgulu bir şekilde reddetmesi bakımından ikincisinin birincisinden daha veciz olduğu söylenebilir, ikinci şiir, kaçış nedenini, sadece, düşmanın karşısında durmanın bir yarar sağlamayacağı düşüncesiyle açıklamıştır. Birinci şiirde ise bu, ileri sürülen nedenlerden sadece biridir. Diğer neden ise "öldürülecektim" ifadesinde saklıdır.

e. Hz. Hassân b. Sâbit'in İkinci Şiiri²⁹⁶

Yeryüzünün bütün halkı İnkârcı iken,
 Peygamberlerini kabul edip tasdik eden benim kavmimdir.
 İşte bunlar, salihlerîn atası olan kavimlerin, Ensâr'ın özellikleridir.
 Onlar, Allan'ın dağıtımına râzı oldular ve o seçkin ve soylu zat,

²⁹⁵ İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser*, I/439.

²⁹⁶ İbn Hişâm, *Sîre*, II/405-406.

Yurtlarına geldiğinde ona "hoş geldin, sefalar getirdin!" dediler.
Güven ve bolluk içinde oldular, o ne güzel Peygamber!
Ne güzel bölüşüm, ne güzel komşudur!
Onu öyle bir yurda yerleştirdiler ki, orada korku yoktur.
Asıl yurt, onun komşu olduklarının yurdu.
Orada, muhâcir olarak kendilerine gelenlerle mallarını bölüştiler.
İnkâr edenlerin nasibi ise ancak ateştir.
Yürüdük o vakit Bedir'e, onlar da yürüdüler sonlarına,
Eğer kesin bilmiş olsalardı, yürümezlerdi.
(Şeytan) onları gururla aldatıp yola çıkardı, sonra kendilerini,
(Düşmana) teslim edip kaçtı. O iğrenç (şeytan) kendisine dost olanlara,
Hep hıyânet eder zaten, Onlara "Ben sizin komşunuzum" dedi ve
Sonra onları en kötü mevkiye soktu.
Bu mevkide utanç ve rezillikten başkası yoktu.
Sonra karşılaştık, bütün kavim şerefli liderlerini bırakıp kaçtı.
Bir gurup ise peşlerine düşüp onları arıyordu.

SONUÇ

Bedir Savaşı, insanlık tarihinin hemen her sayfasını dolduran savaşlar dikkate alındığında, iki grubun çatışmasından farklı görünmez. Ancak bu aldatıcı bir görünümdür. O genelde insanlık tarihinin, özelde ise İslâm tarihinin dönüm noktasını teşkil edecek kadar büyük bir öneme sahip olmuştur. Resûlullah'ın savaş öncesinde ve savaş sırasındaki dualarında sıklıkla dile getirdiği üzere, Müslümanlar bu savaşı kaybetseler ve öldürülseydiler İslâm Daveti başlangıç aşamasında, ilâhî iradenin hayata, insanlık tarihine müdahalesinin 15. yılında sona ermiş olacaktı. Bu savaşı kazanmaları durumunda Mekke Müşriklerinin Bedir'deki Müslümanları toptan kılıçtan geçireceği, Medine'deki Arap Müşriklerin ve Yahudilerin de Medine'deki kadın, çocuk ve ihtiyarlara aynı şeyi yapacağı kesindi.

Bedir önemliydi. Bir kere tevhid-şirk ayrımının toplumsal boyutunu temsil ediyordu. Kalplerinde hâlâ tevhid-şirk ayrımını tam gerçekleştiremeyen, bu ayrımında pürüz bulunanlar için bir imtihandı. Böyle olduğu içindir ki, Bedir, Kur'ân'da 'Yevmu'l-Furkân' (ayırma günü) olarak isimlendirildi. Çünkü onunla hak ile batıl her yönüyle birbirinden ayrıldı. Evladı, babası, amcası veya bir başka yakın akrabası bile olsa mevcut bütün bu bağların, Müslümanlar için iman kardeşliğine göre geri planda yer aldığıın göstergesi oldu. İslâm'ın inşa ettiği iman kardeşliğinin tüm bağların üstünde olduğunun test alanı oldu.

Bedir, bir İslâm toplumunun oluşumunda, İslâm Devletinin inşa sürecinde önemli aşamalardan birisini ve hatta en önemlisini teşkil etti. Bu savaşla, Müslümanlar o günün şartlarında Arap yarımadasının tüm topluluklarına “Artık biz de varız ve varlığımızın devamını gerekirse savaşarak sağlarız” mesajını vermiş oldular. Artık onlar Mekke veya Medine toplumlarının içinden çıkmış bir alt grup veya farklı bir inanca sahip küçük bir cemaat değillerdi.

Müslümanlar Bedir zaferiyle sevindiler. Son derece büyük bir coşku ve sevince sahip oldular. Bu ise her bakımdan anlaşılır bir şeydi. Çünkü Bedir'de en acımasız düşmanlarını yenmişler; düşmanlarının en zorba liderlerini öldürmüşler; tüm Araplar katında zavallı, zayıf bir kitle olarak görülmekten kurtulmuşlar; Medine'deki münafıkların ve Yahudilerin aşağılayıcı, alaycı tutum ve tavırlarını sona erdirmişler;

yoksulluklarının sona erdiren ganîmetler ve fidyeler elde etmişlerdi.

Medine Dönemi savaşlarının en önemli tarafı, Müşriklerdir. Onların Mekke'de Müslümanlara reva gördükleri muameleler, Medine dönemi savaşlarının yegâne muharrik unsuru olarak görülmelidir. Medine dönemindeki savaşların kıvılcımları, esas olarak Mekke döneminde yaşanan arka plandan beslenmektedir. Aslında 10 yıllık Medine döneminde yaşanan savaşların tamamı tek bir savaş olarak görülebilir.

Medine Döneminde yapılan savaşlar yalnızca İslam'ın çizdiği meşruiyet çerçevesinde yapılmıştır. Bu noktada Müslümanlar ile Müşrikler arasındaki ilk mücadelenin başlama kontekstinde Mekke döneminde yaşanan olaylar, güçlü bir arka plan oluşturmaktadır. Müslümanlara savaş için izin verildiğinde bu hususa işaret edilmesi, akabinde vatandan çıkmak durumunda kalınması ve düşmanın saldırması bir gerekçe olarak zikredilmiştir. Savaşlar bu meşruiyet zemini oluştuktan sonra yapılmıştır. Kur'ân âyetleri de bu meşruiyetin oluşmasından sonra savaş iznini vermiştir. Kur'ân'da zikredilen ve genel savaş emri içeren âyetler, bu meşruiyet zemini üzerinden anlaşılmalı ve tarihsel arka planı bağlamında değerlendirilmelidir. Bu paralelde kesinlikle genel bir savaş emri söz konusu değildir. Savaşın meşru zemini oluştuktan sonra Kur'ân Müslümanlara sorumluluklarını hatırlatmakta ve bir anlamda Müslümanlara psikolojik destek sağlamaktadır.

Müslümanların iman ettikleri Allah'a ve eşlerini, çocuklarını ve mallarını korudukları gibi koruyup destekledikleri Hz. Peygambere bağlılıkları, bahsedilen bu zaferle daha da artarken, İslâma şüphe ve kinle yaklaşan bazı insanların iman ettikleri görülmüştür.

Medine'de Müslümanların oluşturduğu yeni toplumun, bölgede bulunan her grupta antlaşmalar yaparak öncelikle sulhu gerçekleştirmek istemeleri dikkate değerdir. Sonrasında zaten savaş halinde oldukları Müşriklere ait her türlü lojistik imkânlar, hedef alınmıştır. Meşru görülen bu hareketler, Medine dönemindeki büyük savaşların ilk basamağı olmuştur.

İslâm Tarihinde önemli bir yere sahip olan Bedir zaferinin etkisi Hz. Peygamber devriyle sınırlı kalmamış, her çağda müslümanların kalbinde, hayatlarında büyük iz bırakmış, nesilden nesile sevinçle ve gururla aktarılmıştır. Bu

Bu zafer İslâm'ın savaş ve mücâdele tarihlerinde örnek gösterilmiş, hakkında sayısız eserler yazılmış, şiirler nazmedilmiştir. Bedir ahabının bütün günahları affedildiğinden teberrüken adları risalelerde yazılmış, çocuklara 'Bedir' veya 'Bedri' isim olarak verilmiştir.

Ele aldığımız bu çalışmada, ulaşabildiğimiz kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen Bedir Savaşı'nın ulaşabildiğimiz ayrıntıları verilmek suretiyle kronolojik bir bütün oluşturulmaya çalışılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdulbâki**, Muhammed Fuâd, *el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Çağrı Yay. İstanbul 1990.
- Acar**, Cafer, *Cahiliye'de ve Risalet Döneminde 'Savaş' Olgusu*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi SBE. Ankara, 2007.
- Ağırman**, Mustafa, *Hız. Peygamber'in Savaş Stratejisi*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst. Erzurum 1992.
- Afzalur Rahman**, *Sîret Ansiklopedisi*, çev. Komisyon, I-V, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2003.
- Ahmed Cevdet Paşa** (1312/1895), *Kıyas-ı Enbiya*, hzr. Mahir İz, İstanbul, 1972.
- Ahmed b. Hanbel**, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, (241/855) *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, Kâhire, 1995.
- Algül**, Hüseyin, *İslâm Tarihi*, Gonca Yayınevi, I-IV, İstanbul, 1997.
-, "Gazve", DİA, XIII/ 488, İstanbul, 1996.
- Belâzürî**, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yahya b. Câbir (279/892), *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk, Süheyl Zekkâr-Riyad ez-Ziriklî, Beyrut, 1417/1996.
-, *Fütûhu'l-Buldân*, thk. Rıdvân Muhammed Rıdvân, Beyrut, 1403.
- Belik**, İzzeddin, *Âyet Ve Hadislerle İslâmî Hayat - Temel Kavramlar*, İtikat, İbadet, Ahlak, Muâmelat, Siyâset, İktisat, Yasama, Âdâb, Cihâd, Siyer- çev. İbrahim Cücük, Vecdi Akyüz, Salim Öğüt, İklim Yayınları, İstanbul 1992.
- Beyhakî**, Ahmed b. Hüseyin (458/1066), *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvâli Sâhibu's-Şerî'a*, thk. 'Abdülmutî Kal'acî, II-III, Beyrut, 1985.
-, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, Dâru'l-Maârif, Haydarabad, 1344.
- Bûti**, Muhammed Saîd Ramazan, *Fıkhu's-Sîre*, çev. Ali Nar-Orhan Aktepe, İstanbul, 1992.

- Caetani**, Leon (1354/1935), *İslâm Tarihi*, çev. Hüseyin Câhit Yalçın, I-X, İstanbul, 1924-1927.
- Çağatay**, Neşet, *İslam Tarihi*, Ankara, 1993.
- Ebû Dâvûd**, Süleymân b. el-Eş‘as es-Sicistânî (275/889), *Sünenü Ebî Dâvud*, thk. Muhammed Avvâme, Beyrut, 1998.
- Ebû Zehra**, Muhammed (1394/1974), *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev. Mehmet Keskin, I-III, İstanbul 1993.
- Elmalılı**, Muhammed Hamdi Yazır (1361/1942), *Hak Dini Kur‘ân Dili*, Sad. İsmail Karaçam v.dğr., I-IX, İstanbul, 1992.
- el-Hasenî**, Ebu‘l-Hasen Ali, *es-Sîretu‘n-Nebeviyye*, çev. Osman Keskioglu, İslâmî Neşriyat, İstanbul, 1981.
- Erkal**, Mehmet, “*Ganimet*” DİA, XIII/351, İstanbul, 1996.
- Erkocaaslan**, Recep, *Hz. Peygamber Dönemi Savaşlarından Benî Mustalik Gazvesi ve İfk Olayı*, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Harran Üniversitesi SBE. Şanlıurfa, 2008.
- Es‘ad**, Mahmûd, *İslâm Tarihi*, Hızr., Ahmet Lütfî Kazancı ve Osman Kazancı, İstanbul, 1983.
- Fayda**, Mustafa, “*Bedir Gazvesi*”, DİA, V/ 326, İstanbul, 1992.
-, “*Batn-ı Nahle Seriyyesi*”, DİA, V/202-203, İstanbul, 1992.
-, “*İbn Hişâm*”, DİA, XX/71-72, İstanbul, 1999.
-, “*İbn İshak*”, DİA, XX/94, İstanbul, 1999.
- Gadbân**, Münîr Muhammed, *Fıkhü‘s-Sîreti‘n-Nebevî*, Mekke, 1989.
- Gazâli**, Muhammed, *Fıkhü‘s-Sîre*, Dımaşk, 1989.
- Günaltay**, Şemseddin (1381/1961), *İslâm Tarihinin Kaynakları*, İstanbul 1991.
- Halebî**, Ebû Muhammed Bedreddîn Hasan b. Habîb, *el-Muktefâ min Sîreti‘l-Mustafâ*, thk, Mustafa Muhammed Hüseyin ez-Zehebî, Kâhire, 1996.
- Hamîdullah**, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, çev., Salih Tuğ, I-II, İstanbul, 1995.

-, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, çev., Nazire Erinç Yurter, İstanbul, 2002.
- Hasan**, Münir, *Kur'an'da Savaş Olgusu*, (Basılmamış doktora Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2008.
- Hasan**, İbrahim Hasan, *Siyasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Târîhi*, çev: İsmail Yiğit-Sadrettin Gümüş, I-VI, İstanbul, 1991.
- Hattâb**, Mahmut Şit, *Peygamber Ordusunun Tarihi*, çev. İhsan Süreyya Sırma, İstanbul 1983.
-, *Komutan Peygamber*, çev. Ahmet Ağırakça, İstanbul 1988.
- Hizmetli**, Sabri, *İslam Tarihçiliği Üzerine*, Ankara, 1991.
-, *İslam Tarihi İlk Dönem*, Ankara, 2001.
- İbn Abdilber**, Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed(463/1071), *ed-Dürer fî İhtisârî'l Meğâzî ve's-Siyer*, thk. Şevkî Dayf, Kahire, 2002.
-, *el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî, Beyrut, 1992.
- İbn Atıyye**, Ebû Muhammed Abdülhak el-Gırnatî (541) *el-Muharraru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*, Beyrut, 1338.
- İbn Ebî Şeybe**, Ebî Bekir Abdullah b. Muhammed (235), *Kitâbu'l-Megazî*, thk. Abdulazîz İbrahim Umerî, Daru'l-İşbiliyye, Riyad 1999.
-, *el-Musannef*, thk. Abdulhâlik el-Afgânî, İdaretü'l-Ulûmi'l-İslâmiyye, Karaçi, 1987.
- İbn Habîb**, el-Bağdâdî (245/859), *Kitâbu'l-Muhabber*, Haydarabad, 1361.
- İbn Hacer**, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (853/1449), *Fethu'l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, thk. 'Abdulazîz b. Abdullah b. Bâz, Abdurrahman b. Nâsır el-Berrâk, Riyad, 2005.
-, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, I-IV, Beyrut, 1940.
- İbn Hazm**, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelûsî (456/1064), *Cevâmiu's-Sîreti'n-Nebeviyye*, Beyrut, 1986.

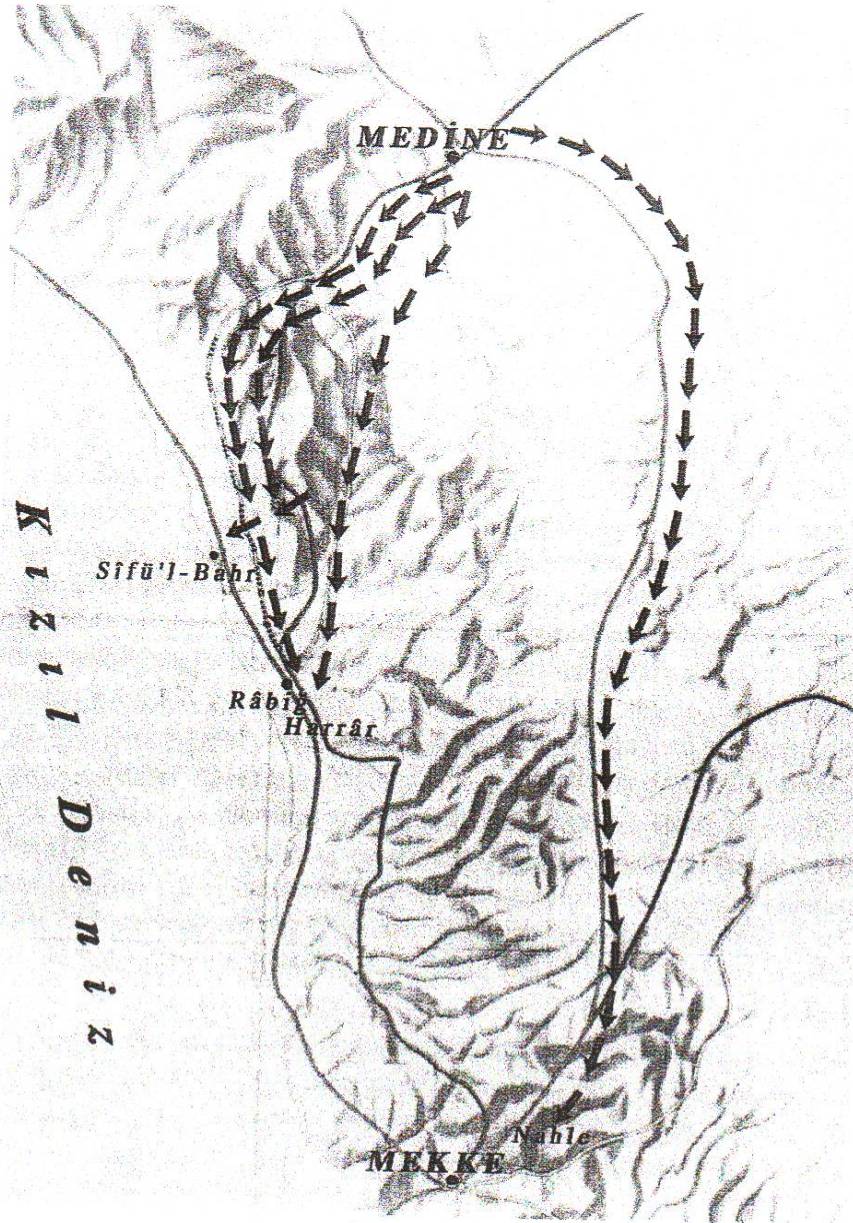
- İbn Hişâm**, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm (218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk., Mecdî Fethî es-Seyyid, I-V, Dâru's-Sahâbe, yy. 1995.
- İbn İshâk**, Muhammed (151/768), *Siretu İbn İshâk*, thk. Muhammed Hamîdullah, çev. Sezai Özel, İstanbul 1991.
- İbn Kayyım**, el-Cevziyye (751/1350), *Zâdu'l-Me'âd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*, çev. Şükrü Özen-H. Ahmet Özdemir-Mustafa Erkekli, I-IV, İstanbul, 1989.
- İbn Kesîr**, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Ömer ed-Dimeşkî (774/1372), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk: Abdurrahman el-Lâdkî-Muhammed Beydûn, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.
-, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, (Hadislerle Kur'ân-ı Kerim Tefsîri) çev. Bekir Karlığa-Bedreddin Çetiner, XI, İstanbul 1987.
- İbn Manzûr**, Ebu'l-Fazl Cemâleddin (711/1311), *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Dâru Sadr, Beyrut, ts.
- İbn Sa'd**, Muhammed b. Sa'd (230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-IX, Beyrut, 1388/1967.
- İbn Seyyidi'n-Nâs**, Ebu'l-Feth Fethu'd-Din Muhammed, (734/1334), *Uyûnu'l-Eser fî Funûni'l-Megâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*, thk. Muhyiddîn Mustû-Muhammed el-'İd el-Hadrâvî, II, Beyrut, 1996.
- İbnü'l-Esîr**, Ebu'l-Hasan İzzüddîn Ali b. Muhammed Ebi'l-Kerem el-Cezerî (630/1233), *el-Kâmil fi't- Târih*, çev. Ahmet Ağırakça v.dğr. İstanbul, 1994.
-, *Usdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk, Muhammed İbrâhîm Elbenâ ve Muhammed Ahmed Asûr, I-VII, Kâhire, 1970-1973.
- İldeş**, Mehmet Fatih, *Kur'ân-ı Kerim'in Cihâd ve Teröre Bakışı*, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE. Ankara, 2008.
- Jones, J. Marsden B**, *İlk Kaynaklara Göre Peygamber'in Savaşlarının Kronolojisi*, çev. Kâsım Şulûl, Harran Üniversitesi İFD, VIII/II, Şanlıurfa 2001.

- Kapar**, M. Ali, *Hız. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri*, İstanbul, 1993.
- Karaman**, Hayrettin ve diğerleri, *Kur'ân'ı Kerim Meâli*, Ankara, 2000.
- Kettânî**, Muhammed Abdülhayy (1382/1962), *et-Terâtübü'l-İdâriyye –Hız. Peygamber'in Yönetimi-*, çev. Ahmet Özel, I-II, İstanbul, 1990.
- Köksal**, Mustafa Âsım (1419/1988), *İslâm Târîhi*, Medine Devri, I-II, İstanbul, 1987.
- Kutub**, Muhammed Ali, *Peygamberimizin Savaşları*, çev. Nedim Yılmaz, İstanbul, 1986.
- Lewis**, Bernard, *Tarihte Araplar*, çev. Hakkı Dursun Yıldız, İstanbul, 1979.
- Lings**, Martin, *Hız. Muhammed'in Hayatı*, çev. Nazife Şişman, İstanbul, 2004.
- Mahmudov**, Elşad, *Sebepler ve Sonuçları Açısından Hız. Peygamber'in Savaşları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 2005.
- Makdisî**, Mutahhar b. Tâhir (355/966), *el-Bed' ve't- Târîh*, I-VI, Beyrut, 1903.
- Mantran**, Robert, *İslâm'ın Yayılış Tarihi*, çev. İsmet Kayaoğlu, Ankara, 1981.
- Müslim**, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc en-Nisâbûrî (261/875), *Sahihi Müslim*, Dâru Ahyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1972.
- Nedvî**, Ebû'l-Hasan Ali el-Hasenî (1420/1999), *Rahmet Peygamberi*, çev. Abdülkerim Özaydın, İstanbul, 2004.
- Nesâî**, Ebû Abdirrahman Ahmed bin Şuayb el-Horasânî (303/915), *Sünenü'n-Nesâî*, thk. Celâlû'd-Din es-Suyûtî, Mısır, 1930.
- Nesefî**, Ebû'l-Berekât Hafîzüddîn Abdullah b. Ahmed (710/1310), *Tefsîru'n-Nesefî - Medârikü't-Tenzîl ve Hakâikü't-Te'vîl-*, Beyrut, 1989.
- Nessârî**, Mahmud, *Câmiu'r-Rivâyât fî Tahkîki Nübüvvâti'n-Nebî*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmye, Beyrut, 2004.
- Nu'mânî**, Mevlânâ Şibli, (1333/1914), *Sîretü'n-Nebî*, -Son Peygamber Hız. Muhammed-, çev. Yûsuf Karaca, I-II, İstanbul, 2003.
- Özdemir**, Serdar, *Hız. Peygamber'in Seriyeleri*, İstanbul 2001.
- Özel**, Ahmet, *İslâm Devletler Hukukunda Savaş Esirleri*, Ankara 1996.

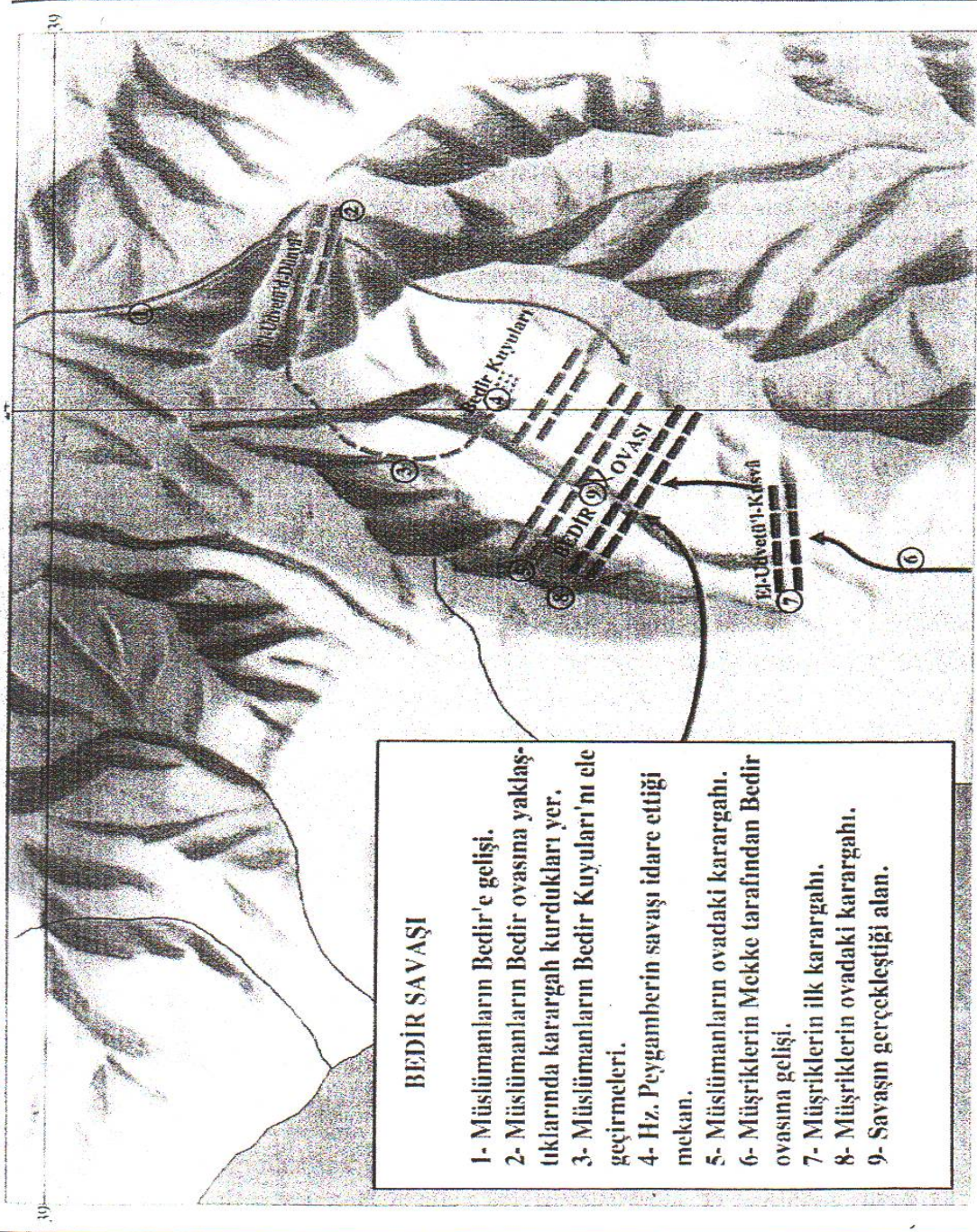
-, “*Cihâd*”, DİA, VII/ 527-531, İstanbul, 1993.
- Râgıb**, el-İsfahânî (425/1034), *Müfredât*, çev. Abdülbaki Güneş-Mehmet Yolcu, II, İstanbul, 2007.
- Râzî**, Fahrüddin, *Tefsîr-i Kebîr*, çev. Suat Yıldırım ve dğr. Ankara, 1988.
- Reşîd**, Abdullah, *İslâm'da Ordu ve Komutan*, çev. Enver Güneç-Seraceddin Emre, İstanbul, 1996.
- Rodinson**, Maxime, *Hazreti Muhammed*, çev. Atilla Tokatlı, İstanbul 1980.
- Sarıçam**, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara, 2005.
- Seâlibi**, Abdülazîz b. İbrâhîm b. Abdurrahmân et-Tunûsî, *er-Risâletü'l-Muhammediyye*, thk. Sâlih el-Hirafî, Beyrut, 1997.
- http://siyerarastirmalari.org/newsblock/rahmet_savas.htm, İnternet sitesinden 13.05.2010 tarihli alıntı.
- Suruç**, Salih, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, İstanbul, 2004.
- Süheylî**, Ebû Kâsım Abdurrahman (581/1185), *er-Ravdu'l-Unfî Şerhi Sîreti'n-Nebeviyye*, I-VII, Beyrut, 2000.
- Şamil İslâm Ansiklopedisi**, “*cihâd*” maddesi, Şâmil Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Şehbenderzâde**, Filibeli Ahmed Hilmi (1333/1914), *İslâm Tarihi*, İstanbul, 1971.
- Şeşen**, Ramazan, “*Vâkıdî*” İA, XIII, İstanbul, 1986.
- Şevkânî**, Muhammed Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadîr*, Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Şulûl**, Kasım, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, 2003.
- Taberânî**, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/971), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, thk. Hamdî Abdülmecid, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire, 1984.
- Taberî**, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Târîhu't-Taberî -Târîhu'r-Rusul ve'l-Mülûk-*, thk: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, I-XI, Kâhire, 1419.
- Tirmizî**, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (279/892), *Sünenü Tirmizî*, Hazırlayan Mahmud Nessâr, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 2000.

- Ulusoy**, M. Abdülkadir, *Büyük Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in Gazveleri*, Bolayır Yayınevi, İstanbul 1948.
- Vâkıdî**, Muhammed b. Ömer (207/822), *Kitâbu'l-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, I-III, London, 1965.
- Yâkût**, Şihabüddin Ebû Abdullah el-Hamevî (626/1229), *Mu'cemu'l-Buldân*, I-V, Beyrut, 1957.
- Yardım**, Ali, *Peygamberimiz'in Şemâili*, Erkam yayınları, İstanbul, 1998.
- Yıldız**, Hakkı Dursun, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, I-XIV, İstanbul, 1992.
- Watt**, W. Montgomery, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri*, çev. Elif Rıza, İstanbul, 1993.
- Wensinck**, A. J.(1882/1939), *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzı'l-Hadisi'n-Nebevî*, Leiden, 1968.
- Zehebî**, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed (748/1347), *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâti'l-Meşâhîr ve'l-A'lâm, el-Meğâzî*, thk. Ömer Abdu's-Selâm Tedmurî, Beyrut, 1990.

EKLER

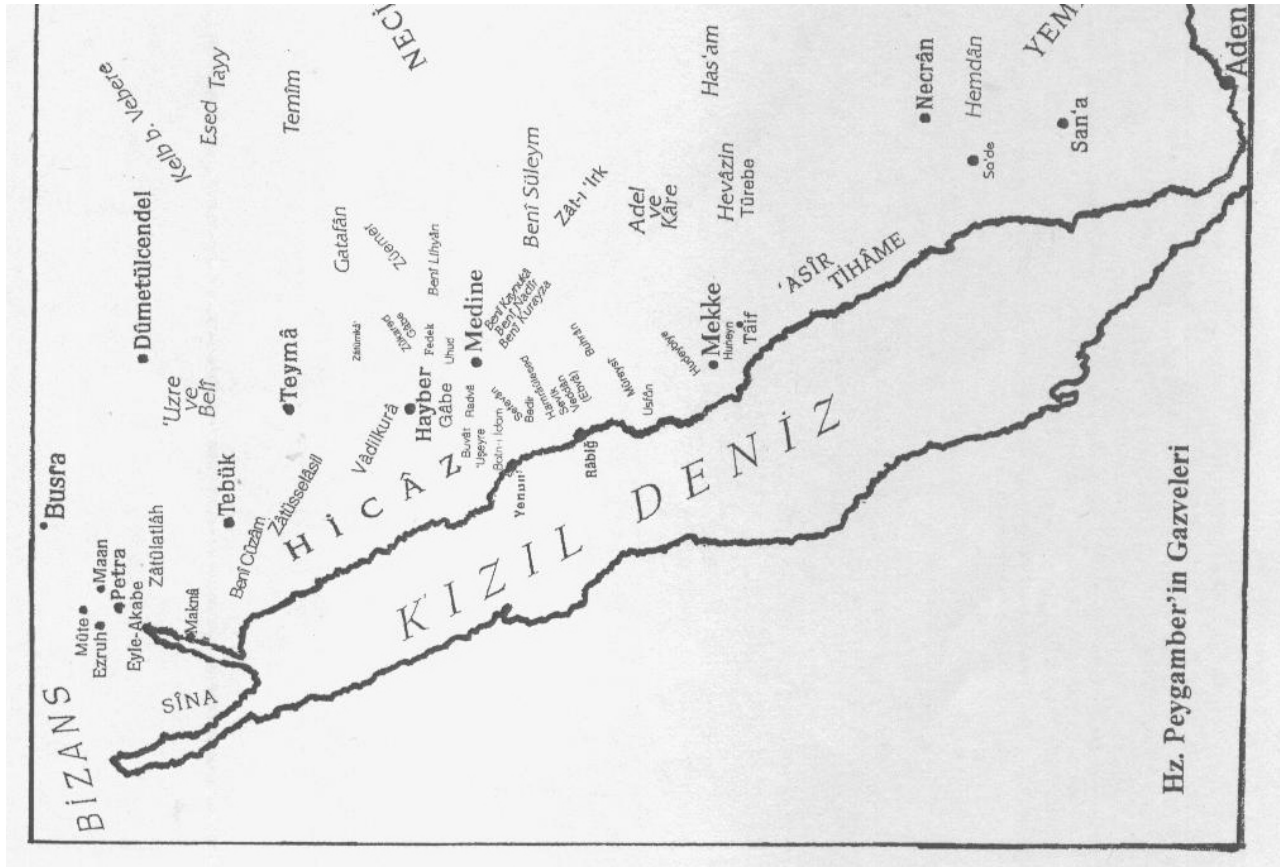

İlk Seriyeler

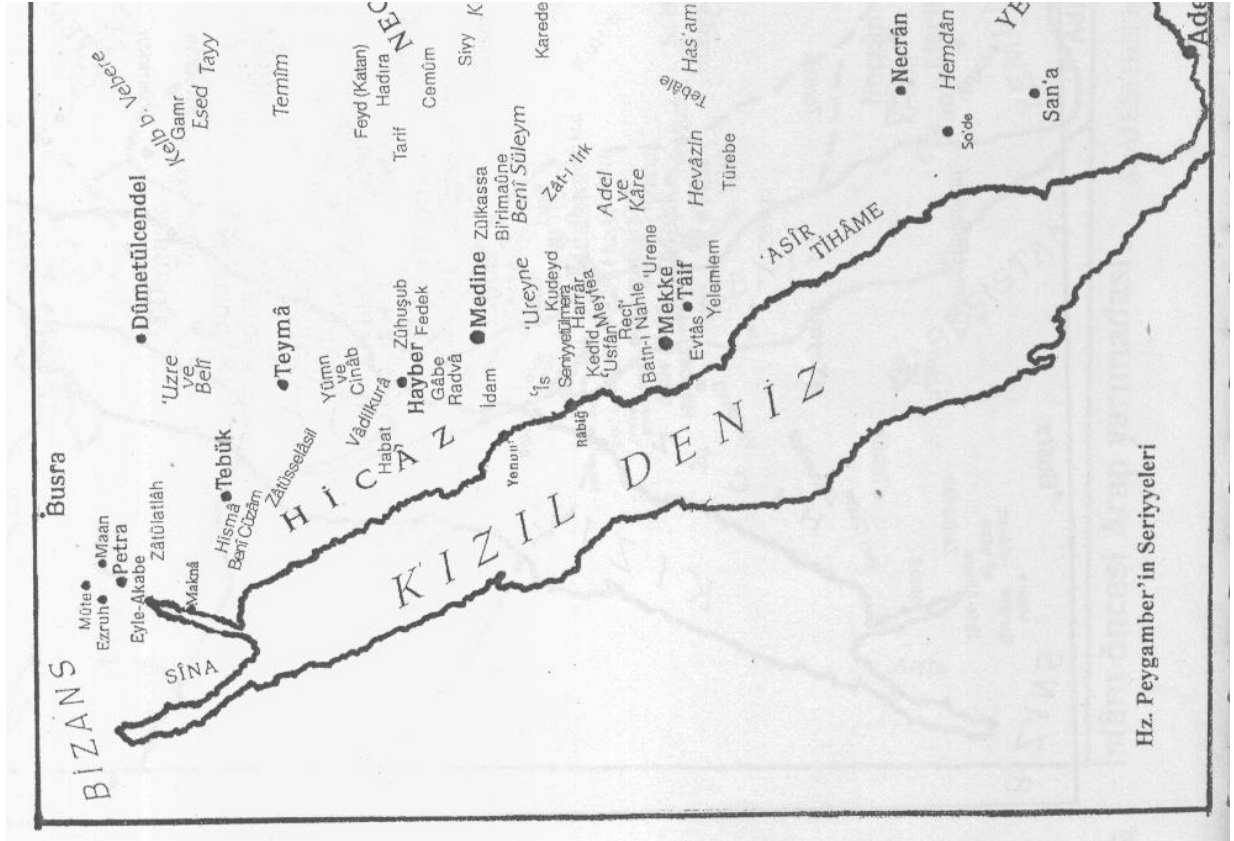

BEDİR SAVAŞI

- 1- Müslümanların Bedir'e gelişi.
- 2- Müslümanların Bedir ovasına yaklaşıtlarında karargah kurdukları yer.
- 3- Müslümanların Bedir Kuyuları'nı ele geçirmeleri.
- 4- Hz. Peygamber'in savaşı idare ettiği mekan.
- 5- Müslümanların ovadaki karargahı.
- 6- Müşriklerin Mekke tarafından Bedir ovasına gelişi.
- 7- Müşriklerin ilk karargahı.
- 8- Müşriklerin ovadaki karargahı.
- 9- Savaşın gerçekleştiği alan.

Acar, Cafer, Cahiliye'de ve Risalet Döneminde 'Savaş' Olgusu, (Basılmamış Doktora Tezi), s. 339, Ankara Üniversitesi SBE. Ankara, 2007.

Acar, Cafer, Cahiliye'de ve Risalet Döneminde 'Savaş' Olgusu, (Basılmamış Doktora Tezi), s. 340, Ankara Üniversitesi SBE. Ankara, 2007

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Tahsin EKİM			
Doğum Yeri:	BURSA			
Doğum Tarihi:	28.02.1973			
Medeni Durumu:	Evli			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Kamil Sarıaydın İlkokulu		Bursa	1984
Ortaöğretim	İmam-Hatip Lisesi		Bursa	1989
Lise	İmam-Hatip Lisesi		Bursa	1993
Lisans	U.Ü. İlahiyat Fakültesi		Bursa	2000
Yüksek Lisans				
Becerileri:				
İlgi Alanları:	Musiki, Sinema			
İş Deneyimi:	Memur (Manisa İli Akhisar İlçe Vaizi)			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Mikail POLAT Ali Refik DEMİREL Mehmet Emin GÖLÜKCÜ			
Tel:	0505 5633303			
E-Posta:	tahsinekim@hotmail.com			
Adres	Paşa Mah. 1.Sok. No:70 Kat 4 Akhisar / MANİSA			